

cejfe

Àmbit d'Execució Penal

Avaluació del projecte *CerclesCat*

3r informe

Investigació pròpia

Autors

Any 2020

Activitat parcialment finançada per:

Avaluació del projecte ***CerclesCat***

3r informe

Equip de Treball

- **Thuy Nguyen Vo.** *Investigadora del Grup d'Estudis Avançats en Violència (GEAV). Facultat de Psicologia. Universitat de Barcelona.*
- **Patricia Bosch García.** *Comitè Executiu CerclesCat. Fundació Salut i Comunitat.*
- **Manel Capdevila Capdevila.** *Responsable d'investigació del CEJFE.*
- **Marian Martínez García.** *Tècnica de la Unitat de Programes d'Intervenció Especialitzada de la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a les Víctimes.*
- **Jordi Camps Martí.** *Cap del Servei de Rehabilitació de la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima.*
- **Rosa María Martínez Casado.** *Cap del Servei de Medi Obert i Serveis Socials de la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima.*
- **Carles Soler Iglesias.** *Subdirector general de Programes de Rehabilitació i Sanitat de la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima.*
- **Ramón Sendra Recasens.** *Tècnic de la Unitat de Medi Obert i Serveis Socials de la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima.*
- **Àngels Nuñez Cirera.** *Responsable de la Unitat de Medi Obert i Serveis Socials de la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima.*
- **Antonio Andrés Pueyo.** *Catedràtic del Departament de Psicologia Clínica i Psicobiologia. Facultat de Psicologia. Universitat de Barcelona.*
- **Xavier Buscà Huertas.** *Responsable de la Unitat de Programes d'Intervenció Especialitzada de la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima.*
- **Marc Cerón Riera.** *Cap de l'Àrea d'Investigació i Formació en Execució Penal del CEJFE.*
- **Pablo Romero Seseña,** *Tècnic becat de la Unitat d'Investigació del CEJFE.*
- **Andrea Arnalda Muñoz.** *Extècnica becada de la Unitat d'Investigació del CEJFE. Actualment tècnica del Servei d'Acompanyament a la Víctima del Delicte en seu judicial d'INTRESS.*
- **Lorena Magdalena Manjarrés.** *Becària del Grup d'Estudis Avançats en Violència (GEAV). Facultat de Psicologia. Universitat de Barcelona.*

Agraïment

Volem agrair molt especialment la col·laboració i assessorament de **Silvia Martínez Simón**, cap de la unitat de Formació Inicial en Execució Penal, del CEJFE.

Avís legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 No adaptada de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca) el text complet de la qual es troba disponible a <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Així doncs, es permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública del material, sempre que se citi l'autoria del material i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (Departament de Justícia) i no se'n faci un ús comercial ni es transformi

Taula de contingut

1. L'avaluació del projecte <i>CerclesCat</i>	1
1.1. Origen de la recerca.....	1
1.1.1. Objectius generals	2
1.1.2. Metodologia	3
1.1.2.1. Població estudiada	3
1.1.3. Model d'anàlisi	5
1.1.4. Calendari de la recerca.....	6
1.2. El present informe: fase de recerca complementària	8
2. La reinserció social de les persones condemnades per la comissió de delictes sexuals	9
2.1. Estereotips, actituds, prejudicis i creences sobre les persones que cometen delictes sexuals	15
2.2. Cercles de Suport i Responsabilitat (CoSA).....	18
2.2.1. Aproximacions teòriques que sustenten el model de funcionament dels CoSA.....	19
2.2.2. L'impacte del model CoSA sobre la prevenció de la reincidència. 20	
2.3. Altres aproximacions innovadores per a la reinserció social de les persones condemnades per delictes sexuals	23
3. L'experiència del treball comunitari amb persones que han comés delictes sexuals	36
3.1. El voluntariat dins l'àmbit penitenciari	36
3.1.1. El voluntariat en l'àmbit de l'execució penal a Catalunya	38
3.1.2. Les persones voluntàries a <i>CerclesCat</i>	41
3.1.2.1. <i>Competències de les persones voluntàries a CerclesCat</i>	44
3.1.3. La recerca sobre el voluntariat als CoSA.....	45
3.2. El treball professional amb persones que han comés delictes sexuals.....	55
3.2.1. L'equip de professionals implicats a <i>CerclesCat</i>	55
3.2.1.1. <i>Coordinadors/es</i>	55
3.2.1.1.1. <i>Les competències de les persones que coordinen Cercles</i> ...	57
3.2.1.2. <i>Cercle Extern</i>	59
3.2.1.3. <i>Comitè Executiu</i>	60
3.2.2. L'impacte del treball professional amb delinqüents sexuals	61

4. Objectius específics del present informe	65
5. Metodologia	66
5.1. Disseny de l'estudi	66
5.2. Participants	66
5.3. Variables estudiades	67
5.4. Instruments	68
5.5. Procediment	70
5.6. Anàlisi de dades	72
6. Resultats.....	73
6.1. Les persones que participen a Cercles de Suport i Responsabilitat	73
6.1.1. Les persones voluntàries.....	73
6.1.1.1. <i>La mostra total de voluntaris/àries de Cercles (2013 – 2019) ...</i>	73
6.1.1.1.1. L'experiència del voluntariat a <i>CerclesCat</i>	74
6.1.1.2. Les persones candidates al voluntariat de <i>CerclesCat</i>	80
6.1.2. L'experiència dels coordinadors i les coordinadores	82
6.1.3. L'experiència del Cercle Extern	89
6.1.4. L'experiència del Comitè Executiu	90
6.2. Actituds socials sobre els delinqüents sexuals.....	96
6.3. Estat de salut general (GHQ-12).....	97
6.4. Nivell d'autoestima	98
7. Conclusions i propostes	99
8. Referències.....	107

1. L'avaluació del projecte *CerclesCat*

1.1. Origen de la recerca

Amb la finalitat d'establir un model d'avaluació comparable amb altres països que han implementat el model de funcionament del programa *Cercles de Suport i Responsabilitat*, la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a les Víctimes va encomanar a l'Àrea d'Investigació i Formació en Execució Penal del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE) el disseny i l'avaluació del funcionament i els resultats del projecte d'implementació del programa *CerclesCat* a Catalunya. Juntament amb investigadors de la Universitat de Barcelona i la Fundació Salut i Comunitat, a l'any 2016 es va constituir un equip de recerca responsable de dur a terme aquest encàrrec. Els objectius que persegueix aquesta recerca són:

- Avaluar el resultat de la implementació del model *CerclesCat* a Catalunya, així com el procés de funcionament i acompanyament dels *Cercles* posats en marxa, d'acord amb els diversos estàndards de qualitat que estableix el model original CoSA.
- Recollir els diferents indicadors del procés de captació, selecció dels candidats susceptibles de participar en el programa *CerclesCat*.
- Analitzar els resultats relacionats amb la reincidència i la reinserció social dels *MC* (grup *Cercles*) en comparació amb varis grups de control integrats per persones condemnades per la comissió de delictes sexuals¹ de les mateixes característiques que es troben en alguna de les següents condicions:
  - Es mostren predisposats a participar en un *Cercle* però finalment no han pogut fer-ho per causes alienes a la seva voluntat (Grup *Col·laborador*)
  - Han refusat participar en el programa quan se'ls hi ha proposat (Grup *Rebuig*)

---

¹ El terme "persona que ha comés delictes sexuals" és preferible al terme "delinqüent sexual" per les connotacions negatives que aquest últim posseeix. No obstant, en congruència amb la terminologia existent a la literatura criminològica, en aquest informe s'utilitzaran ambdós termes de forma intercanviable per motius de redacció, sense que això impliqui un ús intencionat o deliberat del terme "delinqüent sexual" per a promoure l'estigmatització d'aquest col·lectiu.

- No se'ls ha ofert la possibilitat d'incorporar-se a *Cercles* (Grup *Cantera*)
- No tenen voluntat per realitzar cap tipus de tractament ni motivació al canvi al llarg de la seva condemna i presenten un risc moderat o alt de reincidència (Grup *Refractari*).
- Identificar les variables personals, socials, penals i penitenciàries, i els factors risc i de protecció que caracteritzen a cada grup d'estudi per tal d'oferir els recursos necessaris que permetin als professionals gestionar-los de manera efectiva per prevenir la reincidència.

1.1.1. Objectius generals

Relacionats amb els **resultats** (subjectes):

- 1) Descriure i comparar les característiques (personals, socials, penals, penitenciàries i de risc) dels delinqüents sexuals dels cinc grups que formen part de l'avaluació (grup *Cercles*, *Col·laborador*, *Rebuig*, *Cantera* i *Refractari*), tenint en compte els nous casos que es vagin incorporant fins al segon trimestre de 2019.
- 2) Identificar les diferències i similituds entre el perfil del grup *Cercles* i el del grup *Col·laborador* i determinar si després de la intervenció (participació en el programa *CerclesCat*) hi ha diferències significatives entre els dos grups en termes de reincidència i reinserció.
- 3) Determinar si els perfils dels grups *Rebuig*, *Cantera* i *Refractari* són diferents entre si i respecte dels proposats pel programa *CerclesCat* (grup *Cercles* i *Col·laborador*). Comprovar si després de la sortida de presó hi ha diferències significatives en els grups en funció de la reincidència i altres variables rellevants.
- 4) Comparar els resultats dels grups en funció de determinades variables:
  - Reincidència penitenciària (comparar el grup *Cercles* enfront els grups *Col·laborador*, *Rebuig*, *Cantera* i *Refractari*).
  - Reinserció (establir les variables de reinserció que esdevindran indicadors i comparar el grup *Cercles* enfront d'altres subjectes que es trobin en tercer grau penitenciari i/o llibertat condicional).

- Millora personal del *MC* (comparació intra-grup pre i post-participació en el programa *CerclesCat*).
- Canvis en el Risc Dinàmic del *MC* (comparació intra-grup en relació als canvis pre i post-participació en el programa *CerclesCat* en els ítems i les puntuacions finals de les valoracions del risc).

Relacionats amb els **processos**:

- 5) Revisar els processos establerts en els estàndards de qualitat del programa *CerclesCat*. En funció dels procediments auditats, enregistrar el grau de compliment individual per a cada *Cercle*.
- 6) Recollir i actualitzar els estudis d'altres països i les innovacions que es vagin produint en la intervenció i els programes pel tractament de delinqüents sexuals d'alt risc.
- 7) Suggestir propostes i aspectes a millorar en el funcionament i l'avaluació dels *Cercles* en cadascuna de les avaluacions parcials que es plantegin.

1.1.2. Metodologia

1.1.2.1. Població estudiada

La mostra està formada per interns que havien complert o compleixen condemnes privatives de llibertat als centres penitenciaris de Catalunya per la comissió de delictes contra la llibertat i indemnitat sexual. En funció de determinats criteris, els subjectes s'han classificat dins algun dels següents grups d'estudi (Taula 1):

- **Grup Cercles.** Està constituït per participants en el programa *CerclesCat* des de l'any 2013 fins al segon trimestre de 2019).
Característiques de selecció:
  1. Presenten un risc moderat o alt de reincidència en les escales de valoració del RisCanvi-C, Static99 o SVR-20. Aquesta és una condició obligatòria per participar en el programa.
  2. Presenten un nombre important de necessitats pròpies dels anomenats "de capital social" i "capital personal" que fan recomanable un suport específic a la sortida de la presó.

3. Han participat, dins del centre penitenciari, en el programa d'intervenció específic per reduir la violència sexual i han evolucionat favorablement en relació a la gestió dels seus factors de risc segons la valoració dels professionals de tractament.
  4. Assumeixen la responsabilitat del delicte i presenten motivació pel canvi.
  5. Accepten voluntàriament participar en el programa *Cercles*.
- **Grup Col·laborador.** Els subjectes que formen part d'aquest grup presenten les mateixes característiques de selecció (punts de l'1 al 6) del grup *Cercles* però no se'ls proposa la participació al programa per motius aliens a la persona (dificultats per constituir un grup de voluntaris de *Cercles* per la llunyania del territori de residència del MC o poc marge temporal fins a la finalització de la condemna).
  - **Grup Rebuig.** Els individus inclosos en aquest grup compleixen les mateixes característiques de selecció del grup *Cercles* (punts de l'1 al 4), excepte que no volen participar en el programa quan se'ls hi ha proposat.
  - **Grup Cantera.** Les característiques de selecció d'aquest col·lectiu són les mateixes que les del grup *Cercles* (punts de l'1 al 4), no obstant hi ha diferents factors que impedeixen o dificulten la seva participació en el programa (ja sigui per les condicions de compliment de la condemna, pel procés ambivalent del subjecte, o per la manca de consens en la proposta).
  - **Grup Refractari.** En aquest cas, els subjectes inclosos compleixen algunes de les característiques de selecció del grup *Cercles* (punts 1 i 2), però no reconeixen el delicte ni estan disposats a canviar ni a col·laborar i no han volgut fer cap programa de tractament especialitzat dins del centre penitenciari. Per aquest motiu, el compliment de la pena és íntegrament en règim ordinari (2n grau) i no ha sortit del centre abans de la llibertat definitiva. Com ja es va posar de relleu al primer informe (Nguyen *et al.*, 2018), aquest grup és el que genera més alarma social i representa de forma incorrecta al conjunt de delinqüents sexuals dins l'imaginari social.

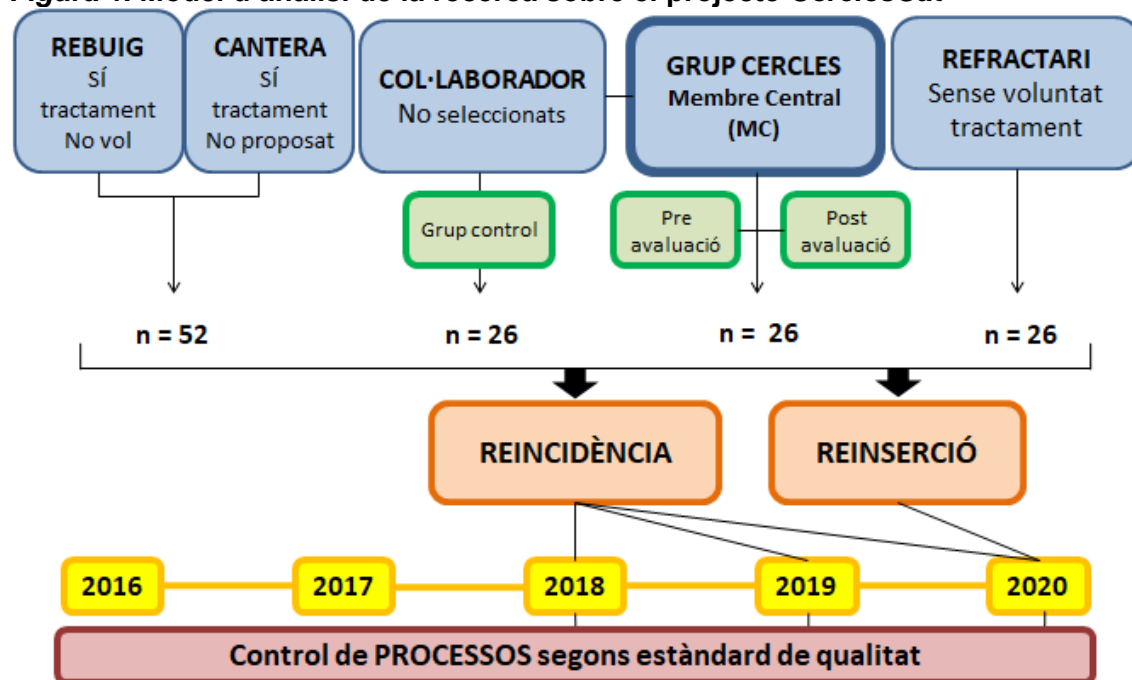
Taula 1. Criteris de classificació dels grups d'estudi

Criteris	Cercles	Col·laborador	Rebuig	Cantera	Refractari
1 (Risc moderat/alt)	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí
2 (Necessitats)	Sí	Sí	Sí	Sí	Sí
3 (Tractament)	Sí	Sí	Sí	Sí	No
4 (Reconeixement)	Sí	Sí	Sí	Sí	No
5 (Voluntarietat)	Sí	Sí	No	No	No
Altres (proposta de participació)	Sí	No (motius aliens)	Sí	No (diversos motius)	No

1.1.3. Model d'anàlisi

Per poder assolir els objectius generals de la recerca s'està duent a terme un estudi longitudinal mixt (retrospectiu per la recollida de dades a la fase I i prospectiu pel seguiment dels casos avaluats fins a la finalització de l'estudi al 2020, corresponents a les fases II i III) amb interns condemnats per delictes sexuals a les presons de Catalunya. La Figura 1 resumeix el model d'anàlisi de la recerca sobre el projecte *CerclesCat*.

Figura 1. Model d'anàlisi de la recerca sobre el projecte *CerclesCat*

Inicialment, durant la primera fase de la recerca a l'any 2016, es va plantejar la composició d'una mostra total de 130 subjectes, amb grups equilibrats de 26 casos a cadascun d'ells. Finalment, el nombre total de casos a cada conjunt s'ha acabat determinant en funció del nombre de *MC* donats d'alta fins a finals de juny de 2019, que és finalment de 21 subjectes.

D'una banda, els *MC* (grup Cercles) són avaluats abans d'iniciar el programa i en finalitzar-lo, per tal d'establir possibles canvis en funció de determinats indicadors seleccionats prèviament. D'altra banda, el grup *Cercles* es compararà amb el grup *Col·laborador*, per tal de determinar si el perfil d'ambdós grups presenten característiques similars per permetin establir, posteriorment, l'efecte que té la participació en un *Cercle* sobre la reincidència i la reinserció social. És important assenyalar que no ha estat possible administrar proves pre i post al grup *Col·laborador* per la naturalesa del disseny de l'estudi amb mostra retrospectiva i la dificultat que implica fer el seguiment un cop es troben en llibertat definitiva

Al primer i segon informe de la recerca (Nguyen et al., 2018, 2019) s'exposen les variables d'estudi recollides amb la descripció bàsica i la codificació de les dades. La primera taula recull les variables extretes retrospectivament del SIPC (Sistema Informàtic Penitenciari Català), que inclou tots els casos. La segona taula recull les variables específiques en diferents moments temporals, en alguns casos, diferents per al grup *Cercles* i *Col·laborador*.

1.1.4. Calendari de la recerca

El disseny d'aquest estudi longitudinal es divideix en tres moments clau o fases (Taula 2):

- Fase I (finals de l'any 2017): s'han presentat els resultats dels casos existents fins el mes de desembre d'aquell any, amb la recollida retrospectiva de dades i l'anàlisi descriptiu dels resultats obtinguts a les variables seleccionades.
- Fase II (finals de l'any 2018): s'ha agregat la informació recollida sobre els nous casos incorporats fins el moment, s'han avaluat els indicadors de qualitat referents als *MC* i el procés de funcionament dels Cercles i

s'han enregistrat dades prospectives sobre la taxa de reincidència de tota la mostra.

- Fase III (finals de l'any 2020): s'actualitzaran les dades de reincidència i altres variables de reinserció que s'hagin pogut recollir.

Taula 2. Calendari de tasques de la recerca

Tasques / Any i trimestres	2016				2017				2018				2019				2020				21
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1
Fase Prèvia. Plantejament																					
Disseny i concreció del projecte																					
Construcció variables i model anàlisi																					
Fase I. Dades retrospectives																					
Alimentació bases de dades interns																					
Construcció variables processos																					
Explotació estadística Fase I																					
Anàlisi resultats i elaboració informe																					
Fase II. Dades prospectives																					
Recollida nous casos																					
Dades seguiment interns i processos																					
Explotació estadística Fase II																					
Anàlisi resultats i elaboració informe																					
Fase III. Reincidència																					
Recollida nous casos (altres estudis)																					
Dades seguiment interns i processos																					
Explotació estadística Fase III																					
Anàlisi resultats i elaboració informe																					
Presentació de resultats finals																					

Els nous casos iniciats des de juliol de l'any 2019 en endavant es recolliran als registres malgrat que no s'inclouin en aquesta recerca, per possibilitar la continuïtat del procés d'avaluació de programa *CerclesCat* en un futur si és necessari.

1.2. El present informe: fase de recerca complementària

Aquest informe és el tercer de la sèrie d'informes que compondran el projecte complet d'avaluació de la implementació del programa *CerclesCat* a Catalunya. Tot i que inicialment s'havia planificat realitzar-ne tres, corresponents a les tres fases de la recerca d'aquest projecte presentades al punt 1.1.4 (pàg. 7), finalment s'ha afegit una investigació complementària centrada en l'estudi de les persones voluntàries que hi participen i l'equip de professionals implicats en el programa *CerclesCat*, per tal de cobrir de manera integral tots els elements que el configuren.

Així doncs, l'objectiu principal d'aquest informe és analitzar les experiències de les persones voluntàries, coordinadors/es, professionals del *Cercle Extern* i membres del Comitè Executiu per a identificar els elements més rellevants i comparar alguns dels resultats obtinguts amb els publicats a recerques internacionals sobre el model CoSA.

2. La reinserció social de les persones condemnades per la comissió de delictes sexuals

Tal i com han posat de manifest diversos estudis, la transició de la presó a la comunitat esdevé un moment especialment rellevant per a les persones condemnades a penes privatives de llibertat (García i Soler, 2013; Ibàñez i Cid, 2016; Leverentz, 2001). Els obstacles socials, econòmics, personals, laborals i d'habitatge, entre d'altres, amb els que sovint es troben aquestes persones quan surten de presó dificulten el seu procés de reinserció i augmenten el risc de reincidència (Borzycki i Baldry, 2003; Cadora, Schwartz i Gordon, 2003; Graffam, Shinkfield, Lavelle i McPherson, 2004; Hammett, Roberts i Kennedy, 2001; La Vigne, Visser i Castro, 2004; Lurigio, Rollins i Fallon, 2004; Petersilia, 2003; Travis, 2005; Taxman, Young i Byrne, 2002; Visser, Winterfield, and Coggeshall, 2005).

Els experts assenyalen que el suport social és considerat un factor clau per a reduir el risc i promoure un estil de vida prosocial (Laws i Ward, 2011; Willis i Grace, 2008, 2009). D'aquí la necessitat de que les mesures dirigides a la prevenció de la delinqüència i la reincidència comptin amb programes específicament dirigits a facilitar i promoure la seva reintegració social dins el context comunitari. Aquest tipus d'intervencions proporcionen una assistència progressiva i contínua que s'inicia dins la presó i, en alguns casos, s'estén més enllà de la llibertat definitiva i implica, necessàriament, un treball coordinat i integral entre diverses agències o organitzacions a nivell institucional, comunitari, familiar, etc. (Griffiths, Dandurand i Murdoch, 2007). Tot i que l'existència d'aquest tipus de programes s'ha mostrat útil per a facilitar la transició a la comunitat de les persones ex-delinquents, afavorir la seva reintegració social, reduir la reincidència i prevenir la comissió de nous delictes de violència masculina, sembla que són insuficients per a cobrir les necessitats o demandes de l'elevat nombre de persones que són alliberades cada any (Lawrence, Mears, Dubin i Travis, 2002; Lussier, Dahabieh, Deslauriers-Varin i Thomson, 2011).

Dins el context de la rehabilitació i reintegració social dels delinqüents, coexisteixen tres models imperants (Maruna i LeBel, 2002; McAlinden, 2016). El primer, centrat en el risc, es materialitza a través de lleis i polítiques centrades en el control, la protecció pública i l'exclusió social que té com a conseqüència un major enduriment de les penes, unes taxes d'encarcerament elevades o un control dels delinqüents que s'estén més enllà de la presó (Kemshall i Wood, 2007), fins i tot en aquells casos on el risc és baix. El segon, focalitzat en les necessitats, posa de relleu la importància d'intervenir sobre els dèficits i afavorir el desenvolupament d'habilitats bàsiques en aquest col·lectiu per reduir el seu risc de reincidència. El tercer, basat en la promoció de les fortaleeses, s'ancora sobre els principis de la justícia restaurativa, la participació comunitària i la inclusió social (McAlinden, 2016). Des d'aquest últim enfocament, l'objectiu principal se centra en promoure en l'ex-delinqüent una nova identitat narrativa prosocial i en dotar-lo dels coneixements, habilitats, oportunitats i recursos necessaris per portar una vida allunyada del delictes. Això implica que la conducta delictiva seria el focus de rebuig i no el propi delinqüent com a individu (Maruna i LeBel, 2003; McAlinden, 2016). Segons Leverentz (2011) i Winnick i Bodkin (2008), les aproximacions dirigides a la reinserció social de les persones privades de llibertat haurien de facilitar el seu accés a l'habitatge i als serveis de salut mental, la inserció laboral i la promoció del suport social, incloent la participació comunitària amb persones voluntàries i/o professionals.

És un fet contrastat empíricament que les persones que cometen delictes sexuals compten, d'entrada, amb menys oportunitats de reinserció a tots els nivells pel rebuig social que genera aquest tipus de comportament i l'estigmatització que produeix el seu etiquetatge com a "delinqüents sexuals". Així mateix, les dificultats per trobar un habitatge estable, inserir-se laboralment, establir relacions interpersonals o accedir a determinats recursos, entre d'altres, esdevindrien factors de risc de reincidència (Brown, 1999; Brown, Spencer i Deakin, 2007; Burchfield i Mingus, 2008; Clark, 2007; Grossi, 2017; Levenson i Cotter, 2005; Levenson et al., 2007; Leverentz, 2011; Lowe i Willis, 2019; Tewksbury, 2005; Travis, 2005; Zevitz i Farkas, 2000; Zgoba, Levenson i McKee, 2009). En la mateixa línia, l'estudi dut a terme a Catalunya per García i

Soler (2013) també constata que el pas d'un règim ordinari (tancat) a un règim obert també suposa una etapa especialment crítica i difícil per a aquestes persones, donada la situació d'aïllament, desorientació i de necessitat de suport social en el que es troben en aquell moment.

Paradoxalment, tot i que darrerament ha crescut l'interès professional per a potenciar aproximacions centrades en la justícia restaurativa com a resposta enfront de la delinqüència, també ha crescut el populisme punitiu (Wilson, Picheca i Prinzo, 2007b) que s'allunya del principi resocialitzador de la pena i s'apropa perillosament cap a la venjança incapacitadora (Antón-Mellón, Álvarez i Rothstein, 2017). Tal i com assenyalen Wilson et al. (2007b), cap grup s'ha vist més afectat per aquestes mesures repressives que els delinqüents sexuals.

Segons Lussier et al. (2011), la necessitat d'implementar mesures específiques i restrictives per a les persones que han comés delictes violents i/o sexuals respondria a quatre assumpcions interrelacionades no exemptes de polèmica. En primer lloc, *l'especificitat*, que assumeix que els mecanismes subjacents implicats en el comportament violent o sexual són diferents d'altres comportaments antisocials. En segon lloc, la creença de que els delinqüents violents i/o sexuals presenten un *risc elevat* de reincidència. En tercer lloc, la idea de *l'especialització delictiva*, que implica que aquests individus seran propensos a repetir comportaments de la mateixa naturalesa. Finalment, la premissa de que aquest col·lectiu mostra una *propensió estable* i, per tant, que la seva tendència a la reincidència delictiva es manté inalterable al llarg de la seva vida i durant tota la seva carrera criminal. No obstant, els experts assenyalen que aquestes assumpcions i les mesures que se'n deriven contradiuen l'evidència empírica disponible actualment (Harris i Hanson, 2004; Barbaree, Langton, Blanchard i Boer, 2008; Lussier et al., 2011; Lussier i Healey, 2009; Lussier, LeBlanc i Proulx, 2005; Piquero, Farrington i Blumstein, 2003; Quinsey, Harris, Rice i Cormier, 2006; Sample i Bray, 2003). Així doncs, sabem que: (a) els mecanismes responsables de la conducta delictiva sexual són pràcticament iguals als que expliquen la delinqüència no sexual crònica (Lussier et al., 2005); (b) els delinqüents violents i/o sexuals no presenten un risc de reincidència major que altres subjectes i només un percentatge molt

reduït comet un nou delictes de la mateixa naturalesa quan surt en llibertat (Lussier, 2005; Sample i Bray, 2003); (c) que la majoria dels delinqüents violents i/o sexuals reincidents ho fan amb un nou delictes d'altre tipus i només una petita proporció presenta un grau d'especialització (Lussier, 2005; Piquero et al., 2003); (d) que existeix una relació negativa entre el risc de reincidència i l'edat (Barbaree et al., 2008; Harris i Hanson, 2004; Lussier i Healey, 2009).

En el cas les persones que han comés delictes sexuals, resulten d'especial rellevància les pràctiques basades en el model del risc i la protecció pública, que promouen la identificació i el control dels grups considerats com a "perillosos" en detriment de la seva rehabilitació (Lussier et al., 2011) tot i no comptar moltes d'elles amb suport empíric que demostris la seva eficàcia per a la gestió del risc dins la comunitat (Lobanov-Rostovsky, 2014). Així, les decisions basades en aquest model (dominant fins fa poc tant a l'àmbit acadèmic, social com polític) es posen en pràctica mitjançant accions com l'obligació de notificació i registre del lloc de residència als Estats Units d'Amèrica o Austràlia, la llibertat vigilada post-condemna o el Registre Central de Delinqüents Sexuals a Espanya vigent des de l'any 2015. No obstant, les avaluacions centrades en determinar l'impacte d'aquest tipus de polítiques no només posen de manifest que algunes d'aquestes mesures, com les que restringeixen el lloc de residència o obliguen a la seva notificació pública, no són eficaces per a reduir el risc de reincidència (Adkins, Huff i Stageberg, 2000; Zevitz, 2006) sinó que també s'associen amb tota una sèrie de conseqüències negatives que dificulten el procés de reinserció com són la pèrdua de la feina, el desnonament, les amenaces o l'assetjament, els actes de vandalisme, l'ostracisme per part de l'entorn proper o el "vigilantisme" (Levenson i Cotter, 2005; Levenson et al., 2007; Tewksbury, 2005; Zevitz, Crim i Farkas, 2000).

En contrast, les mesures centrades en les necessitats, han permès la creació i el desenvolupament d'un ampli ventall d'intervencions per a les persones que han comés delictes sexuals (Lösel i Schmucker, 2005; Schmucker i Lösel, 2015). En primer lloc, la psicoteràpia, que acostuma a ser d'orientació psicodinàmica i té com a objectiu la presa de consciència de les patologies existents per a poder controlar el comportament il·lícit. En segon lloc, la teràpia

de conducta clàssica, fonamentada en les teories de l'aprenentatge i dirigides a recondicar l'excitació sexual, les fantasies i el comportament sexual desviat. En tercer lloc, la farmacològica, a través de la presa de medicació reductora de l'impuls sexual. Finalment, el tractament cognitiu-conductual, dirigit a la normalització de les preferències sexuals dels subjectes mitjançant l'entrenament d'habilitats per a l'establiment d'interaccions sexuals consentides amb adults. En relació a aquests últims, actualment comptem amb un nombre important de programes específics d'intervenció basats en l'evidència empírica, que es duen a terme dins la presó o a la comunitat i adreçats a diferents perfils:

- Homes adults. Són els més nombrosos, tant a nivell nacional com internacional, on trobem intervencions de referència com el Programa de Tractament Cognitiu-Conductual per a Delinqüents Sexuals (Marshall, Anderson i Fernández, 1999) o el Programa pel Control de l'Agressió Sexual (PCAS o Programa SAC; Garrido i Beneyto, 1996) i les seves revisions posteriors (PCAS-R o Programa d'Intervenció en Violència Sexual a Catalunya);
- Adolescents. Per aquest grup disposem d'exemples a nivell nacional com el Programa Atura't (Arranz et al., 2014) o el Programa de Tractament Educatiu i Terapèutic per a Agressors Sexuals Juvenils (Redondo, Pérez, Martínez, Benedicto, Roncero i León, 2012).
- Dones. Tot i que el desenvolupament de programes per a aquest col·lectiu ha avançat en menor mesura, existeixen algunes experiències internacionals com el *Sex Offender Therapy for Women* dels Serveis Correccionals de Canadà (2001) o les intervencions terapèutiques de caire cognitiu-conductual que proporciona la Fundació Lucy Faithfull des de 1993 (Blanchette i Taylor, 2010).
- Usuaris/àries o distribuïdors/es de material d'explotació sexual infantil. L'avenç de les noves tecnologies ha facilitat la comissió de delictes sexuals mitjançant aquesta via. Davant la proliferació d'aquesta tipologia delictiva, en els darrers anys s'han desenvolupat programes específics que generalment es duen a terme a la comunitat, com el Projecte de Prevenció Dunkelfeld a Alemanya (Beier, Grundmann, Kuhle, Scherner, Konrad & Amelung), l'*Internet Sex Offender Treatment Programme* al Regne Unit

(Middleton, Mandeville-Norden i Hayes, 2009) o el “Fuera de la Red” a Espanya (Herrero, Negro, Lila, García, Pedrón i Terreros, 2015).

- Persones amb discapacitat intel·lectual. En la majoria dels casos són programes adaptats d'altres ja existents per a persones que han comès delictes sexuals (Craig i Hutchinson, 2005). Alguns exemples existents serien el Sex Offender Treatment Services Collaborative-Intellectual Disability Group (SOTSEC-ID; Sinclair et al., 2003) o l'Adapted Sexual Offender Treatment Programme – ASOTP (Williams i Mann, 2010) que es duen a terme al Regne Unit o les intervencions que es realitzen a Espanya a través dels serveis que ofereix Protedis.

Finalment, el model basat en la promoció de les fortaleeses o de la Justícia Restaurativa trobaria la seva màxima expressió en iniciatives com els Cercles de Suport i Responsabilitat (*Circles of Support and Accountability* o CoSA en anglès), present a diversos països del món i en contínua expansió internacional. Segons Höing et al. (2013), mitjançant el control social informal, els CoSA proporcionen ajuda i suport al delinqüent sexual davant els problemes de la vida quotidiana i això reforça la prevenció de recaigudes.

Els experts assenyalen que la monitorització i el seguiment intensiu dels delinqüents sexuals pot reduir significativament el risc de reincidència sempre que vagin acompanyats de tractament i suport comunitari (MacKenzie, 1997; 2000) i que la combinació del control formal i informal constitueix un predictor important del desistiment en aquesta població (Kruttschnitt, Uggen i Shelton, 2000). Juntament amb aquestes recomanacions, l'evidència empírica indica que, en termes generals, els programes específics per a delinqüents sexuals mostren millors resultats quan es duen a terme en el context comunitari que dins la presó (Schmucker i Lösel, 2015). Per aquesta raó, les intervencions dirigides a la reintegració social i el desistiment de les persones condemnades per delictes sexuals s'ha de centrar, no només en el context personal de l'individu, sinó també en el social i comunitari, per tal d'afavorir la generalització dels aprenentatges adquirits, el desenvolupament del capital social i les oportunitats de canvi (Braden, Göbbels, Willis, Ward, Costeletos i Mollica, 2012; García i Soler, 2013). Tot i constituir un objectiu de primer ordre per a la

reinserció, la investigació centrada en les necessitats dels delinqüents sexuals alliberats ha rebut una atenció relativament escassa fins fa uns anys (Daly, 2008).

2.1. Estereotips, actituds, prejudicis i creences sobre les persones que cometen delictes sexuals

Com ja s'ha comentat prèviament, la societat tendeix a jutjar de manera més negativa i punitiva a les persones que cometen delictes sexuals que a altres tipus de delinqüents (Harper, Hogue i Bartels, 2017; Höing, Petrina, Hare Duke, Völlm i Vogelvang, 2016; Jahnke, Imhoff i Hoyer, 2015) i diversos estudis indiquen que les actituds envers aquest grup influeixen tant en l'eficàcia del tractament i la gestió del risc com en l'èxit de la seva reintegració social (Blagden, Winder i Hames, 2014; Brown, Deakin i Spencer, 2008; Harper et al., 2017; Kernsmith, Craun i Foster, 2009; Levenson, Brannon, Fortney i Baker, 2007; Rogers i Ferguson, 2011; Schiavone i Jeglic, 2009; Willis, Levenson i Ward, 2010). Així mateix, els experts assenyalen que aquestes actituds i percepcions esbiaixades sobre els delinqüents sexuals venen determinades parcialment pels mitjans de comunicació (Fox, 2013) i els estereotips que s'han construït socialment a partir de casos concrets (poc representatius) i mediàtics (Harper et al., 2017). Algunes d'aquestes actituds estan relacionades amb les creences errònies exposades prèviament (Lussier et al., 2011), com un elevat risc de reincidència, l'especialització delictiva o la propensió estable que suposadament presenten aquestes persones.

L'estudi empíric de les actituds sobre les persones que cometen delictes sexuals també ha promogut la creació de diferents instruments per a mesurar-les (Church, Wakeman, Miller, Clements i Sun, 2008; Harper i Hogue, 2015a; Hogue, 1993; Malinen, Willis, i Johnston, 2014; Wnuck, Chapman i Jeglic, 2006). La majoria d'aquestes eines són escales autoaplicades formades per una sèrie d'ítems o afirmacions sobre diversos aspectes relacionats amb els delinqüents sexuals on es demana el grau d'acord o desacord amb cada enunciat. Entre els instruments disponibles destaquen varies escales: *Attitudes to Sexual Offenders* (ATS; Hogue, 1993), *Attitude towards the Treatment of Sex*

Offenders (ATTSO; Wnuck et al., 2006), *Community Attitudes Towards Sex Offenders* (CATSO; Church et al., 2008), *Public Attitudes Towards Sex Offender Rehabilitation* (PATSOR; Rogers, Hirst i Davies, 2011) i *Perceptions of Sex Offenders* (PSO; Harper i Hogue, 2015). En altres casos i per tal d'evitar la manipulació deliberada de les respostes, també s'han utilitzat mesures indirectes (Malinen et al., 2014). No obstant, la recerca específica sobre aquest tipus d'actituds ha estat de caire descriptiu o comparatiu en la majoria d'estudis (Harper et al., 2017) i molt centrats en mostres obtingudes a països anglosaxons.

Tot i que l'evidència empírica assenyalava de forma consistent que la gent tendeix a mostrar una visió negativa, la revisió de Harper et al., (2017) assenyalava que les actituds positives o negatives sobre les persones que cometen delictes sexuals es poden veure afectades per determinades variables relacionades amb el delicte o les característiques dels grups socials estudiats. Per una banda, en relació al delicte, s'ha observat que els delinqüents sexuals del gènere masculí (Gakhal i Brown, 2011), de major edat (Harper, 2012; Sahlstrom i Jeglic, 2008), que presenten certes característiques de personalitat (Cohn, Dupuis i Brown, 2009) o que seleccionen a víctimes menors d'edat (Rogers et al., 2011) són jutjats més negativament. Per altra banda, les persones amb un major nivell educatiu (Brown, 1999; Harper i Hogue, 2015a; Höing et al., 2016; Shackley; Weiner, Day i Willis, 2014; Willis, Malinen i Johnston, 2013), amb trets elevats d'apertura a l'experiència (Olver i Barlow, 2010), que obtenen informació de fonts periodístiques serioses (Harper i Hogue, 2015a) o que tenen un major contacte o treballen en un entorn terapèutic amb delinqüents sexuals (Blagden et al., 2014; Ferguson i Ireland, 2006; Gakhal i Brown, 2011; Hogue, 1993; Radley, 2011; Sanghara i Wilson, 2006) mostren unes actituds més favorables cap a aquest col·lectiu.

No obstant, per a Höing et al. (2016), la proliferació de programes comunitaris per a la reintegració dels delinqüents sexuals, com serien els Cercles de Suport i Responsabilitat arreu del món, també conduiria a pensar que potser aquestes actituds no són tan negatives com es pot considerar en un primer moment. Amb l'objectiu de determinar el grau de sensibilització i les actituds socials

sobre les persones que cometen delictes sexuals a Europa, Höing et al. (2016) van dur a terme un estudi transversal on van administrar un qüestionari en línia a una mostra de 1874 persones provinents de nou països (Regne Unit, Irlanda, Països Baixos, Bèlgica, França, Letònia, Bulgària, Hongria i Espanya). Els principals resultats obtinguts assenyalen que les actituds a Europa tendeixen a ser negatives (per exemple, que aquestes persones no poden canviar, que haurien de ser incapacitades o que el tractament és inefectiu), però no tan extremes i negatives com a altres països de parla anglesa, com els Estats Units. Així mateix, només un petit percentatge de la societat europea mostra percepcions errònies sobre els delinqüents sexuals. De fet, els autors van trobar que Espanya és el país que presenta una percepció més esbiaixada sobre aquest col·lectiu en termes negatius. Com a aspecte positiu, sembla que una part rellevant de la societat europea mostra interès en programes de reintegració social comunitària com Cercles de Suport i Responsabilitat i està a favor de que les persones voluntàries col·laborin en la reinserció social dels delinqüents sexuals.

Així mateix, l'estudi dut a terme per Lowe i Willis (2019) va trobar que la predisposició per a participar en activitats de voluntariat amb persones etiquetades com a "delinqüents sexuals" o "abusadors de menors" era menor en comparació amb altres tipologies delictives. De forma complementària, Kerr et al. (2017) van dur a terme un estudi amb persones que realitzen activitats de voluntariat amb delinqüents sexuals per tal de determinar si presentaven actituds més positives envers aquest grup que la població general. Per a això, van enviar una enquesta en línia a una mostra de voluntaris/àries de Cercles d'Anglaterra i van comparar-la amb una mostra comunitària del Regne Unit. Els resultats de l'estudi assenyalen que les persones voluntàries mostren actituds més positives en relació als delinqüents sexuals, el seu tractament i la seva rehabilitació. Aquest posicionament afavoriria l'establiment de relacions més properes i empàtiques, imprescindibles pel bon funcionament i l'èxit de programes de gestió del risc que inclouen la participació comunitària.

Tenint en compte els resultats obtinguts a l'estudi de Kerr et al. (2017) i la rellevància de les actituds sobre el tractament i la reinserció social, iniciatives

com *Cercles de Suport i Responsabilitat*, on el paper del voluntariat constitueix un aspecte clau pel seu èxit, resulten tan rellevants i complementen la resta de recursos professionals disponibles per a les persones que han comès delictes sexuals. El següent apartat descriu el model de funcionament i les característiques principals del programa.

2.2. Cercles de Suport i Responsabilitat (CoSA)

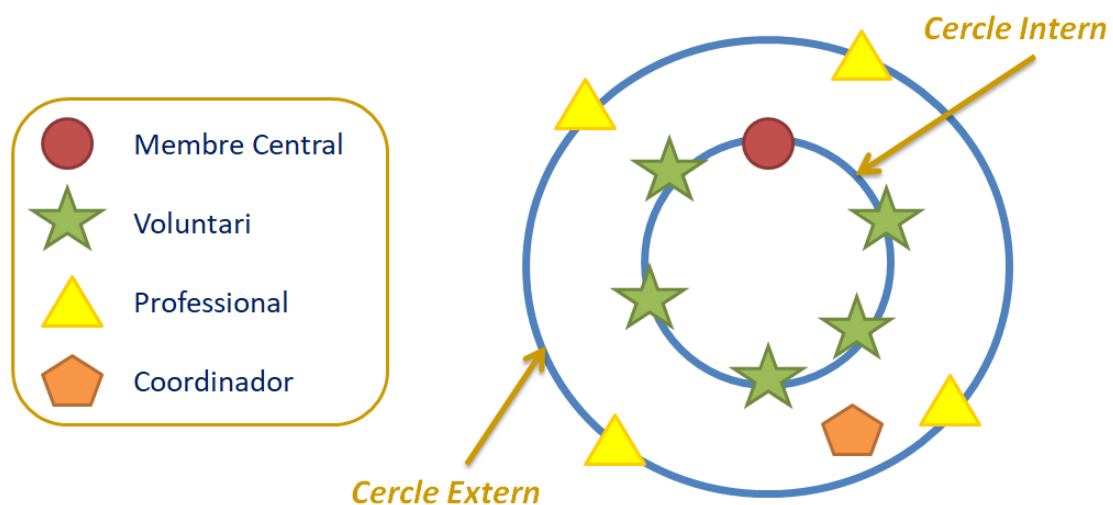
Cercles de Suport i Responsabilitat constitueix un model d'intervenció basat en la justícia restaurativa que té com a objectiu reduir el risc de reincidència sexual futura a través de la reintegració social de les persones que han comès delictes sexuals mitjançant el suport social i la participació comunitària.

El Model CoSA va originar-se a l'any 1994 a Canadà, arrel de l'excarceració d'un delinqüent sexual d'alt risc que no havia passat per cap mesura transitòria de la presó a la comunitat, ni comptava amb cap tipus de supervisió o suport. A petició de les autoritats penitenciàries, una congregació religiosa va reunir a un grup de voluntaris per donar suport i facilitar la reinserció social d'aquest individu i, al mateix temps, prevenir nous delictes. Aquesta iniciativa va resultar exitosa, motivant la creació de nous grups de voluntaris per acompanyar altres delinqüents sexuals que sortien en llibertat. Els bons resultats obtinguts han permès la replicació i expansió del programa, no només al Canadà, sinó a la resta del món, concretament a algunes regions dels Estats Units i alguns països d'Europa (Circles4EU).

Els CoSA estan configurats per un *Cercle Intern* i un *Cercle Extern*. El primer està format per un delinqüent sexual de risc moderat o alt, que s'anomena *Membre Central (MC)* des del moment que accedeix a participar voluntàriament en el programa, acompanyat per un grup de 3 a 6 voluntaris/àries que provenen de la comunitat i que han rebut formació específica per dur a terme la seva tasca dins el *Cercle Intern*. Les persones voluntàries es reuneixen amb el *MC* de manera periòdica per donar-li suport emocional, modelar conductes prosocials o ajudar-lo davant de les seves necessitats pràctiques o quotidianes. Alhora, també ajuden el *MC* a mantenir-se responsable mitjançant la posada en qüestió de les seves actituds, creences i comportaments antisocials. El *Cercle*

Extern, constituït per professionals, assisteix a les persones voluntàries per tal de prendre les mesures necessàries en ares de prevenir una nova reincidència per part del *MC*. L'intercanvi d'informació entre el *Cercle Intern* i l'*Extern* es realitza mitjançant la figura del/la *Coordinador/a* que, a més, s'encarrega de donar suport i supervisar el procés del *Cercle*. En termes generals, cada *Cercle* té una durada aproximada de divuit mesos, durant els quals passa per diferents fases (trobades setmanals/quinzenals, mensuals i mentoria). Els dos principis essencials que guien el model CoSA i que comparteixen totes les persones que hi participen són «No més víctimes» i «No hi ha secrets», implicant que la informació sobre el delicte sexual i els factors de risc específics del *MC* és compartida per totes les persones integrants del *Cercle Intern* i *Extern* amb l'objectiu de prevenir una nova reincidència (Nguyen et al., 2019). La Figura 2 representa gràficament el model de funcionament de Cercles.

Figura 2. Model de funcionament de Cercles

Font: European Handbook of CoSA (Höing et al., 2015).

2.2.1. Aproximacions teòriques que sustenten el model de funcionament dels CoSA

El programa se sustenta sobre els principis de la justícia restaurativa i inclou diversos components de diferents aproximacions o models teòrics que donen suport a la seva efectivitat (Höing, Bogaerts i Vogelvang, 2013):

- a) Model de Risc - Necessitat – Responsivitat (RNR; Andrews i Bonta, 1994, 2016). Així, el Model CoSA està dirigit a delinqüents sexuals amb un risc moderat o alt de reincidència (principi de Risc) amb necessitats criminògenes importants d'aïllament i manca de suport social (principi de Necessitat). Igualment, la selecció i configuració dels voluntaris que formen el *Cercle Intern* també s'ajusta al perfil i les necessitats el *MC* (principi de Responsivitat).
- b) Model de Vides Satisfactòries (*Good Lives Model* o GLM; Ward i Stewart, 2003; Ward i Brown, 2004; Ward i Gannon, 2006). Aquest model també es troba representat dins el *Cercle* en dos aspectes. En primer lloc, la reintegració dels delinqüents sexuals és considerada d'és d'un punt de vista humanístic, entenent que són persones que tenen objectius i necessitats primàries raonables però amb habilitats i estratègies inadequades per assolir-les. En segon lloc, la implicació i participació social a través de voluntaris pertanyents a la comunitat s'adreça a la consecució d'almenys tres dels set bens primaris dins el GLM: la pròpia autonomia personal (*agency*), la relació amb altres persones (*relatedness*) i la connexió amb grups socials (*community*).
- c) Desistiment (Farral i Calverley, 2006; Maruna i Toch, 2003). Els *Cercles* veuen als *Membres Centrals* com possibles "desistents" (Höin et al., 2013). Justament, dos dels principals objectius del programa són, per una banda, el desenvolupament d'una identitat adaptativa i positiva i, per altra banda, la construcció de capital humà i social. La identitat positiva s'expressa mitjançant la identificació del delinqüent sexual dins el *Cercle* com a "*Membre Central*", un terme que s'utilitza de forma generalitzada dins el programa i que dota a l'individu d'una identitat no delictiva durant la seva participació en un *Cercle* (Hoing et al., 2013). Sembla que l'efecte teòric més important que té *Cercles* és la millora del capital social, que actua com a factor protector.

2.2.2. L'impacte del model CoSA sobre la prevenció de la reincidència

Els resultats principals dels estudis empírics sobre el model CoSA ja es van resumir a la primera fase de la recerca (Nguyen *et al.*, 2018) i es van actualitzar a la segona fase (Nguyen et al., 2019). Per tant, aquí només es presentarà una

síntesi general dels resultats més rellevants sobre l'eficàcia del programa. Es convida a les persones interessades a que consultin els informes previs en cas que vulguin ampliar la informació sobre aquesta qüestió.

Segons les dades disponibles fins el moment sobre l'eficàcia del model CoSA per la reducció de la reincidència en estudis amb grup control (Bates, Macrae, Webb i Williams, 2012; Bates, Williams, Wilson i Wilson, 2014; Duwe, 2012, 2018; Wilson, Cortoni i McWhinnie, 2009; Wilson, Picheca et al., 2007), podem afirmar que el model CoSA és útil per disminuir la reincidència violenta. De fet, tots els estudis que van registrar i comparar aquesta mesura van trobar diferències significatives entre el grup *MC* (taxa mitjana de reincidència del 8,65%; *DE* = 6,29; Mín. = 0 / Màx. = 15) i el grup control (*m* = 36,40%; *DE* = 23,24; Mín. = 9,90 / Màx. = 66,60%). No obstant això, els resultats obtinguts són menys consistents quant a la reducció de la reincidència general i sexual. Mentre que la taxa mitjana de reincidència general dels *MC* és del 28,86% (*DE* = 15,95; Mín. = 11,30 / Màx. = 50), i la del grup control és del 47,96% (*DE* = 17,98; Mín. = 25,40 / Màx. = 68), aquestes diferències són significatives en 3 dels 5 estudis que l'avaluen. Així mateix, la taxa de reincidència sexual, tot i ser inferior al grup *MC* (*m* = 2,94%; *DE* = 3,45; Mín. = 0 / Màx. = 9,20), respecte al grup control (*m* = 13,51; *DE* = 8,31; Mín. = 3,20; Màx. = 27,70), aquestes divergències només són estadísticament significatives en 3 dels 6 estudis realitzats. Tot i així, s'observa que els casos on s'ha produït una reincidència de naturalesa sexual són qualitativament més lleus que els comesos en el delictes base (Wilson et al, 2007b).

No obstant, s'ha de tenir en compte que els estudis publicats sobre l'eficàcia del programa presenten limitacions metodològiques rellevants que poden haver influït sobre els resultats obtinguts i l'impacte real del model CoSA, on cobren especial rellevància aspectes com la reduïda grandària de la mostra, l'heterogeneïtat dels grups de comparació, la disparitat i brevetat dels períodes de seguiment, els indicadors d'eficàcia utilitzats (circumscriu generalment a una única variable com és la reincidència oficial) i la baixa taxa d'ocurrència d'alguns dels criteris registrats (especialment la reincidència sexual).

Altres indicadors més centrats en la reinserció i altres variables psicosocials assenyalen que la participació en un *Cercle de Suport i Responsabilitat*, a més de reduir la probabilitat de reiteració delictiva, millora el benestar físic i psicològic (Bates *et al.*, 2012; Höing, Völgevang i Bogaerts, 2017; McCartan, Kemshall, Westwood, Solle, MacKenzie i Pollard, 2014), així com les relacions socials i afectives (Bates *et al.*, 2012; Clarke *et al.*, 2017) i l'accés a recursos comunitaris (Bates *et al.*, 2012; Clarke, Warwick i Völlm., 2017; McCartan *et al.*, 2014) dels *MC*.

El model CoSA també presenta clars avantatges socials i econòmics. De fet, els estudis centrats en analitzar el seu cost-benefici remarquen que la posada en funcionament de Cercles suposa un estalvi anual de 23.949 £ al Regne Unit (Elliot i Beech, 2013) i la seva rendibilitat econòmica pot arribar a triplicar la inversió inicial als Estats Units (Duwe, 2018) i quadruplicar-la al Canadà (Chouinard i Riddick, 2014).

Tot i que la investigació sobre l'impacte del programa es troba en una fase incipient i els resultats centrats en l'eficàcia de Cercles sobre la reincidència és encara inconsistent i presenta limitacions metodològiques, sembla que aquest model té un impacte positiu en la millora del benestar psicològic i en la reducció de l'aïllament social i la soledat dels *Membres Centrals* (Kitson-Boyce, 2018). Així mateix, sembla que l'aplicabilitat del model CoSA podria resultar beneficiosa en altres contextos o grups, com per exemple com a servei comunitari preventiu adreçat a persones que necessiten ajuda per gestionar la seva atracció sexual cap als menors (pedòfils) i que esdevenen abusadors potencials, o bé per a col·lectius minoritaris que presenten altres característiques específiques (com els adolescents que exhibeixen conductes sexuals inapropiades, els individus amb discapacitats intel·lectuals o auditives, les persones autistes o els *MC* transgènere (Hocken, Gooc, Elliot, Webb, O'Connor i Cox, 2018).

2.3. Altres aproximacions innovadores per a la reinserció social de les persones condemnades per delictes sexuals

Tal i com assenyalen Braden et al. (2012), el suport social constitueix un element important per a la rehabilitació i la reintegració social dels delinqüents sexuals, així com un component a tenir en compte en el tractament i la supervisió del cas (Cumming i McGrath, 2000). Malauradament, excepte comptades excepcions (Wilson et al., 2007a; Höing et al., 2013), disposem de poques publicacions o estudis que donin a conèixer les iniciatives centrades en la promoció o l'enfortiment del capital social de les persones condemnades per delictes sexuals que tornen a la comunitat (Braden et al., 2012), tot i que algunes d'elles comencen a proporcionar resultats prometedors (Farrell, 2009).

En aquest apartat es presentarà un recull dels principals programes que existeixen a nivell nacional i internacional per a promoure la reintegració social dels delinqüents sexuals a través de la intervenció comunitària amb persones voluntàries (en alguns casos en combinació amb el suport professional), així com el seu grau d'eficàcia en cas que hagin estat avaluats.

a) Programa de tractament de Vermont per a agressors sexuals (Vermont Treatment Program for Sexual Aggressors o VTPSA; Pithers, Nartub i Cumming, 1989).

El VTPSA és considerat un dels primers programes en formalitzar un sistema col·laboratiu i integrat entre la presó i la comunitat per al tractament i la supervisió de delinqüents sexuals als Estats Units (Bumby, Talbot i Carter, 2007). Tot i que no és un programa innovador en el sentit estricte ja que compta amb 30 anys de vida, el que resulta interessant del seu model de funcionament és la inclusió de persones voluntàries en el programa per a proporcionar una xarxa de suport social a l'intern/a.

El programa de tractament que es duu a terme dins la presó inclou tres graus d'intensitat, en funció del nivell de risc de l'intern/a. Dins la comunitat, disposen d'almenys 13 serveis d'ajuda o suport per a les persones que surten de presó. Amb una antelació mínima de 90 dies previs a la llibertat definitiva, s'assigna a

un/a oficial de llibertat condicional que es reuneix amb l'equip de tractament i el/la intern/a per a planificar el seu procés de transició i sortida. Aquest pla inclou accions dirigides a facilitar l'accés a diversos recursos, com habitatge, feina, xarxa de suport social i serveis de tractament o atenció comunitària. En cas que la persona no compti amb cap tipus de suport social quan sigui alliberada, el personal penitenciari i de tractament crea un "equip" per a l'intern, format per personal voluntari que és seleccionat i entrenat específicament per a aquesta tasca. Segons Bumby et al. (2007), la clau de l'èxit d'aquest programa és la col·laboració mútua entre els diferents serveis professionals i comunitaris, que es troben mensualment per a coordinar la gestió dels casos.

L'avaluació sobre l'eficàcia del VTPSA mostra que les persones que han completat la seva participació en aquest programa presenten unes taxes de reincidència sexual significativament inferiors en comparació amb aquells que s'han sotmès a altres tipus de tractaments i els que no n'han fet cap (McGrath, Cumming, Livingston i Hoke, 2003). Així mateix, també s'observa que el temps que aquestes persones es troben sota supervisió comunitària i vinculades a la xarxa de recursos d'atenció pública juga un paper rellevant, en el sentit que quant més temps passen sota aquesta condició, menys probable és que reincideixin (McGrath et al., 2003).

b) Programes d'acompanyament (*Chaperone Programs*)

Es tracta d'una iniciativa disponible a alguns territoris dels Estats Units i Canadà que té com a principals objectius (Limestone Technologies Inc., s.d.):

- Prevenir futures victimitzacions;
- Ajudar a l'individu a controlar la seva conducta sexual inapropiada i/o delictiva;
- Augmentar el coneixement de la dinàmica i l'abast dels abusos sexuals;
- Proporcionar informació i estratègies per a realitzar un acompanyament efectiu als delinqüents sexuals.

Se centra en identificar i entrenar a persones significatives (per exemple amics/gues, tutors/es, cuidadors/es o altres professionals) o membres de la

família per a que realitzin l'acompanyament voluntari del delinqüent sexual dins la comunitat. Així mateix, les formen per a que puguin identificar possibles indicadors de risc de reincidència i a actuar en conseqüència. De forma genèrica, les persones que volen realitzar aquest tipus d'acompanyament han de tenir més de 21 anys; posseir unes capacitats cognitives mínimes necessàries per a ser formades i dur a terme la seva tasca; acreditar l'absència d'antecedents penals de qualsevol naturalesa; no presentar un historial de conductes sexuals inadequades; mantenir una conducta abstinent quant a l'alcohol i altres substàncies; reconèixer per escrit que el delicte realment va ocórrer i acceptar que la persona a qui faran l'acompanyament pot reincidir (Bartels, Walvisch i Richards, 2019). Algunes de les obligacions que han de complir els/les acompanyants són, per exemple, mantenir-se a prop i tenir contacte visual amb el/la delinqüent durant les sortides; proporcionar un mitjà de transport per a les seves visites programades o les sortides; portar un telèfon mòbil operatiu i proporcionar el seu número als/les professionals responsables del cas; prevenir o prohibir activament qualsevol tipus de contacte entre el/la delinqüent sexual i un/a menor d'edat o víctima potencial; o notificar de forma immediata qualsevol infracció o conducta sospitosa (Department of Corrections Washington State, s.d.).

Alhora, poden participar en aquest programa tant persones adultes com adolescents que hagin comés delictes sexuals, sempre que compleixin una sèrie de requisits:

- Assumir la responsabilitat del delicte;
- Superar una prova poligràfica;
- Participar en el procés d'identificació de les seves preferències sexuals i els patrons d'excitació;
- Mantenir una conducta abstinent en relació a l'alcohol i altres substàncies;
- Acceptar els plans de seguretat establerts per a cada sortida que vulguin realitzar o allà on vulguin residir.

A més, aquest programa d'acompanyament pot ser imposat com a una condició necessària per a la posada en llibertat d'un delinqüent sexual i funciona com un

punt o element de connexió entre aquest últim i el seu equip de tractament (Bartels et al., 2019).

Les investigacions centrades en aquest tipus de programa són molt escasses, tot i que els primers resultats proporcionen certa evidència de la seva eficàcia (Farrell, 2009), a falta de noves dades que les corroborin. L'únic estudi dut a terme és un treball no publicat de Farrell (2009) on es comparava a un grup experimental (79 delinqüents sexuals alliberats acompanyats per persones amb formació específica) un altre grup control (79 delinqüents sexuals alliberats que comptaven amb algun tipus de suport social sense formació). Els resultats van posar de manifest diferències significatives entre els dos grups, indicant que els delinqüents sexuals acompanyats per persones adientment formades (grup experimental) van mostrar menys conductes de risc (enteses com el consum de substàncies, l'ús de pornografia i/o l'exposició a menors d'edat) i taxes de reincidència sexual inferiors al grup control (2,5% del grup experimental vs. 11,4% del grup control). Tot i les limitacions presents a l'estudi de Farrell (2009), autors com Bartels et al. (2019) consideren que aquesta troballa té importants implicacions tant a nivell terapèutic com en termes de reintegració social dels delinqüents sexuals, en tant que confirma que el suport familiar o d'altres persones significatives actua com a factor protector que disminueix el risc de reincidència delictiva en delinqüents sexuals que es troben en la comunitat.

c) Grups de Suport i Consciència (*SAAG: Support and Awareness Groups*)

Es tracta d'una iniciativa desenvolupada pels serveis penitenciaris de Victòria (Austràlia), que té com a objectiu principal la promoció o l'enfortiment de la xarxa social dels delinqüents sexuals. Es tracta d'una aproximació més sistematitzada i integradora dels grups de suport que ja funcionaven des dels anys 90 en aquell país (Braden et al., 2012). Consisteix en la inclusió de grups de suport en els programes de tractament per a homes i/o dones delinqüents sexuals que presenten un risc moderat-alt o alt de reincidència, així com importants necessitats de capital humà i social. Des de l'any 2008, el SAAG és un programa d'acompanyament per a interns/es que realitzen la transició de la

presó a la comunitat a través de la llibertat condicional o la supervisió postcondemna (Braden et al., 2012).

Els objectius principals del SAAG són (Braden et al., 2012):

- Ajudar a la persona a portar una vida productiva i a mantenir-se responsable
- Promoure la comunicació activa de les seves necessitats i els estats emocionals de disfòria o problemàtics
- Integrar-la dins la seva comunitat
- Ajudar-la a desenvolupar i/o ampliar la seva xarxa de suport social
- Disminuir el sentiment de solitud
- Crear una sensació de pertinença.

Aquest grup de suport està format per entre 3 i 8 persones que provenen diferents contextos de l'intern/a (per exemple la família, parella, amics, companys/es, veïns/es, etc.) i que ell/a mateix/a ha identificat i proposat durant la seva participació en el tractament. Així, la inclusió de persones que formen part de diversos àmbits li proporciona un ventall més ampli de models de conducta prosocial per a les diferents àrees de funcionament de la seva vida. Les persones coautores del delictes, amb antecedents de conducta sexual abusiva, els nens i nenes i les pròpies víctimes no poden participar com a part del SAAG. La idoneïtat de cada membre del SAAG es valora per un terapeuta juntament amb l'intern/a. En el cas que no puguin identificar cap persona de suport, se'ls ajuda a re-establir les relacions familiars i d'amistat. I, si es considera que el suport social és inadequat, es busca algun servei professional que pugui proporcionar-los aquest suport, com poden ser les organitzacions religioses o altres serveis existents a la comunitat.

El SAAG també compta amb un/a coordinador/a a temps complet que promou els vincles amb la comunitat. En concret, fa d'enllaç entre el/la delinqüent sexual, el grup de suport i les entitats o organitzacions comunitàries, aconsellant-los per a que puguin realitzar una gestió efectiva del risc dins la comunitat.

El SAAG s'encarrega, de forma voluntària, d'ajudar a l'intern/a a implementar els seus objectius vitals prosocials i a gestionar els factors de risc un cop torna a la comunitat (Braden et al., 2012). Inicialment, cada SAAG té un terapeuta assignat que els informa dels aspectes més rellevants del cas i dona suport a l'intern/a en una primera fase. El contacte s'inicia amb visites del SAAG a la presó o mitjançant contacte telefònic amb l'intern/a on es tracten els seus avenços en el tractament. Durant les trobades, l'intern parla amb el grup del delicte, les situacions de risc, les estratègies d'afrontament amb les que compta i els seus plans o objectius de futur. Un cop a la comunitat, el SAAG també es troba de forma periòdica amb el/la professional responsable de la gestió del cas. S'espera que mantinguin contactes assidus entre tots els membres, ajudin a la persona a assolir els seus objectius de futur i es comprometin a qüestionar qualsevol conducta problemàtica o inadequada que observin. Així mateix, s'anima a l'exdelinqüent a que estableixi trobades regulars i que recorri al grup sempre que necessiti suport (Braden, 2012). D'aquesta manera, el SAAG proporciona feedback positiu i constructiu sobre la conducta de la persona que hi participa, promou les seves fortaleses, facilita la gestió dels factors de risc específics, afavoreix la comunicació, li proporciona suport pràctic (habitatge, feina, oci, etc.) que promou el desenvolupament de factors protectors i actua com un element de control social informal (Braden, 2012). A diferència dels CoSA, el suport proporcionat pel SAAG és més informal (Braden, 2016).

Fins l'actualitat, no s'ha publicat cap estudi que avaluï l'eficàcia dels SAAGs, tot i que la lògica del seu funcionament i les bases sobre les quals opera presenten moltes similituds amb altres programes que sí han mostrat resultats positius (Bartels et al., 2019). Així, el "SAAG té la capacitat de donar suport als delinqüents sexuals per a mantenir el seu compromís de canvi conductual, reconeixent i reforçant una identitat adaptativa com a no delinqüent, conceptualitzant-los com a agents (actius), donant suport a un estil de vida saludable i satisfent necessitats humanes socials i pràctiques essencials" (Braden, 2012, p. 40-41).

d) Programa *Revive*

Es tracta d'una iniciativa promoguda per l'organització sense ànim de lucre *Community Justice Initiatives (CJI)* al Canadà. El programa *Revive* ofereix grups de suport davant les experiències sexuals traumàtiques des dels anys 80 i compta amb una part específica dirigida a homes que han comés delictes sexuals. El programa s'ancora sobre els principis de la justícia restaurativa i proporciona un espai segur i confidencial per a que aquestes persones puguin parlar sobre la seva conducta delictiva. El *Revive* promou la participació i implicació social per a la creació de comunitats segures i saludables. Sota supervisió, persones voluntàries adientment formades ajuden als participants, buscant l'equilibri entre el suport i la responsabilitat. La tasca realitzada per aquest grup els ajuda a percebre que existeix una comunitat solidària que els dona suport per a la seva reinserció (Rye, Hovey i Waye, 2018).

Els candidats per a participar en el programa poden ser derivats per diverses vies: pels seus propis advocats/des, els agents de la llibertat condicional, altres professionals del sistema de justícia penal o per petició del propi interessat. No és imprescindible que hagin estat processats o condemnats formalment per aquest tipus de delicte i la participació és voluntària. Un dels criteris principals per a l'acceptació en el programa és que assumeixin la responsabilitat dels seus actes i completar una entrevista inicial. En cas de ser seleccionats, participen durant set setmanes en un programa psicoeducatiu grupal que aborda varis aspectes relacionats amb la violència sexual (informació sobre l'abús sexual, el cicle del delicte, límits, sexualitat sana, autoconsciència, conseqüències per a la víctima i prevenció del delicte). Un cop finalitzat aquest període, accedeixen a un grup de suport d'iguals més informal. Amb l'ajuda de voluntaris/àries de la comunitat, les sessions es duen a terme en un espai segur i confidencial on poden parlar obertament sobre el delicte i altres qüestions relacionades amb la prevenció de la reincidència (Rye et al., 2018).

L'evolució dels participants s'avalua mitjançant uns qüestionaris que han d'emplenar en tres etapes diferents: en el moment de la seva incorporació en el programa, després de les set setmanes de participació en el grup psicoeducatiu i després de passar pel grup de suport d'iguals.

Els primers resultats obtinguts sobre l'impacte del programa *Revive* indiquen que augmenta la capacitat dels participants per a comprendre les raons per les quals van cometre el delictes sexual, millora l'empatia cap a la víctima i facilita el desenvolupament i la identificació d'estratègies concretes per a gestionar l'estrès i el cicle de la conducta sexual violenta. Tot i que els resultats a nivell quantitatiu són limitats, sembla que els beneficis analitzats en termes qualitatius són notables (Rye et al., 2018). Donades les limitacions metodològiques de l'estudi (grandària de la mostra, instruments utilitzats, heterogeneïtat dels delictes, període de temps i absència de grup control), els resultats han de considerar-se exploratoris i encara és necessària una major investigació que superi aquestes limitacions i inclogui a altres implicats (voluntaris/àries, professionals, membres de la comunitat, etc.) per a poder determinar l'eficàcia del programa.

e) *The Corbett Centre for Prisoner Reintegration*

Es tracta d'un projecte pilot liderat per la *Safer Living Foundation* (SLF), una entitat sense ànim de lucre creada pels serveis penitenciaris de HM Whatton i la *Nottingham Trent University* (NTU) i compta amb el suport econòmic del Comissionat de Policia i Delicte de Nottinghamshire i del Departament de Salut del Regne Unit. El febrer de 2019 la SLF va posar en funcionament el *Corbet Centre for Prisoner Reintegration*, un servei "pioner" que proporciona suport integral a persones que han estat condemnades per delictes sexuals amb l'objectiu de facilitar la seva reintegració dins la comunitat i així reduir el risc de reincidència i de víctimes potencials (Safer Living Foundation, s.d.).

Segons els seus impulsors, es tracta del primer centre d'aquestes característiques al Regne Unit en el que s'ofereix suport pràctic i emocional, així com oportunitats educatives i formatives a delinqüents sexuals motivats per a dur una vida productiva i allunyada del delicte dins la comunitat. A més d'assessorament en matèria laboral, educativa i d'habitatge, les persones que hi accedeixen reben ajuda per a fer front a l'aïllament social mitjançant l'entrenament en habilitats socials, afavorint el desenvolupament del capital social. Així mateix, l'equip professional està format per persones que disposen de coneixements i experiència en el treball amb delinqüents sexuals.

Els objectius que persegueix el *Corbett Centre for Prisoner Reintegration* són (Safer Living Foundation, s.d.):

- Donar suport pràctic a ex-interns per a puguin tenir accés a educació, feina i habitatge;
- Proporcionar ajuda, per part de persones voluntàries, per a la millora de les habilitats d'inserció laboral, la identificació d'oportunitats de feina, l'assistència supervisada per a accedir a internet i a trucades telefòniques;
- Oferir formació i entrenament en habilitats per a la gestió econòmica i de negoci per a autònoms/es un cop surtin en llibertat;
- Proporcionar suport emocional i un entorn social segur per al desenvolupament d'altres habilitats quotidianes (per exemple, cuina, jardineria, habilitats de comunicació, etc.), serveis o activitats (per exemple, religioses, de lleure, etc.).

Les seves instal·lacions també s'utilitzen per les trobades dels CoSA, així com per a dur a terme les reunions d'altres programes o projectes centrats en la prevenció de la violència sexual. De fet, la SLF també ha desenvolupat recentment un model d'intervenció CoSA que s'inicia dins la presó i s'estén més enllà de la llibertat definitiva (Kitson-Boyce, Blagden, Winder i Dillon, 2018). El centre garanteix l'anonimat i compta amb personal i voluntaris/àries amb formació específica que supervisen les activitats.

En un futur, també s'espera que el projecte pugui desenvolupar altres programes educatius i d'acompanyament i suport a través d'iguals i processos de mentoratge (Safer Living Foundation, s.d.).

Donada la curta trajectòria d'aquest projecte pilot, encara no hi ha cap estudi publicat sobre la seva eficàcia. Properament serà avaluat per la SOCAMRU (*Sexual Offences, Crime and Misconduct Research Unit*) de la *Nottingham Trent University*. S'espera que puguin recollir dades que informin sobre l'impacte que té aquesta iniciativa sobre la reincidència, el desistiment i altres factors de risc personals i socials.

f) Programes de mentoria

Tot i que no són programes dirigits específicament a les persones condemnades per delictes sexuals, sí que contemplen la participació d'aquest col·lectiu. Es tracta d'intervencions que generalment es duen a terme amb joves i dirigits a la prevenció del comportament antisocial. No obstant, la majoria d'aquests programes s'executen quan les persones surten en llibertat (Cid, 2019). Tot i que la modalitat de la intervenció pot variar d'un programa a un altre, la mentoria es basa en "una relació voluntària entre dues persones (o un grup) en la qual una (mentor/a) assumeix una funció d'ajudar a altra (mentorat/da) a desenvolupar-se en els plànols personal i social" (Cid, 2019, treball no publicat).

L'eficàcia dels programes de mentoria proporciona resultats mixtos o contradictoris, tot i que alguns estudis assenyalen que poden resultar eficaços per a reduir la reincidència si es combinen amb la intervenció professional (Bauldry, Koron-Djakovic, McClanahan, McMaken i Kotloff, 2009; Duwe i King, 2013), afavoreixen la narrativa desistent (Bauldry et al., 2009; Brown i Ross, 2010; Garcia, 2016; Walsh i Gerkin, 2017) i milloren la vinculació social (Bauldry et al., 2009; Brown i Ross, 2010).

La majoria d'aquests programes provenen de països anglosaxons, tot i que també comptem amb una experiència duta a terme al nostre context: el projecte "La transició de la presó a la comunitat" (Cid i Andrés-Pueyo, 2014) subvencionat pel programa RecerCaixa. Aquest programa de mentoria té com a objectiu facilitar el retorn esglaonat a la comunitat, a través de l'acompanyament d'una persona voluntària que exerceix el rol de mentor/a durant un any, de les persones empresonades amb risc de reincidència. Amb un disseny experimental basat en l'assaig clínic aleatoritzat (el qual ofereix els majors nivells de validesa), es van "aparellar" persones voluntàries formades prèviament (mentors/es) i ex-interns/es que sortien en llibertat definitiva des de segon grau de tractament (participants) en base a la seva proximitat geogràfica. En comparació amb un grup control on també es van recollir dades relacionades amb la reincidència i la reinserció social, els primers resultats assenyalen les persones que van comptar amb un acompanyament

postpenitenciari van reportar unes taxes de reincidència autoinformada significativament més baixes i majors indicadors de desistiment delictiu (Cid i Andrés-Pueyo, 2019).

g) Servei d'Acompanyament Post-Penitenciari (SAAP)

Aquesta tampoc constitueix una intervenció centrada únicament en la reinserció de delinqüents sexuals però, a l'igual que el projecte exposat prèviament, també proporciona atenció a persones que han estat condemnades per aquest tipus de delictes que surten en llibertat a Catalunya.

Des de l'any 2015, Catalunya disposa del Servei d'Acompanyament Post-Penitenciari o SAPP, dirigit a persones que surten de presó i que es troben en situació de vulnerabilitat per l'absència o fragilitat de la xarxa de suport social. És un servei pioner a Catalunya i a l'estat espanyol i dona cobertura als usuaris provinents de les províncies de Tarragona, Lleida i Girona i està present als centres penitenciaris Mas d'Enric, Ponent i Puig de les Basses.

L'objectiu principal del SAAP és minimitzar els factors de risc de reincidència i potenciar els factors de protecció mitjançant la construcció i la consolidació d'una xarxa social que doni suport a les persones han estat privades de llibertat quan es reincorporen al seu entorn social.

El SAPP està format per professionals provinents de l'àmbit social, que ofereixen suport integral als/les ex-interns/es durant un període mínim d'un any des de la seva data de sortida en llibertat definitiva.

El perfil de les persones ateses pel SAPP comparteix algunes de les característiques que també presenten els delinqüents sexuals que són susceptibles de participar al programa *Cercles* com a MCs: tenen entre 35 i 45 anys en el moment de l'excarceració, compten amb pocs o cap vincle familiar, es troben molt aïllats socialment, han comès un delictes base violent, mostren un risc elevat de reincidència i altres barreres que dificulten el seu procés de reinserció social (per exemple, la manca de feina).

Els primers resultats indiquen que el SAPP aconsegueix un elevat nivell de vinculació al servei que arriba fins el 82,1% (Iturbe-Ferré i Martínez-Catena,

2018) i que podria explicar-se per les seves característiques diferencials, com ara són la flexibilitat de resposta a les demandes, l'acompanyament presencial per a la realització de gestions i l'atenció en espais o contextos informals que minimitzen la sensació de control formal (Iturbe-Ferré i Martínez-Catena, 2018). El SAAP compta encara amb una curta trajectòria i s'espera que en un futur pugui recollir sistemàticament més dades per a poder realitzar avaluacions sobre l'eficàcia del servei i les comparacions amb altres estudis en termes de reincidència, taxa d'abandonament i grau de vinculació.

Com s'ha comentat a l'inici d'aquesta secció, aquí s'han presentat només alguns dels programes més rellevants dirigits a la reintegració social dels delinqüents sexuals que inclouen la participació comunitària, per tant, no recull de manera exhaustiva totes les aproximacions existents. Algunes de les iniciatives no contemplades, però que també mereixen algunes línies, encara es troben en una fase inicial, mentre que d'altres no es disposa d'informació accessible i/o suficient per a realitzar una descripció més detallada. Entre elles destaquen:

- IMPACT Circles: un programa amb un model de funcionament similar als CoSA però centrat en la inserció laboral de delinqüents sexuals (Haslewood-Pócsik, Smith i Spencer, 2008).
- Els programes de mentoria comunitària dels serveis penitenciaris d'Idaho (Estats Units), on els exdelinqüents sexuals que es troben (o es trobaven) sota supervisió comunitària i han realitzat una transició exitosa a vida en llibertat poden exercir de mentors per a altres persones condemnades per delictes sexuals que inicien el seu retorn a la comunitat (Idaho Department of Correction, 2019).
- Programa de Mentoria Cultural de Townsville (*Cultural Mentoring Program*): es tracta d'una iniciativa desenvolupada per a la població indígena australiana que ha comés delictes sexuals. Segons Richards i McCartan (2018), és un col·lectiu que presenta una elevada taxa de reincidència i moltes dificultats de reintegració social per les mesures restrictives que se'ls imposa en aquell país. Aquest programa proporciona, a través d'una persona gran que exerceix un rol de

mentor/a, suport i connexió cultural i espiritual als delinqüents sexuals d'alt risc alliberats. El projecte es va iniciar a l'any 2018 i actualment s'està portant a terme la taxació del seu model de funcionament i la seva eficàcia, finançada econòmicament per l'*Australian National Research Organisation for Women's Safety* (ANROWS).

Tot i les particularitats de cada programa, tots inclouen una sèrie de components o estratègies bàsiques que afavoreixen o faciliten el procés de reintegració social, independentment del model de funcionament de cadascun d'ells (Grossi, 2017):

- La identificació de les necessitats dels delinqüents sexuals;
- La planificació per a l'accés als recursos comunitaris;
- La promoció d'una comunicació oberta;
- La inclusió de professionals per a la gestió del cas que s'impliquen de forma proactiva per donar suport al procés de reinserció.

3. L'experiència del treball comunitari amb persones que han comés delictes sexuals

3.1. El voluntariat dins l'àmbit penitenciari

Tal com s'ha assenyalat prèviament, el suport social esdevé un aspecte rellevant per a afavorir la reintegració i el desistiment delictiu. Amb l'objectiu de proporcionar oportunitats per a assolir la normalització i la reinserció de les persones privades de llibertat, les entitats socials participen i col·laboren amb l'Administració Penitenciària des de fa molts anys. En opinió de Fox (2015), la gestió dels serveis dirigits al retorn comunitari dels delinqüents s'ha deixat en mans de professionals, mentre que el rol no especialitzat dels membres de la pròpia comunitat ha estat infrautilitzat i poc estudiat.

Tot i que l'evidència empírica assenyala que, en termes generals, el voluntariat beneficia tant a les persones que hi participen com a la pròpia societat (Celinska, 2000; Snyder, Omoto i Dwyer, 2016), també s'han constatat alguns efectes negatius a nivell personal (Kulik, 2006).

La completa revisió de Höing et al. (2016) sobre els efectes del voluntariat aporta molta llum sobre aquesta qüestió. No obstant, al seu treball no van trobar cap estudi (aliè a *Cercles*) que estigués centrat en el voluntariat amb persones que han comés delictes sexuals. Entre els resultats principals, s'observa que les persones que realitzen tasques de voluntariat dins l'àmbit penitenciari experimenten alguns canvis a les següents àrees (Höing et al., 2016):

- Salut física. El nombre d'estudis internacionals que registren efectes positius sobre la salut física de les persones voluntàries és nombrós i sembla que afavoreix el manteniment d'un bon estat de salut. Tot i que també s'ha constatat que, en general, no millora els problemes de salut ja existents.
- Salut mental. En aquest cas, sembla que els resultats són mixtos i s'han reportat tant avantatges com desavantatges. En termes positius, està associat a nivells més elevats de felicitat autoinformada, satisfacció i

qualitat de vida, així com una menor experimentació d'emocions o estats negatius. En termes negatius, també poden provocar sobrecàrrega, pressió, esgotament emocional i símptomes lleus de *burnout*.

- Creixement personal. En primer lloc, s'ha observat que correlaciona amb una major capacitat crítica, actituds més positives cap al compromís polític i més crítiques cap a la representació als mitjans i la societat individualista. En segon lloc, s'associa a una millora de l'ampoderament i l'autoestima, així com un major sentit d'autoeficàcia.
- Relacions i capital social. La xarxa social millora tant en termes quantitius com qualitius. També es dona una major reciprocitat i confiança en la societat, així com més suport social i interaccions entre els seus membres.
- Beneficis laborals i professionals. Està relacionat amb un major èxit professional al llarg de la vida en les dones. També millora les habilitats i l'eficàcia, i retarda l'edat de jubilació. En alguns casos proporciona més oportunitats laborals.

Tots els efectes esmentats depenen de variables relacionades amb les característiques de la tasca (hores dedicades i tipus de voluntariat), la pròpia persona voluntària (edat, gènere, nivell socioeconòmic, situació laboral, grau de motivació, personalitat i xarxa social) i el context (clima organitzacional, grau de suport i reconeixement i compensació de les despeses econòmiques) en el qual es duu a terme el voluntariat (Höing et al., 2016).

La revisió també va trobar que les persones que realitzaven un voluntariat amb persones internes a presó també experimentaven beneficis a nivell psicològic, com major satisfacció vital i creixement personal, una millora de l'autoestima, la consciència social i el desenvolupament de les habilitats de comunicació i del capital social, així com canvis d'actituds en termes positius (Höing et al., 2016). A nivell teòric, tots aquests efectes extrapolats a les persones voluntàries de Cercles dependrien parcialment de les seves característiques personals, el temps invertit, el perfil del MC i el suport rebut per part de l'organització.

Per a Fox (2015), la inclusió comunitària podria considerar-se més com un precursor que promou el desistiment delictiu, que no pas el resultat derivat de la reintegració social. Així mateix, l'autora considera que el suport desinteressat que proporcionen les persones voluntàries resultaria un estímul més potent pel desistiment que l'ofert per professionals remunerats/es, ja que els delinqüents (sexuals) no estan acostumats a que la societat aposti per ells.

3.1.1. El voluntariat en l'àmbit de l'execució penal a Catalunya

A Catalunya, el voluntariat en aquest àmbit està regulat per la Circular 1/2001, de gestió de voluntariat als centres penitenciaris de Catalunya i la Llei 25/2015, de 30 de juliol, del voluntariat i de foment de l'associacionisme. En aquesta Circular, el voluntariat es defineix com “el conjunt de les persones que efectuen una prestació voluntària i lliure de serveis cívics o socials, sense contraprestació econòmica, dins el marc d'una organització estable i democràtica que comporti un compromís d'actuació a favor de la societat i de la persona”. Així mateix, les entitats de voluntariat són aquelles que tenen com a objectiu “treballar per als altres en la millora de la qualitat de vida, que és integrada majoritàriament per voluntaris i que constitueix una organització autònoma sense afany de lucre” (Circular 1/2001, de gestió del voluntariat als centres penitenciaris de Catalunya).

Donat que el voluntariat que es duu a terme en l'àmbit de l'execució penal està dirigit a l'assistència de persones o col·lectius amb importants necessitats d'integració social, es demana que els/les voluntaris/àries comptin amb tot un seguit de competències (com l'escolta activa, l'empatia, el compromís o la tolerància a la frustració) i es vinculin institucionalment a una entitat o associació pública o privada de voluntariat i s'ajustin a les normes del centre penitenciar on duen a terme el projecte. Tant el coordinador de voluntariat de l'entitat com el referent del voluntariat del centre penitenciar són les figures encarregades d'acompanyar i donar-li suport.

A més de dur-se a terme dins els centres penitenciaris, algunes de les activitats de voluntariat també es poden desenvolupar a la comunitat durant el període de compliment en medi obert o en el context de les mesures penals alternatives. En concret, les àrees d'intervenció on es preveuen activitats de voluntariat són (Direcció General de Serveis Penitenciaris, 2015):

- Animació sociocultural: centrada en el desenvolupament d'activitats recreatives, educatives i culturals.
- Esport: dirigida a la promoció de la pràctica de l'esport com a hàbit de vida saludable.
- Promoció de la salut: on es proporciona informació i assessorament per la pràctica d'activitats encaminades a la cura de la salut i un estil de vida saludable.
- Formació: té com a objectiu donar suport a activitats educatives i formatives en sentit ampli, tant reglades com no reglades.
- Acompanyament educatiu a la persona: es focalitza en la promoció i l'establiment de relacions socials que permetin incidir positivament sobre l'autoestima i l'estat d'ànim de les persones privades de llibertat.
- Acompanyament en la comunitat: centrat en donar suport i fomentar el desenvolupament de les habilitats necessàries per fer front a les demandes del dia a dia i viure en societat.
- Assistència jurídica: dirigida a l'assessorament jurídic complementari als/les interns/es.

Tant les entitats com els voluntaris que en formen part tenen uns drets i deures que estan recollits a la Carta del Voluntariat de Catalunya (Resolució 98/V, de 29 de maig de 1996). Així mateix, donades les seves característiques específiques, el personal de voluntariat dins l'àmbit penitenciari està obligat a realitzar una formació de 20 hores a través del curs de "Intervenció en centres penitenciaris des del voluntariat" en un termini màxim d'un any des de l'inici de la seva participació i que dona accés a un diploma acreditatiu. El contingut d'aquesta formació està reconegut per la Subdirecció General de Cooperació Social i Voluntariat del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i s'estructura en tres mòduls de formació que agrupen set àrees temàtiques on

s'aborden (Generalitat de Catalunya, 2007): (a) l'enquadrament de la intervenció en l'àmbit penitenciari, (b) el context legal, (c) les modalitats de compliment de la pena privativa de llibertat, (d) la intervenció en l'àmbit penitenciari, (e) els programes de rehabilitació, (f) les mesures d'execució penal en la comunitat i (g) l'enquadrament de l'acció de voluntariat en l'àmbit penitenciari, la rehabilitació i la justícia juvenil.

Com a excepció, les persones que presten serveis de voluntariat a ludoteques, realitzen tasques de suport a la formació i fan acompanyaments a l'exterior reben una formació diferent i específica relacionada amb la seva activitat.

En l'actualitat, a Catalunya es duen a terme 233 programes de voluntariat (50 d'acompanyament en/a la comunitat, 48 d'acompanyament educatiu a la persona, 71 d'animació sociocultural i esportiva, 31 de formació, 32 de promoció de la salut i 1 d'assessorament jurídic) als centres penitenciaris Brians 1, Brians 2, Dones de Barcelona, Quatre Camins, Joves, Lledoners, Ponent, Puig de les Basses, Obert de Girona, Obert de Tarragona, Mas d'Enric i Obert de Lleida (Departament de Justícia i Taula de Participació Social, s.d.). Cadascun d'aquests programes desenvolupen activitats específiques dins uns horaris concrets i, mentre que algunes són obertes a qualsevol intern/a, altres estan dirigides a col·lectius específics. En concret, persones que:

- Han estat classificades en primer grau i es troben al DERT (Departament Especial de Règim Tancat).
- Gaudeixen de permisos o es troben en medi obert (tercer grau o llibertat condicional);
- Estan en règim tancat i no tenen vincles;
- Es troben properes a la llibertat definitiva o recentment en llibertat;
- Presenten problemes d'adaptació intrainstitucional i/o amb comportaments violents;
- Han estat condemnades per la comissió de delictes sexuals;
- Exhibeixen problemàtica toxicològica i/o altres addicions;
- Tenen algun tipus de discapacitat, pateixen malalties mentals, inguaribles i/o terminals;
- Estan en una situació de risc d'indigència, sense família o sense feina;

- Viuen o provenen de barris o àrees determinades;
- Són estrangeres o d'ètnies específiques;
- Són familiars i/o fills/es de persones condemnades a penes privatives de llibertat.

3.1.2. Les persones voluntàries a CerclesCat

Dins el marc del Programa *CerclesCat*, de la mateixa manera que a la resta d'experiències internacionals de CoSA, el voluntariat adopta un paper clau pel seu èxit.

A diferència d'altres experiències CoSA internacionals (Lowe i Willis, 2019), les persones que participen com a voluntaris/àries en el programa CerclesCat provenen de qualsevol àmbit. El perfil que es busca respon a les següents característiques (Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a les Víctimes i Fundació Salut i Comunitat, 2019):

- Tenir motivació per a participar al projecte com a voluntari/ària;
- Participar amb l'objectiu principal de prevenir nous delictes i compartir el principi de "No més víctimes";
- Disposició a treballar en equip i sota supervisió professional;
- Ser capaç de transmetre acceptació del MC, així com mantenir-se crític o discrepar amb el seu comportament;
- Portar un estil de vida equilibrat;
- Comptar amb habilitats de comunicació, resolució de problemes i gestió emocional adequades.

Els requisits previs per poder participar com a voluntari/ària de Cercles són (Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a les Víctimes i Fundació Salut i Comunitat, 2019):

- a) Ser major d'edat;
- b) Absència d'antecedents penals vigents i vincles amb persones que estiguin o hagin estat a presó;
- c) Disponibilitat horària d'aproximadament 4 hores setmanals;

- d) Previsió de participació durant un any i mig com a mínim;
- e) Estar donat d'alta o formar part d'alguna entitat implicada en activitats de voluntariat;
- f) Superar la formació específica inicial.

La captació i selecció de voluntaris/àries es materialitza en accions específiques adientment protocol·litzades i que s'estructuren en les següents fases (Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a les Víctimes i Fundació Salut i Comunitat, 2019):

1. Captació: mitjançant sessions informatives periòdiques, distribució de tríptics i/o cartells informatius i altres activitats desenvolupades a espais públics que són anunciades prèviament a través de diferents portals web i centres.
2. Selecció: després d'una anàlisi de totes les sol·licituds rebudes per les persones interessades a participar com a voluntaris/àries, es duu a terme una entrevista individual amb aquelles que s'ajusten al perfil del projecte i, posteriorment, es valora tota la informació recollida per determinar la seva idoneïtat.

2.1. Formació inicial: les persones seleccionades a la segona fase assisteixen a una jornada de formació inicial de dos dies a través de la qual es persegueix un doble objectiu. Per una banda, presentar el projecte *CerclesCat* i les seves particularitats. Per l'altra, que el propi/a candidat/a valori la seva capacitat per participar com a voluntari/ària i que el Comitè Executiu disposi de més informació per acabar d'avaluar la seva idoneïtat. La formació parteix d'una metodologia participativa, amb treball de casos, interacció grupal i exercicis de role-playing.

2.2. Comunicació de resultats i selecció: a través d'una entrevista individual, es realitza una valoració general de l'aptitud o competència del/la candidat/a i se li informa de si ha estat escollit/da com a voluntari/ària de *CerclesCat*.

2.3. Fase de gestió de documentació: en aquesta etapa les persones seleccionades com a voluntàries signen un compromís de confidencialitat i aporten la documentació que acredita l'absència d'antecedents penals vigents i la certificació de vinculació o afiliació a una entitat social per poder iniciar la seva participació a Cercles.

2.4. Les persones seleccionades que passen a formar part del projecte han de participar cada tres anys en una formació obligatòria per a garantir la seva idoneïtat en el programa a través d'un Taller de Revalidació de Voluntaris/àries.

Amb la consolidació del programa, la borsa de voluntariat ha anat creixent any rere any i el seu perfil s'ha anat diversificant. A partir de l'anàlisi de la informació disponible sobre 68 voluntaris/àries de *Cercles* a Catalunya des de l'any 2013, Nguyen et al. (2018) van obtenir el següent perfil inicial:

Com a grup, tenien una edat mitjana de 35,44 anys i principalment eren de nacionalitat espanyola (95,6%). Al voltant de les tres quartes parts eren del gènere femení (73,5%), estaven solteres (76,5%), disposaven d'una titulació universitària o superior (79,4%) i/o treballaven en aquell moment (76,5%). Més de la meitat tenia formació dins la branca de les ciències socials i jurídiques (57,4%) i ja havia col·laborat anteriorment en altres activitats de voluntariat (65,7%) especialment centrades en l'acompanyament a persones vulnerables o en risc d'exclusió social. Entre les motivacions principals per implicar-se a Cercles mitjançant un voluntariat, van destacar tres: l'acompanyament o el suport del *MC* per a la seva reinserció (30,9%), l'interès per l'àmbit penitenciari (25%) i la prevenció de la reincidència (22,1%).

Finalment, el 82,3% havia finalitzat, estava participant o a punt d'iniciar un Cercle en aquell moment; mentre que el 17,7% restant s'havia donat de baixa del programa o estava pendent de la seva revalidació com a voluntari/ària.

Aquests són els primers resultats obtinguts derivats de l'anàlisi del perfil de les persones voluntàries a Cercles. No obstant, és probable que amb el creixement

del projecte i la maduresa de l'experiència en la seva implementació pugui variar en els pròxims anys.

3.1.2.1. Competències de les persones voluntàries a CerclesCat

Durant els últims dos anys, Membres del Comitè Executiu en col·laboració amb el CEJFE han desenvolupat les competències de les persones que participen com a voluntàries en el programa *CerclesCat*. Per a poder dur a terme aquesta tasca, van organitzar sessions de treball en grups de discussió on van participar un grup de sis voluntaris/àries designades per la direcció del programa *CerclesCat*. A través del mètode d'exploració basat en la tècnica de l'incident crític (Vilert, Fumadó i Martínez-Simón, 2011) van treballar exemples de situacions viscudes recentment per les persones voluntàries, amb l'objectiu d'analitzar les funcions i competències posades en pràctica en determinats casos.

A partir de les evidències comportamentals analitzades a través del grup de discussió, es conclou que les competències necessàries per a participar com a voluntari/ària a *CerclesCat* són (CEJFE, 2020):

- Compromís amb el projecte: tenir la capacitat i la voluntat d'orientar els interessos i comportaments propis cap a les necessitats, les prioritats i els objectius del projecte i actuar pel seu assoliment.
- Habilitats de comunicació: interactuar amb altres persones de forma assertiva, escoltar de forma activa i empàtica, afavorir un clima relacional positiu i mantenir una distància emocional adequada.
- Iniciativa i pro activitat: mostrar predisposició per emprendre accions, crear oportunitats i millorar resultats de forma madura, assumint les conseqüències de les pròpies accions.
- Gestió emocional: ser capaç d'identificar, analitzar i expressar-se sentiments i emocions ajustades al context i la situació. Mostrar capacitat d'autocontrol i de tolerància a la frustració.
- Tolerància i flexibilitat: poder afrontar i acceptar els canvis, adaptar-se a les diverses situacions i contextos mantenint l'efectivitat de les actuacions dutes a terme. Ser capaç de gestionar la diferència respecte d'un/a mateix/a.

- Capacitat crítica i autocrítica: examinar i jutjar quelcom amb criteris interns o externs, així com analitzar la pròpia actuació sota els mateixos criteris.
- Pensament analític: tenir capacitat d'observació i anàlisi de tots els elements que configuren el Cercle i que poden comprometre el bon funcionament del programa i augmentar el risc de reincidència. Identificar els elements crítics del Cercle, anticipar possibles escenaris i analitzar les situacions problemàtiques de forma objectiva.

Aquesta guia, on es recull la metodologia emprada, les competències i els indicadors conductuals associats, està disponible per la seva consulta a la pàgina web del CEJFE².

3.1.3. La recerca sobre el voluntariat als CoSA

La revisió de l'evidència empírica internacional en aquesta àrea posa de relleu la limitada disponibilitat d'estudis centrats en les persones que participen com a voluntàries als CoSA, tot i el seu paper clau per l'èxit del programa. Així mateix, el coneixement sobre l'impacte, tant positiu com negatiu, que té aquest tipus de voluntariat tampoc ha rebut molta atenció fins els darrers anys (Azoulay, Winder, Murphy i Fedoroff, 2019; Lowe i Willis, 2019). Els principals resultats d'aquestes investigacions es resumeixen a continuació.

Perfil sociodemogràfic. En aquest cas el perfil és molt variat en funció de l'estudi, però destaquen les següents característiques:

- La majoria ha finalitzat els estudis secundaris i una proporció molt rellevant també disposa d'una titulació universitària o superior (Cesaroni, 2001; Höing, Bogaerts i Vogelvang, 2017; Kerr et al., 2017; Lowe i Willis, 2019);

---

² La guia es pot consultar a través de l'enllaç: <http://cejfe.gencat.cat/ca/publicacions/guies>

- Provenen del món eclesiàstic, acadèmic o de l'àmbit psicosocial, tot i que el perfil professional és molt heterogeni (Cesaroni, 2001; Circles South East, 2012; Lowe i Willis, 2019);
- Disposen de característiques comunes (habilitats, interessos, experiència) que les predisposen a mostrar una major tolerància cap a les persones condemnades per delictes sexuals (Cesaroni, 2001; Kerr et al., 2017);
- A alguns països, les dones representen una proporció important de la borsa de voluntaris/àries (Banks, Milner i Hough, 2015; Circles South East, 2012; McCartan, 2016), mentre que a altres la proporció està bastant equilibrada (Höing et al., 2017; Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005) o té major presència masculina (Lowe i Willis, 2019).
- La mitjana d'edat és variable en funció del país on es realitza l'estudi (Circles South East, 2012; Kerr et al., 2017; Lowe i Willis, 2019), tot i que una proporció rellevant és jove (Banks et al., 2015; Circles South East, 2012; McCartan, 2016).
- Una petita proporció compta amb antecedents de victimització sexual (Cesaroni, 2001; Höing et al., 2017; Kerr et al., 2017) i és molt probable que aquesta xifra estigui subestimada, tenint en compte l'escassa tendència a revelar-ho (Cesaroni, 2001).
- És molt important disposar d'una borsa de voluntaris/àries heterogenis, ja que en alguns casos el perfil predominant és de persones molt joves i estudiants (Circles South East, 2012).

En relació a Cercles. Les troballes relacionades amb el procés de captació, formació, motivació, grau d'implicació i de suport rebut, així com de l'impacte a nivell personal de la participació en un voluntariat com el de Cercles indica el següent:

- *Captació de voluntaris/àries:*
  - o Les accions de captació més efectives són aquelles que combinen estratègies formals i informals, com per exemple a través d'un membre de l'organització, com l'assistència a

- presentacions, internet, etc. (Chouinard i Riddick, 2014; McCartan, 2016) i es dirigeixen a diferents col·lectius per a garantir la diversitat (Circles South East, 2012).
- S'ha de tenir en compte que, en alguns països, *Cercles* depèn de comunitats o organitzacions religioses, d'aquí que alguns dels resultats observats assenyalin que una part important d'aquestes persones hagin accedit al programa a través d'entitats religioses (Cesaroni, 2001; Wilson i Picheca, 2005; Wilson, McWhinnie et al., 2007);
  - Pel boca-orella (Cesaroni, 2001; McCartan, 2016);
  - Per altres amistats i/o familiars que ja estaven participant a un Cercle o coneixien el projecte (Cesaroni, 2001; McCartan, 2016; Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005);
  - Per la seva implicació o treball amb altres serveis o organitzacions de caire social (Cesaroni, 2001).
- *Motivació per a participar.* Entre les raons més freqüents que s'assenyalen per a formar part d'un Cercle com a voluntari/ària destaquen:
- Prevenir la violència sexual (Circles South East, 2012; Höing et al., 2017; Lowe, Willis i Gibson, 2019; McCartan, 2016);
  - Crear comunitats més segures (Cesaroni, 2001; Chouinard i Riddick, 2014; Circles South East, 2012; Hannem, 2011; Lowe et al., 2019);
  - Creure en la justícia restaurativa i compartir els principis que guien el model de funcionament del programa (Chouinard i Riddick, 2014; Circles South East, 2012);
  - Reintegrar socialment a les persones condemnades per delictes sexuals (Cesaroni, 2001; Circles South East, 2012; Höing et al., 2017; Lowe et al., 2019);
  - Educar a la comunitat (Cesaroni, 2001);
  - Principis o creences religioses (Chouinard i Riddick, 2014; Circles South East, 2012; Lowe et al., 2019);

- Interessos acadèmics i/o professionals (Cesaroni, 2001; Chouinard i Riddick, 2014; Circles South East, 2012; Wilson i Picheca, 2005; Wilson, McWhinnie et al., 2007);
  - Qüestions personals, com per exemple haver patit abusos sexuals (Circles South East, 2012) o conèixer a alguna víctima (Chouinard i Riddick, 2014).
- *Formació:*
- La formació és un dels aspectes clau per l'èxit del programa (Fox, 2013).
  - En termes generals, consideren que la formació els prepara adequadament per la seva tasca (Circles South West, 2017; McCartan, 2016; Thomas, Thompson i Karstedt, 2014) i és valorada molt positivament (Thomas et al., 2014).
  - L'estructura pot variar en alguns territoris, on generalment les formacions inicials són més formals i perllongades, mentre que les dirigides a cobrir necessitats específiques són més informals (Circles South East, 2012);
  - Les formacions inicials cobreixen aspectes relacionats amb una introducció sobre els CoSA, el cicle del delictes, l'empatia cap a la víctima, l'establiment de límits, els principis del programa, sexualitat i conducta desviada, així com qüestions legals i reinserció (Circles South East, 2012). No obstant, també seria important cobrir altres qüestions relacionades amb la gestió de situacions potencialment complicades o estressants, com les reaccions negatives de l'entorn, la reincidència del *MC* o els conflictes dins el propi Cercle (Lowe i Willis, 2019)
  - En alguns casos, no totes les persones van rebre formació inicial abans de participar en un *Cercle* (Wilson i Picheca, 2005; Wilson, McWhinnie et al., 2007);
  - Tot i considerar que la formació inicial és necessària, la formació continuada (formal i informal) és més important (Circles South East, 2012) o els ajudaria a millorar la seva capacitat de resiliència (McCartan, 2016).

- Algunes persones consideren que un major grau de formació (major nombre de sessions de formació inicial i/o continuada) hauria estat útil per a preparar-los per dur a terme la seva tasca (Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005);
  - En alguns casos, consideren que la formació s'ha centrat massa en els aspectes relacionats amb la responsabilitat que no pas en el suport (Thomas et al., 2014).
- *Grau d'implicació:*
- Una proporció important opina que el grau d'implicació o compromís que requereix la participació en un Cercle és moderadament o altament assumible (Wilson i Picheca, 2005; Wilson, McWhinnie et al., 2007);
  - Consideren que la majoria d'ocasions estan disponibles per a respondre a les necessitats del MC o s'asseguren que altre voluntari/ària contacti amb ell en cas de no poder atendre'l (Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005);
  - El grau d'implicació i els límits que s'estableixen entre les persones voluntàries i el MC difereix en funció del territori. Quan és assumit per agències estatals, el procés burocràtic augmenta i és més restrictiu (Fox, 2017).
  - En general, la intenció de continuar en el programa és elevada i la proporció de baixes anuals és petita (Circles South East, 2012; Circles South West, 2017; Höing et al., 2017) i la disponibilitat de voluntaris/àries facilita un accés més ràpid de MCs al programa (Circles South East, 2012).
- *En relació al MC.* Com a conseqüència de la participació a Cercles i de la seva tasca, les persones voluntàries consideren que:
- Li han proporcionat suport emocional i/o pràctic (Bohmert, Duwe i Hipple, 2018; Cesaroni, 2001; Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005) i models de conducta prosocials (Circles South East, 2012; Fox, 2015).

- El *MC* experimenta sentiments d'acceptació, ajuda a augmentar la seva autoestima i promou la construcció de noves relacions socials (McCartan, 2016; Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005).
  - El fet que les persones voluntàries continuïn donant suport i amistat durant un període de temps perllongat després de finalitzar el Cercle podria ser un indicatiu de que algunes necessitats del *MC* encara no estan cobertes fora del Cercle (Circles South East, 2012).
  - Suport i responsabilitat han d'anar de la mà en aquest tipus de voluntariat (Lowe i Willis, 2019). L'equilibri entre el suport i la responsabilitat depèn de les necessitats del *MC* i fluctua al llarg del temps. Mentre que les conversacions inicials són més formals i dirigides a la responsabilitat, posteriorment passen a ser més casuals en funció de l'evolució del Cercle i les característiques del *MC* (Circles South East, 2012).
  - La majoria refereix mostrar-se empàtica amb el *MC* i poques desenvolupen sentiments negatius (Cesaroni, 2001).
  - En general, mantenen un punt de vista neutral en relació a la percepció sobre la gravetat del delicte i el grau de responsabilitat del *MC* (Höing et al., 2017).
- *Relació amb la resta de voluntaris/àries:*
    - Sentiment de treball en equip amb la resta de membres (Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005);
    - Percepció de suport (Haselwood-Pócsick et al., 2008).
  - *Grau de suport per part de l'organització*
    - Entre la meitat i tres quartes parts valoren que l'ajuda i el suport proporcionat pels membres de l'organització és útil i que estan disponibles quan els necessiten (Banks et al., 2015; Circles South West, 2017; Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005);

- Un petit percentatge considera que el suport proporcionat no va complir les seves expectatives (Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005).
  - La figura del/la coordinador/a és essencial com a font de suport i coneixement (Fox, 2013).
  - En alguns casos, la informació facilitada pel Cercle Extern sobre els factors de risc ha estat insuficient (Fox, 2013).
- *Grau de satisfacció:*
- Elevat o moderat en la majoria de les persones (Cortoni, 2001; Circles South East, 2012; Circles South West, 2017; Höing et al., 2017; McCartan, 2016).
  - A partir de la seva pròpia experiència en el programa, recomanarien aquest tipus de voluntariat a altres persones (Banks et al., 2015; McCartan, 2016).
- *Motius de baixa forçada del programa:*
- Mostrar actituds inadequades, no adherir-se a la normativa del programa, mostrar-se poc responsable i compromès/a, exhibir comportaments inadequats cap a altres voluntaris/àries, no estar preparat/da per a participar (víctima d'abusos sexuals) i intentar cobrir necessitats personals a través del Cercle (Circles South East, 2012).
- *Grau d'impacte a nivell personal.*
- *Salut mental.* En termes generals, desenvolupen una major vinculació emocional (Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005) alts nivells de compassió i nivells baixos de *burnout* i d'estrès traumàtic secundari (Höing et al., 2017). No obstant, algunes persones també experimenten ansietat per por a no poder fer front a les situacions difícils abans de participar en el programa (Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005), sentiments ambivalents i malestar emocional davant alguns comportaments problemàtics del MC, com per exemple la

manca de motivació i esforç (Haslewood-Pócsik et al., 2008; Snatersen, 2011), així com rumiació sobre el risc del MC (Snatersen, 2011) o enuig per l'exclusió social que pateixen les persones condemnades per delictes sexuals (Snatersen, 2011). Addicionalment, la sensació de fracàs (Lowe i Willis, 2019) o els sentiments contradictoris (Lowe i Willis 2019) davant la regressió o reincidència del MC és també un denominador comú. Finalment, també s'ha registrat un augment de la sensació d'inseguretat i major consciència de situacions de risc (Snatersen, 2011).

- *Capital social.* Major consciència social (Höing et al., 2017), sentiment de pertinença, d'haver creat comunitats més segures (Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005) i augment de la xarxa social (Snatersen, 2011; Wilson et al., 2007a). Tot i així, també s'ha observat que algunes persones experimenten una manca de suport social per haver de justificar-se davant els demés pel tipus de voluntariat que fan (Lowe i Willis, 2019) i per aquesta raó la majoria només parla de la seva tasca a Cercles amb els/les familiars i amistats més properes (Haselwood-Pócsik, 2008, Snatersen, 2011) i/o han compartimentat o separat la seva participació al programa d'altres àrees de la seva vida com a mecanisme de protecció (Lowe i Willis, 2019; McCartan, 2016).
- *Oportunitats laborals.* Augment important de l'experiència laboral derivada de la participació al programa (Banks et al., 2015; Circles South West, 2017; Höing et al., 2017). Mentre que en alguns casos això sí que millora les perspectives laborals (Haselwood-Pócsik et al., 2008; Snatersen, 2011), en altres casos no es reflecteix en un major nombre d'oportunitats per a trobar feina (Circles South West, 2017; Höing et al., 2017);
- *Sexualitat i relacions íntimes.* No s'ha observat cap impacte dins l'àrea sexual i les necessitats d'intimitat (Höing et al., 2017);
- *Autoestima.* Els/les voluntaris/àries mostren un nivell d'autoestima adequat (Höing et al., 2017; Snatersen, 2011) o aquest ha

augmentat arrel de la seva participació en el programa (Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005);

- *Autoeficàcia*. Se senten prou qualificats per a dur a terme la seva tasca (Höing et al., 2017) i amb capacitat per a identificar de forma efectiva les dificultats del MC (Wilson i Picheca, 2005; Wilson, McWhinnie et al., 2007).
- *Actituds*. Mostren actituds més positives sobre les persones que cometen delictes sexuals (Azoulay et al., 2019), l'eficàcia del tractament i la justícia restaurativa (Snatersen, 2011);
- *Autoconsciència*. La millora d'aquesta capacitat es deriva dels efectes del seu propi treball al programa i el feedback que reben de la resta de voluntaris/àries i el/la coordinador/a (Snatersen, 2011). No obstant, la confiança dels/les voluntaris/àries que sí es consideraven competents al principi per a gestionar aquestes situacions va disminuir posteriorment, així com la sensació de suport rebuda per part de l'organització i l'expectativa de poder produir un canvi significatiu en la vida del MC (Wilson, McWhinnie et al., 2007; Wilson i Picheca, 2005).
- *Altres habilitats*. Desenvolupen o milloren les seves habilitats de comunicació i assertivitat (Circles South West, 2018; Snatersen, 2011).

Una de les majors dificultats que el programa CoSA ha hagut de gestionar en alguns països, és trobar persones disposades a participar com a voluntàries (Cesaroni, 2001; Wilson i Picheca, 2005, Wilson, McWhinnie, Picheca, Prinzo i Cortoni, 2007). Així mateix, garantir una motivació i capacitats adequades per a dur a terme una tasca d'aquestes característiques constitueix un problema afegit a l'hora d'iniciar un *Cercle* (Wilson, McWhinnie et al., 2007).

A partir dels resultats presentats més amunt, sembla que la participació a Cercles és una tasca segura i reporta beneficis per a les pròpies persones voluntàries (Höing et al., 2017). Així mateix, la revisió duta a terme per Höing et al., (2016) sobre els efectes que té la realització de qualsevol tipus de

voluntariat (pàgs. 36 i 37 de l'informe) també serien extrapolables a l'experiència de les persones que participen a Cercles.

Una altra recerca publicada per Höing et al. (2013), de caire qualitatiu, va analitzar 38 narratives provinents de 21 *Cercles* del Regne Unit i d'Holanda per a determinar quins eren els elements clau pel bon funcionament del model CoSA. A través de la informació obtinguda a les entrevistes realitzades a les persones integrants del *Cercle Intern* (MC, voluntaris/àries i coordinadors/es) van identificar quatre estratègies essencials d'un *Cercle* efectiu:

- *Inclusió*, considerada la més important, com a via per a cobrir les necessitats humanes bàsiques i per a augmentar la motivació del MC a tolerar la monitorització i mantenir-se responsable (per exemple, estar disponible telefònicament, implicar-se en activitats socials, compartir experiències...);
- *Promoció i suport del canvi de conducta*, centrada en millorar les habilitats socials i de resolució de problemes (per exemple, servint com a models de conducta prosocial, reforçar els canvis, aconsellar...);
- *Reducció del risc*, dirigit a abordar el pla de prevenció de recaigudes, la monitorització del comportament del MC fora del Cercle i el posar en qüestió conductes inadequades i situacions de risc amb el consegüent trasllat d'informació al Cercle Extern (per exemple, repassar els factors de risc, discutir certs comportaments, etc.);
- *Orientació a processos*, per a millorar les dinàmiques i l'efectivitat del Cercle (per exemple, organització de reunions prèvies a l'inici del Cercle per a generar cohesió grupal entre els/les voluntaris/àries, trobades sense MC (al qual s'ha d'informar prèviament per evitar els possibles sentiments d'exclusió) per a discutir, avaluar i redefinir les estratègies, els objectius i la planificació de les accions...).

Altres.

- Tot i que la resposta social davant el voluntariat de Cercles és generalment neutral i es valora el treball de les persones que hi

participen, l'entorn proper de les persones voluntàries no sent el desig d'involucrar-se en el programa.

Els autors també destaquen altres característiques rellevants pel bon funcionament d'un cercle. En primer lloc, és important el desenvolupament d'una relació grupal positiva basada en la confiança i l'apertura mútua entre tots els seus membres, la cohesió grupal, l'estimulació de l'expressió emocional, així com l'heterogeneïtat i el compromís de les persones voluntàries. En segon lloc, s'ha de garantir la integritat del programa: compliment dels criteris de selecció dels *MCs*; selecció, formació i combinació adequada del perfil de les persones voluntàries; monitorització i supervisió del Cercle per part del/la coordinador/a i cooperació entre el Cercle Intern i l'Extern (Höing et al., 2013).

S'ha de tenir en compte que a altres països com el Canadà, els CoSA s'inicien un cop el *MC* es troba en llibertat definitiva. En canvi, des de l'inici de la implementació del programa *CerclesCat* a Catalunya, un dels elements diferenciadors és precisament que els *MC* s'incorporen al Cercle quan encara no han finalitzat la seva condemna. Per tant, partint de les idees d'aquests autors, podríem plantejar que *CerclesCat* no només constituiria un model de reinserció comunitari i de gestió del risc, sinó que també actuaria com a element facilitador de la transició de la presó a la comunitat per a aquells interns amb unes necessitats importants de suport social al nostre territori (Nguyen et al., 2018), de la mateixa manera que es fa als Cercles de Minnesota als Estats Units (Duwe, 2012) o al Regne Unit (Kitson-Boyce, Blagden, Winder i Dillon, 2018a, 2018b).

3.2. El treball professional amb persones que han comés delictes sexuals

3.2.1. L'equip de professionals implicats a *CerclesCat*

3.2.1.1. *Coordinadors/es*

Les persones que coordinen un Cercle són professionals que provenen de diverses entitats i que s'encarreguen de donar suport i supervisar el procés de

cada Cercle, així com facilitar la comunicació entre el *Cercle Intern* i el *Cercle Extern*. A Catalunya, els requisits bàsics per a poder exercir com a coordinador/a són quatre (Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a les Víctimes i Fundació Salut i Comunitat, 2019):

- Disposar d'una titulació en Psicologia, Criminologia, Treball Social, Educació Social i/o Dret.
- Tenir experiència en la integració social amb delinqüents;
- Comptar amb experiència i formació en la conducta violenta;
- Posseir habilitats comunicatives, en gestió de conflictes i de participació en grups;
- Demostrar capacitat de lideratge i experiència en la coordinació d'equips.

Si compleixen aquestes condicions, emplenen un formulari i realitzen una entrevista inicial amb un membre del Comitè Executiu. Tota la informació obtinguda s'analitza conjuntament amb la Junta Directiva per determinar la idoneïtat del/la candidat/a per participar en una formació selectiva.

El Comitè Executiu és el responsable d'impartir la formació de les persones candidates interessades a exercir com a coordinadors/es de Cercles. Aquesta formació té una durada de dos dies (dos matins i una tarda) i persegueix dos objectius: per una banda, presentar el programa *CerclesCat* i, per l'altra, seleccionar a les persones més idònies per coordinar un *Cercle*. La metodologia utilitzada en aquesta formació també és dinàmica i participativa, on els formadors adopten el rol d'avaluadors/es mitjançant l'observació directa i la valoració de les competències i coneixements dels/les professionals candidats/es (Secretaria General de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima i Fundació Salut i Comunitat, 2019).

Un cop realitzada aquesta formació, s'avaluen les seves competències i coneixements adquirits i s'elabora un pla de millora per a cada professional. Posteriorment, es realitza una entrevista individual per traslladar-los una valoració qualitativa dels punts forts i aspectes a millorar per poder ser coordinador/a. Finalment s'elabora un informe de cada professional a partir de

totes les dades recollides (perfil del/la coordinador/a, observació en la formació selectiva i qüestionari d'autoavaluació) que s'envia a la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a les Víctimes, que és l'organisme competent per autoritzar els/les professionals que poden exercir la coordinació de *Cercles*.

3.2.1.1.1. Les competències de les persones que coordinen Cercles

Durant els mesos de març i juny del 2017, la Unitat de Formació Inicial en Execució Penal del CEJFE, en col·laboració amb dues membres del Comitè Executiu *CerclesCat*, van elaborar el perfil de competències dels/les coordinadors/es del programa *CerclesCat*, el guió d'entrevista per competències de selecció d'aquest perfil, i l'informe final. Amb caràcter previ a la formació inicial per a coordinadors/es del programa *Cercles*, es va proposar un perfil configurat per vuit competències, amb les corresponents definicions i evidències conductuals.

La metodologia que es va seguir per arribar a aquest perfil va consistir en (a) la realització d'entrevistes per incidents crítics a dos coordinadors del programa *Cercles* en actiu, i a dues supervidores i (b) la revisió dels casos pràctics treballats en les formacions prèvies.

L'elaboració del perfil de competències dels/les coordinadors/es té com a objectiu cobrir diverses necessitats vinculades al procés de formació selectiva, consistents en:

- Proposar una formació teoricopràctica a les persones aspirants a coordinadors/es, el més ajustada possible a les funcions i l'exercici "real" d'aquesta figura (validesa ecològica);
- Adequar i alinear la formació teòrica i els exercicis pràctics a aquest perfil de competències i evidències conductuals (validesa de la formació). Aquesta formació ha d'estar dissenyada per poder generar comportaments característics del perfil del/la coordinador/a, evidenciar-los, avaluar-los i reconduir-los, si escau. Per tant, s'ha de garantir que aquesta cobreixi totes o la major part de les competències del perfil. En aquest sentit, s'han examinat tots els casos pràctics i exercicis des de la

perspectiva competencial que, en alguns casos, ha provocat reajustaments de les activitats.

- Millorar els instruments de registre de cada pràctica per tal d'avaluar de la manera més precisa i ajustada a les persones candidates a coordinadors/es (major fiabilitat de la formació i interavaluadors);
- Disposar de registres transparents i estandarditzats, útils per fer el *feedback* final als/les candidats/es (major transparència del procés).

Posteriorment a la formació, es va revisar de nou el perfil i es va contrastar la seva utilitat.

A partir de les evidències comportamentals analitzades, es conclou que les competències necessàries per a exercir com a coordinador/a a *CerclesCat* són (CEJFE, 2020):

- Compromís amb el projecte: tenir la capacitat i la voluntat d'orientar els interessos i comportaments propis cap a les necessitats, les prioritats i els objectius del projecte i actuar pel seu assoliment.
- Habilitats de comunicació: interactuar amb altres persones de forma assertiva, escoltar de forma activa i empàtica, afavorir un clima relacional positiu i mantenir una distància emocional adequada.
- Conducció i coordinació d'equips de treball: estar disposat a assumir el rol de guia d'un grup de treball. Integrar-se, col·laborar i coordinar-se de forma activa per a treballar en equip i estar disposat a treballar sota supervisió professional.
- Iniciativa i pro activitat: mostrar predisposició per emprendre accions, crear oportunitats i millorar resultats de forma madura, assumint les conseqüències de les pròpies accions.
- Gestió emocional: ser capaç d'identificar, analitzar i expressar-se sentiments i emocions ajustades al context i la situació. Mostrar capacitat d'autocontrol i de tolerància a la frustració davant la complexitat que implica un projecte com *CerclesCat*.
- Tolerància i flexibilitat: poder afrontar i acceptar els canvis, adaptar-se a les diverses situacions i contextos mantenint l'efectivitat de les

actuacions dutes a terme. Ser capaç de gestionar la diferència respecte d'un/a mateix/a.

- Capacitat crítica i autocrítica: examinar i jutjar quelcom amb criteris interns o externs, així com analitzar la pròpia actuació sota els mateixos criteris.
- Pensament analític: tenir capacitat d'observació i anàlisi de tots els elements que configuren el Cercle i que poden comprometre el bon funcionament del programa i augmentar el risc de reincidència. Identificar els elements crítics del Cercle, anticipar possibles escenaris i analitzar les situacions problemàtiques de forma objectiva.

El perfil resultant, les evidències conductuals i les activitats formatives per a desenvolupar les competències estan recopilades a una guia i disponibles per a la seva consulta a través l'espai web del CEJFE³.

Adicionalment, per acabar de millorar qualitativament el procés, s'ha elaborat un guió d'entrevista per competències, orientat a obtenir evidències comportamentals del perfil i un informe final d'avaluació de l'entrevista, que pot ser emprat per fer la devolució a la persona candidata.

3.2.1.2. Cercle Extern

El *Cercle Extern* està format pels/les professionals encarregats/des de supervisar el procés de reinserció del *MC* en la comunitat. Generalment aquest inclou professionals de l'àmbit penitenciari, judicial, policial, assistencial i d'altres institucions o organitzacions.

A Catalunya, la configuració del Cercle Extern comprèn els i les professionals provinents dels centres penitenciaris (Brians 1, Brians 2, Quatre Camins i Lledoners) i medi obert (Centre Obert 2 de Barcelona i ASSEP), l'àmbit

---

³ La guia es pot consultar a través de l'enllaç: <http://cejfe.gencat.cat/ca/publicacions/guies>

sociosanitari i psicosocial, les forces i els cossos de seguretat, així com altres institucions i organitzacions directament implicades en el procés de reintegració social i comunitari del *MC* (Secretaria General de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima i Fundació Salut i Comunitat, 2019).

Si ens centrem en els equips de tractament dels centres penitenciaris o en medi obert com a Cercle Extern, aquests participen al programa a través de les següents accions:

- Derivació de candidats a *MC* si consideren que compleixen els requisits per a participar en un Cercle o si el propi *MC* ho demana;
- Assistència i acompanyament al *MC* a les primeres sessions amb el Cercle Intern;
- Tractament, seguiment i supervisió a totes les àrees de funcionament del *MC* (social, laboral, terapèutic, jurídic, pedagògic, familiar, etc.);
- Intercanvi periòdic d'informació amb el/la coordinador/a del Cercle per a compartir qualsevol aspecte rellevant sobre el procés i l'evolució del *MC*, a través de contactes telefònics, telemàtics i/o presencials (aquest últim mitjançant l'assistència del/la coordinador/a a les juntes de tractament).

3.2.1.3. Comitè Executiu

El Comitè Executiu de *CerclesCat* està format per professionals que vetllen pel compliment dels estàndards de Qualitat europeus, en els sis eixos de treball del projecte:

- 1) Difusió del projecte;
- 2) Gestió del voluntariat;
- 3) Gestió dels/les coordinadors/es de Cercles de Suport i Responsabilitat;
- 4) Operativa del Cercle de Suport i Responsabilitat;
- 5) Formació;
- 6) Gestió de la Qualitat (participació en la investigació del projecte).

Els objectius específics del Comitè Executiu de *CerclesCat* són:

- Complir anualment amb el Pla de Treball acordat amb el Departament de Justícia;
- Desenvolupar xerrades d'informació/difusió del programa per a la captació de voluntariat;
- Desenvolupar xerrades d'informació/difusió del programa en els Centres Penitenciaris, per a la captació de candidats a membres centrals;
- Realitzar la formació inicial i la selecció de les persones voluntàries;
- Realitzar la formació inicial i la selecció de les persones coordinadores;
- Desenvolupar la formació continuada per les persones voluntàries, i els/les coordinadors/es de cercles;
- Conduir una sessió de treball, sobre el programa *CerclesCat*, amb les persones internes dels centres penitenciaris que participen en el programa específic d'intervenció en violència sexual (mòdul de prevenció de recaigudes);
- Implementar sessions de supervisió grupals i individuals de coordinadors/es;
- Realitzar les entrevistes de valoració dels candidats a membre central;
- Participar en el Grup d'Investigació de *CerclesCat*, entregant les dades sol·licitades i assistint a les reunions de treball;
- Dissenyar i portar a terme les sessions de rapport anual amb la Junta Directiva del projecte;
- Implementar i realitzar el seguiment del Sistema de Gestió de la Qualitat.

3.2.2. L'impacte del treball professional amb delinqüents sexuals

En general, els estudis centrats en l'experiència dels/les professionals que treballen amb persones que han comés delictes sexuals assenyalen que fins al 52% dels terapeutes experimenten efectes negatius a nivell cognitiu, emocional i/o conductual (Clarke, 2011; Elwood, Mott, Lohr i Galovski, 2011; Moulden i Firestone, 2007). La revisió publicada per Höing et al. (2016) aporta molta llum a aquesta qüestió. Els autors van classificar aquests efectes en cinc categories:

- Salut mental: s'han enregistrat símptomes d'estrès posttraumàtic (per exemple, embotament emocional, pensaments intrusius, activació o hipervigilància), de *burnout*, majors nivells de depressió, ansietat i esgotament i altres emocions negatives. També s'han observat canvis a nivell cognitiu sobre la intimitat, la confiança en altres persones, desesperança o dissociació (Clarke, 2011; Dreier i Wright, 2011; Elwood et al., 2011; Kraus, 2005; Morran, 2008; Moulden i Firestone, 2007, 2010; Sandhu, Rose, Rostill-Brookes i Thrift, 2012)
- Creixement personal: sembla que en aquesta àrea l'impacte és principalment positiu, doncs els/les professionals informen d'un augment del compromís emocional, la sensibilitat, l'autoestima i els sentiments de recompensa per la seva feina, així com una major vinculació amb els/les companys/es de professió (Kadambi i Truscott, 2006; Morran, 2008).
- Capital social: tot i que la recerca en aquest àmbit és limitat, alguns estudis assenyalen canvis negatius en les relacions de parella o amb els/les fills/es, com la sobreprotecció o l'evitació de jocs que impliquin el contacte físic; així com a nivell social pel fet de treballar amb aquest col·lectiu (Clarke, 2011; Dreier i Wright, 2011; Grady i Strom-Gottfried, 2011; Morran, 2008).
- Sexualitat: s'han observat efectes negatius en aquesta àrea, que es tradueixen en una davallada de l'interès i la conducta sexual, canvis en les fantasies sexuals, activació sexual en relació a l'usuari o la descripció del delicte o pensaments intrusius durant l'activitat sexual o relacionats amb l'abús sexual infantil (Clarke, 2011; Dreier i Wright, 2011; Grady i Strom-Gottfried, 2011; Moulden i Firestone, 2007).
- Impacte professional i laboral: aquí també sembla que els efectes són principalment negatius, observant-se un deteriorament de l'acompliment laboral (per exemple, dificultats per a gestionar l'estrès, trencament de límits, etc.) i l'aïllament professional pel tipus de feina escollit (Grady i Strom-Gottfried, 2011; Moulden i Firestone, 2010).

Tot i que s'han intentat aïllar algunes variables que podrien estar afectant de manera positiva o negativa al treball professional amb delinqüents sexuals, sembla que, actualment, els resultats són inconsistents (Höing et al., 2016). De

moment, sembla que el gènere, els anys d'experiència professional, una història personal d'esdeveniments traumàtics, l'ús de determinades estratègies d'afrontament o la supervisió professional tenen un impacte poc conclouent sobre l'experimentació de determinats efectes (Clarke, 2011; Krauss, 2005; Moulden i Firestone, 2007; Slater i Lambie, 2011).

Al contrari, s'han trobat algunes evidències que suggereixen que les característiques negatives dels usuaris atesos (per exemple, una conducta manipuladora, manca de motivació, l'assistència obligada a la teràpia, presència de trastorns de personalitat, trets elevats d'ira i hostilitat, la negació o minimització del delicte o una nova reincidència) augmenten els efectes negatius en els/les professionals (Clarke, 2011; Grady i Strom-Gottfried, 2011; Lea, Auburn i Kibblewhite, 1999; Moulden i Firestone, 2007; Slater i Lambie, 2011). No obstant això, també s'ha observat que entre el 75% i el 96% dels terapeutes que tracten amb delinqüents sexuals refereixen que aquest tipus de feina és l'aspecte més satisfactori i gratificant de la seva carrera professional (Clarke, 2011; Moulden i Firestone, 2007). Així mateix, els estudis assenyalen que els/les professionals de l'àmbit forense presenten actituds més favorables cap als delinqüents sexuals que altres col·lectius (Ghakal i Brown, 2011; Higgins i Ireland, 2009; Johnson, Hughes i Ireland, 2007).

També sembla que un context organitzacional negatiu té un impacte desfavorable, mentre que el suport per part d'altres col·legues de professió, l'ús de l'humor, un clima organitzacional positiu actuarien com a factors protectors. A més, aquests efectes negatius estarien més presents quan el treball es duu a terme dins contextos institucionals que no pas els comunitaris (Clarke, 2011; Dreier i Wright, 2011; Grady i Strom-Gottfried, 2011; Moulden i Firestone, 2007; Sandhu et al., 2012; Slater i Lambie, 2011).

Si ens centrem en l'anàlisi dels professionals que formen part de Cercles de Suport i Responsabilitat, els estudis són encara més limitats. De les poques dades de les quals disposem, es posa de manifest que moltes d'aquestes persones mostren una elevada motivació per a implicar-se en Cercles, opinen que el programa és una experiència positiva i que afavoreix el sentiment de pertinença comunitària del MC. El que més valoren del programa és la seva

capacitat d'augmentar la responsabilitat del *MC* i que el focus estigui posat sobre el suport i la seguretat comunitària. No obstant, mostren preocupació per la dificultat a l'hora de mantenir els límits per part dels/les voluntaris/àries i consideren que aquests/es haurien de rebre més formació. Així mateix, creuen que al programa li manca formalitat i estructura (Wilson et al., 2005, 2007).

4. Objectius específics del present informe

La present recerca, inclosa com a fase complementària de l'avaluació del projecte *CerclesCat*, té com a objectiu principal l'anàlisi de les experiències dels/les voluntaris/àries, coordinadors/es, professionals del Cercle Extern i membres del Comitè Executiu que participen al programa *CerclesCat*. Concretament, s'han definit els següents objectius:

- a) Descriure l'experiència de la participació al programa Cercles dels quatre grups.
- b) Identificar els punts forts i febles del programa partint de la percepció de cadascun dels grups estudiats.
- c) Conèixer les actituds cap als delinqüents sexuals que presenten els/les voluntaris/àries, coordinadors/es, professionals del Cercle Extern i Comitè Executiu de *Cercles*.
- d) Avaluar l'estat de salut general dels quatre perfils analitzats.
- e) Determinar el nivell de satisfacció amb les formacions impartides a voluntaris/àries i coordinadors/es.
- f) Determinar el nivell de satisfacció general amb el programa Cercles per part de les persones voluntàries i els/les coordinadors/es.

Donada la naturalesa descriptiva d'aquesta recerca, no s'han generat hipòtesis associades.

5. Metodologia

5.1. Disseny de l'estudi

Es tracta d'una recerca amb un disseny *ex post facto* (no experimental) i transversal descriptiu. La mostra estudiada correspon a un extracte de la població que forma part del programa *CerclesCat* i que es divideix en subgrups atenent al rol que exerceixen al programa (voluntaris/àries, coordinadors/es, Cercle Extern i Comitè Executiu), per tal de descriure les seves característiques i establir relacions comparatives intergrups amb algunes de variables escollides (actituds socials sobre els delinqüents sexuals, estat de salut general i nivell d'autoestima). Les dades van ser recollides durant el tercer trimestre de 2019 i, en el cas de la submostra de persones voluntàries, també es va analitzar descriptivament la totalitat de la cohort disponible entre 2013 i 2019.

5.2. Participants

La mostra està formada per un total de 41 persones majors d'edat en el moment de tancament de la fase complementària de l'estudi que han participat o participen al programa *CerclesCat* exercint diversos rols. La recollida de les variables d'estudi d'aquests subjectes es va tancar amb data 05/12/2019. A continuació, es descriuen els criteris de selecció dels/les participants per a cadascun dels grups als quals han estat assignats:

- Voluntaris/àries: persones que es trobaven participant com a voluntaris/àries al *Cercle Intern* (Voluntaris/àries Amb Experiència o VAE) en el moment de la realització d'aquest estudi. Així mateix, també inclou una submostra de candidats/es preseleccionats/des (Voluntaris/àries Sense Experiència o VSE) per a participar en la formació inicial de Cercles del passat 05/10/19. Es van distribuir un total de 33 qüestionaris en línia i 13 en format imprès. La taxa de resposta va ser del 36,3% (12 de 33) al grup VAE i del 100% (13 de 13) al grup VSE. La mostra total de voluntaris/àries consisteix en 10 homes i 15 dones (N = 25), amb una mitjana d'edat de 38,96 anys (DE = 17,94; Mín. = 21 / Màx. = 72)

- Coordinadors/es: professionals que han coordinat un Cercle en el passat o ho estan fent en l'actualitat i que han rebut la formació específica i estan adientment acreditats/es per a exercir com a tals. Per a aquest grup, es van enviar nou qüestionaris per emplenar en línia, amb una taxa de resposta del 100% (9 de 9). La mostra total la componen 5 dones i 4 homes (N = 9), amb una edat mitjana de 38,44 anys (DE = 7,66; Mín. = 27 / Màx. = 53).
- *Cercle Extern*: professionals de diversos centres penitenciaris que en algun moment han intervingut (en el passat o actualment), des de la seva àrea d'expertesa, en la gestió dels casos i en la reinserció social dels MC. En aquest cas, es van remetre 18 qüestionaris en línia, amb una taxa de resposta del 22,2% (4 de 18). El grup el componen 1 home i 3 dones (N = 4), amb una edat mitjana de 43 anys (DE = 7,16; Mín. = 36 / Màx. = 53).
- Comitè Executiu: format per professionals que s'encarreguen de garantir la difusió del projecte, la gestió del voluntariat i dels/les coordinadors/es, l'operativa del Cercle, la formació i la gestió de la qualitat segons els estàndards europeus. Es van distribuir un total de 3 qüestionaris en línia, amb una taxa de resposta del 100% (3 de 3). La mostra total està configurada per 2 dones i 1 home (N = 3), amb una mitjana d'edat de 49 anys (DE = 6,24; Mín. = 42 / Màx. = 54).

5.3. Variables estudiades

Per a tota la mostra, es va aplicar una bateria de preguntes amb varis instruments de mesura per a obtenir informació comuna referida a variables:

- Sociodemogràfiques;
- Actituds sobre les persones que cometen delictes sexuals;
- Estat de salut general.

Per altra banda, també es van explorar altres dades complementàries i específiques de cada grup d'estudi:

- Voluntaris/àries:

- Motivació per participar
- Experiència de la participació a *CerclesCat* (en el cas d'haver participat o estar participant a un Cercle).
- Autoestima
- Motius d'exclusió o de baixa del programa
- Satisfacció general amb el programa
- Valoració de les formacions (inicials i contínues)
- Coordinadors/es:
  - Motivació per participar
  - Experiència professional prèvia
  - Experiència de la participació a *CerclesCat*;
  - Autoestima
  - Satisfacció general amb el programa
  - Valoració de les formacions (inicials i contínues)
- Professionals del Cercle Extern i Comitè Executiu:
  - Experiència professional prèvia
  - Experiència de la participació a *CerclesCat*;

5.4. Instruments

- Protocol de recollida de dades sociodemogràfiques i d'experiència a Cercles

Es va crear un protocol *ad hoc* en línia en format d'enquesta per a recollir informació sobre característiques sociodemogràfiques i altres variables centrades en l'experiència al programa *CerclesCat* per a cada grup de participants (voluntaris/àries, coordinadors/es, Cercle Extern i Comitè Executiu).

En concret, entre les variables extretes més rellevants, es troben:

a) Característiques sociodemogràfiques: gènere, edat (a partir de la data de naixement), nacionalitat, nivell d'estudis, professió, situació laboral, estat civil i nombre de fills/es.

b) Variables sobre la participació a Cercles: motivació, grau d'implicació i dedicació, participants (MC, voluntaris/àries, coordinadors/es, cercle extern i comitè executiu), aspectes positius i negatius, dificultats i grau d'impacte. El format de resposta de les preguntes podien ser de quatre tipus: escala likert amb un rang de resposta de fins a 7 punts, amb una sola opció de resposta, amb múltiples opcions de resposta o preguntes obertes.

- Actituds socials sobre els delinqüents sexuals-Versió Revisada (Community Attitudes Toward Sex Offenders-Revised Version o CATSO-R; Church et al., 2008).

Es tracta d'una escala de 18 ítems que avalua les percepcions lleugeres i els estereotips sobre els delinqüents sexuals. Es compon de quatre subescales: Aïllament social (5 ítems), Capacitat de canvi (5 ítems), Gravetat / Perillositat (5 ítems) i Desviació sexual (3 ítems). L'instrument original permet respondre a través d'una escala tipus Likert de 6 punts, indicant el grau d'acord o desacord. La puntuació total obtinguda s'obté del sumatori dels ítems on, a major puntuació, majors actituds negatives cap a les persones que han comès delictes sexuals. No obstant, en aquesta recerca es va utilitzar la versió traduïda al castellà facilitada per Hoïng et al. (2016) que inclou una opció neutral (4 = "Indecís/a") per a evitar la resposta forçada i que millora la consistència interna de la prova (α de Cronbach per a les subescales "Aïllament social" = 0,84; "Capacitat de canvi" = 0,77; "Gravetat / Perillositat" = 0,76; "Desviació sexual" = 0,64; puntuació total = 0,81; Hoïng et al., 2016).

- Estat de salut general, versió abreujada de 12 ítems (General Health Questionnaire-12 o GHQ-12; Goldberg i Williams, 1988)

És un instrument de cribatge per a la detecció d'alteracions emocionals i psicopatològiques rellevants en població general. Es compon de 12 ítems formulats en forma de pregunta amb quatre opcions de resposta. Els resultats es poden analitzar per tres vies diferents: a) assignant valors de 0 a 3 i sumant-los, b) assignant una puntuació dicotòmica (0-0-1-1) i c) puntuant de forma diferencial els ítems positius (0-0-1-1) i negatius (0-1-1-1) per a detectar els casos crònics. Puntuacions iguals o superiors a 12 indiquen la possible

presència d'alteracions emocionals que requereixen una avaluació més acurada (El GHQ-12 mostra una elevada consistència interna de $\alpha = 0,86$. Per a la recerca, s'ha administrat la versió validada en castellà (Sánchez-López i Dresch, 2008).

- Escala d'autoestima (Rosenberg, 1965)

És una escala autoaplicada que avalua els sentiments de valia personal i la satisfacció amb un/a mateix/a. Consta de deu ítems o afirmacions (cinc en termes positius i cinc en negatiu) que es responen a través d'una escala tipus Likert de quatre punts (1 a 4) on s'indica el grau d'acord o desacord amb l'oració. El resultat s'obté de la suma de les puntuacions i proporciona un nivell general d'autoestima dividit en tres categories: baix (menys de 25 punts), moderat (entre 26 i 29 punts) i elevat (més de 30 punts). L'escala mostra una consistència interna de les escales entre 0,76 i 0,87 i una fiabilitat test-retest de 0,80. Per aquest estudi, s'ha utilitzat la versió traduïda i validada al castellà.

5.5. Procediment

Les dades obtingudes en aquest estudi provenen de diverses fonts d'informació a les quals s'han accedit de forma directa o indirecta a través dels/les participants i altres professionals del Comitè Executiu de *CerclesCat*. Les fonts principals han estat:

- a) arxius i documentació col·lateral provinents del programa *CerclesCat* sobre dades sociodemogràfiques, valoracions de les formacions i grau de satisfacció amb el programa, i
- b) qüestionaris i autoinformes.

Les dades sociodemogràfiques, experiència professional prèvia, valoració de la participació a *CerclesCat*, actituds, estat de salut general i autoestima es van recollir mitjançant l'administració anònima d'un qüestionari en línia o en format paper. En el cas del qüestionari en línia, es va realitzar un enviament a totes les persones implicades o participants potencials per convidar-les a col·laborar amb l'estudi mitjançant l'accés a través d'un enllaç a l'aplicació *Survey Monkey*.

Quant al qüestionari imprès, es van administrar de forma grupal durant una sessió de formació inicial de voluntaris/àries. Ambdós formats de qüestionaris s'iniciaven amb un encapçalament on es presentava l'objectiu de la recerca i la invitació a col·laborar de forma voluntària i anònima, garantint la confidencialitat de les dades. Posteriorment, les preguntes amb opció de resposta oberta es van analitzar i recodificar en categories més generals, en funció del seu contingut.

Per a cada grup d'estudi, els qüestionaris es van enviar a través de diferents vies:

- Voluntaris/àries: el qüestionari en línia es va enviar a l'administratiu de *CerclesCat*, qui el va fer arribar per correu electrònic als/les voluntaris/àries que participaven o havien participat prèviament en algun *Cercle*. En relació als qüestionaris en format paper, un dels membres del grup de recerca va administrar-los de forma col·lectiva a les 13 persones preseleccionades com a voluntàries que van assistir a la formació inicial de Cercles el passat 5 d'octubre de 2019 (grup VSE).
- Coordinadors/es: en aquest cas, la distribució es va realitzar mitjançant el Comitè Executiu, qui va re-enviar per correu electrònic el qüestionari en línia als/les coordinadors/es.
- Cercle Extern: previ a l'enviament del qüestionari, des de la Subdirecció de Programes de Rehabilitació i Sanitat es va enviar un correu electrònic als/les professionals dels centres penitenciaris Obert 2 de Barcelona, Quatre Camins, Brians 2 i Lledoners informant-los de l'estudi. Posteriorment, un membre responsable de la recerca es va posar en contacte directe per correu electrònic amb cada professional per convidar-los a participar a través de l'enllaç corresponent.
- Comitè Executiu: l'equip de recerca va contactar directament per correu electrònic amb els seus membres per sol·licitar la seva col·laboració en la investigació.

Algunes dades sociodemogràfiques complementàries es van consultar a la base de dades dels/les voluntaris/àries. Les dades sobre les valoracions de les formacions inicials i contínues es van extreure dels fulls de valoració

administrats a voluntaris/àries i coordinadors/es al final de cadascuna de les sessions.

5.6. Anàlisi de dades

Les dades d'aquesta recerca s'han examinat mitjançant el programa estadístic IBM SPSS Statistics (versió 24), a través del qual s'han dut a terme les següents anàlisis:

- Exploració descriptiva de la mostra i dels quatre grups d'estudi mitjançant el càlcul de les freqüències (percentatges) de totes les variables d'estudi, així com l'obtenció dels estadístics més habituals per a les variables contínues (mitjana, desviació estàndard, valors mínims i màxims).
- Comparació de grups a través del test H de Kruskal-Wallis o la prova U de Mann-Whitney, així com la prova d'independència Ji-Quadrat, el test exacte de Fisher i la prova z de comparació de proporcions. S'ha utilitzat la correcció de Bonferroni per tal de minimitzar l'error tipus I (rebutjar la hipòtesi nul·la quan aquesta és vertadera) a les comparacions múltiples.

6. Resultats

6.1. Les persones que participen a Cercles de Suport i Responsabilitat

6.1.1. Les persones voluntàries

6.1.1.1. *La mostra total de voluntaris/àries de Cercles (2013 – 2019)*

Des de l'inici del projecte pilot iniciat a l'any 2013 fins l'actualitat, han passat pel programa *CerclesCat* un total de 156 voluntaris/àries, amb una mitjana d'edat de 35,52 anys (DE = 12,68; Mín. = 21 / Màx. = 76). El 75,3% són dones i el 24,7% restant són homes. Més de la meitat (65,4%) són de nacionalitat espanyola, el 2,4% provenen d'altres països europeus i el 3,7% són d'origen llatinoamericà (del 28,2% restant no consta la seva nacionalitat).

La majoria d'aquestes persones disposa d'una titulació universitària o superior (83,98%), un 14,74% ha finalitzat estudis secundaris o de formació professional i un 1,28% ha cursat estudis bàsics. A nivell laboral, el 45,2% exerceix com a professional en el camp de l'atenció a persones (per exemple, psicologia, pedagogia, treball social, criminologia, etc.), mentre que el 54,8% restant treballa en àmbits molt diversos relacionats amb l'atenció al client, l'administració o el món acadèmic, entre d'altres. Gairebé la meitat (48,71%) té experiència prèvia en altres tasques de voluntariat de caire social.

En relació a Cercles, les motivacions principals que manifesten els/les voluntaris/àries per a participar en el programa són:

- La reinserció social de les persones que cometen delictes sexuals (26,3%)
- L'interès o la formació professional (21,8%)
- La prevenció de la reincidència i evitar noves víctimes (12,8%)
- Per compromís social i/o contribuir a crear comunitats més segures (5,8%)
- Altres raons com compartir la filosofia i els principis de Cercles, motius personals o la recerca de nous reptes

Finalment, de les 156 persones voluntàries que han passat pel programa entre els anys 2013 i 2019, el 54,48% està donada de baixa en l'actualitat. Un 14,10% es troba en *stand by*, és a dir, s'estan prenent un període de descans o desconexió (inferior a sis mesos) abans de tornar a estar disponibles per a participar en un nou Cercle. Actualment, una tercera part (32,42%) està participant actualment en un Cercle o es troba disponible per incorporar-s'hi.

6.1.1.1.1. L'experiència del voluntariat a *CerclesCat*

Per una banda, l'enquesta es va enviar a les persones voluntàries que en aquell moment estaven actives en un Cercle ($n = 33$), de les quals 20 van iniciar-la però només 12 la van completar. Per altra banda, es va administrar la primera part del qüestionari a una mostra de 12 persones candidates abans de l'inici de la formació selectiva per a voluntaris/àries de *CerclesCat*. En primer lloc es descriuen els resultats obtinguts amb les persones voluntàries en actiu i posteriorment es presenten els derivats de les respostes proporcionades per la mostra de candidats/es.

En termes sociodemogràfics, una proporció similar d'homes (50%) i dones (50%) va participar en l'estudi, amb una edat mitjana de 46,5 anys (DE = 18,25; Mín. = 22 / Màx. = 72). La majoria (91,66%) d'aquestes persones ha cursat estudis universitaris o superiors i totes són de nacionalitat espanyola. El 58,33% està casat/da o té parella (de fet o estable) i la resta (41,67%) són solters/es. Mentre que el 66,67% no té fills/es, el 33,33% restant refereix tenir-ne dos.

El 50% es troba treballant en l'actualitat, un 33,33% està jubilat/da o és pensionista i el 16,67% és estudiant a temps complet o parcial. La meitat (50%) es dedica o s'ha dedicat professionalment a activitats dins l'àmbit de la intervenció psicosocial (psicologia, educació social, mediació o criminologia), altres provenen del món acadèmic, l'assessoria, les relacions públiques o el funcionariat.

El 75% té experiència prèvia com a voluntari/ària i provenen d'entitats com APIP-ACAM, Fundació Salut i Comunitat, Justícia i Pau i Fundació Sant Antoni Abat.

El 25% ha estat víctima d'un delicte contra la propietat, el 16,67% d'un delicte contra la llibertat sexual, una proporció similar (16,67%) d'un delicte contra les persones i un 8,33% d'un delicte d'odi. Així mateix, el 75% dels/les voluntaris/àries afirma conèixer alguna persona que ha patit victimització sexual.

El 83,33% refereix tenir algun tipus d'experiència personal amb gent que ha comés delictes de qualsevol naturalesa i un 50% també compta amb experiència professional amb aquest delinqüents.

En relació a *CerclesCat*, un 50% va conèixer l'existència del programa a través de portals web (justícia, voluntariat, etc.) o altres mitjans de comunicació (premsa, ràdio, televisió, etc.), el 33,33% gràcies a la informació facilitada a través de la universitat (publicitat, xerrades o contingut treballat a classe) i la resta a través d'altres persones (amistats, familiars o conegudes) o la pròpia entitat de voluntariat.

Quant a les raons inicials per a participar com a voluntari/ària de *CerclesCat*, el 50% ho fa per afavorir la reinserció i el suport social dels delinqüents sexuals, el 41,7% refereix un interès personal (nova experiència) o professional (àmbit penitenciari i tipologia del delicte) i el 8,3% per evitar noves víctimes. En l'actualitat, el motiu principal d'aquestes persones per continuar com a voluntaris/àries passa més per la reinserció social i la prevenció, més que no pas els interessos personals i/o professionals. En aquest sentit, sembla que l'experiència de la participació en un Cercle contribueix a reajustar de manera més realista la seva motivació per a implicar-se en aquest tipus de voluntariat.

El 100% de les persones que van contestar a l'enquesta assenyalen que han explicat al seu entorn (per exemple, família, parella, amistats, coneguts/des, etc.) el tipus de voluntariat que fan a *CerclesCat*. Mentre que el 41,67% d'aquest entorn va reaccionar de manera positiva (mostrant comprensió, interès

o acceptació), un 16,67% ho va fer de forma negativa (en forma de rebuig o desaprovació). El 41,66% restant va mostrar opinions mixtes, tant positives com negatives (com un rebuig inicial i posterior acceptació, sorpresa o respecte tot i no voler implicar-se en aquest tipus de voluntariat).

Les principals pors, preocupacions o inseguretats inicials que expressen els/les voluntaris/àries abans de participar en un Cercle són:

- No ser prou útil o tenir poca experiència
- La capacitat de reacció davant el delictes, el *MC* o determinades situacions
- La gestió emocional de la culpa o la responsabilitat davant una recaiguda
- La pèrdua d'objectivitat o perspectiva

En canvi, després d'un temps d'experiència en un Cercle, la majoria de les pors inicials desapareixen i només destaquen aquelles relacionades amb la pèrdua d'objectivitat, la incapacitat per a detectar situacions de risc, la integració del *MC* dins el grup i l'evolució del *MC* un cop finalitzat el Cercle. Tot i així, la majoria (91,67%) considera que les seves intervencions han estat adequades i que sempre (100%) han informat al/la coordinador/a de qualsevol comportament inadequat o de risc del *MC*.

Per les persones voluntàries, les principals funcions del *Cercle* passen pel suport emocional i personal per la reinserció *MC*, l'acompanyament, la prevenció i l'oferiment d'altres punts de vista prosocials.

El 58,33% refereix que van transcórrer entre 1 i 6 mesos des de que van entrar a formar part de la borsa de voluntaris/àries fins que van iniciar la seva participació en el primer Cercle. Un 16,67% va esperar entre 6 i 12 mesos i una proporció similar (16,67%) va trigar més d'un any. Només el 8'33% va integrar-se dins un Cercle en un termini inferior a un mes. El 25% ha participat en dos Cercles, el 33,33% en tres i el 41,67% restant en quatre.

En el moment de l'administració de l'enquesta, el 41,67% estava realitzant trobades amb una freqüència setmanal, el 16,67% de forma quinzenal, un

8,33% s'estava reunint un cop al mes i en el 25% dels casos el Cercle ja havia finalitzat. Així mateix, tenint en compte que es troben a diferents fases o participen en més d'un Cercle, refereixen invertir una mitjana de 4,75 hores (DE = 4,49; Mín. = 2 / Màx. = 16) al Cercle.

En ser preguntats per l'ús del telèfon, s'observa que, en els Cercles actius, el 37,5% truca al MC de forma puntual (és a dir, poden passar més de tres mesos des d'una trucada a la següent), el 12,5% contacta setmanalment, el 25% de forma quinzenal i el 12,5% un cop cada mes.

- La majoria de les sortides que es realitzen amb el MC estan enfocades a l'oci o són de caràcter lúdic (75%), seguides de les centrades en la inclusió social (41,67%). Les activitats dirigides a la inserció laboral o labors de voluntariat es distribueixen de forma similar (33,33%). Els temes centrals que estan presents en la majoria de les converses que es mantenen durant les trobades o les sortides amb el MC són, principalment:
  - Les dificultats quotidianes o preocupacions
  - Les relacions socials (parella, família, amics, etc.)
  - La feina o inserció laboral
  - El delictes, els factors de risc i les conductes problemàtiques
  - Les seves habilitats, tot i que en menor mesura

Més de la meitat (66,67%) dels/les voluntaris/àries considera que ha proporcionat un suport elevat al MC, especialment de tipus emocional. El 33,33% restant no té clar quin grau d'ajuda li ha facilitat o creu que ha estat escassa.

El 83,33% considera que s'han produït canvis positius en el MC, principalment a nivell psicològic. També destaquen millores a nivell laboral, socio-familiar, afectiu i lúdic. Sembla que els canvis menys perceptibles són els que fan referència a l'habitatge, la salut i la sexualitat.

En relació als moments més valorats del Cercle, destaquen principalment tres:

- Les sortides i activitats, que permeten al *MC* obrir-se més i compartir més informació.
- El moment en que es consolida el vincle i la confiança.
- El fi o tancament de cada Cercle, que dona l'oportunitat de valorar l'evolució del *MC* i és un moment d'elevada emotivitat.

En contrast, les situacions més complicades en relació al funcionament de Cercles són aquelles relacionades amb:

- L'absència d'objectius a les sortides o activitats amb el *MC*
- L'actitud negativa del *MC* (la desconfiança, no voler escoltar al Cercle, l'engany i la manipulació, el rebuig directe cap a algun/a voluntari/ària, l'absència de motivació i l'ús instrumental del Cercle)
- L'explicació del delictes
- Forçar al *MC* a parlar d'alguns temes (per exemple, sexualitat)
- Situacions de risc mal gestionades
- Una nova reincidència del *MC*

A nivell personal, les principals dificultats per a dur a terme la seva tasca passen per:

- La manca de disponibilitat de temps i els desplaçaments;
- L'absència de consens o de criteri unificat en l'actuació entre els/les voluntaris/àries;
- L'adaptació a les normes i la "burocràcia";
- Trencar els prejudicis sobre el *MC*
- Acceptar la finalització del Cercle i la reinserció poc exitosa
- Qüestions relacionades amb el *MC* (tenir present el risc, gestionar una elevada demanda sense tenir massa experiència, guanyar-se la seva confiança, confrontar distorsions cognitives).

En relació als límits d'actuació com a voluntaris/àries de Cercles, la majoria opina que s'ha de tenir molta cura amb els vincles que s'estableixen amb el *MC*. En aquest sentit, consideren que s'ha de construir una relació de confiança, però amb cert grau de distància per tal de no perdre l'objectivitat o

generar situacions de risc. Així mateix, també coincideixen en que s'han de respectar les normes de funcionament que estableix el propi programa.

En relació al *MC*, el 100% està bastant o molt d'acord en que *CerclesCat* contribueix a que els *MCs* es reintegrin a la societat, reflexionin sobre la seva conducta delictiva i redueix el risc de reincidència. Mentre que el 75% creu que el programa també afavoreix el capital social, alguns/es voluntaris/àries (25%) no tenen clar que el programa tingui un paper rellevant a l'hora de construir o ampliar la xarxa social positiva o prosocial del *MC*.

En ser preguntats pels aspectes més positius de la participació en Cercles, cobren especial rellevància aquells relacionats amb l'enriquiment o creixement personal, el canvi d'actituds cap als delinqüents sexuals i l'augment del capital social. Tot i que el 50% de les persones no troben elements negatius en relació al programa, algunes assenyalen que el temps de dedicació que exigeix (disponibilitat, redacció d'actes, seguiment, trucades, etc.) aquest tipus de voluntariat a vegades és difícil de gestionar o compaginar. Així mateix, un nombre limitat de persones (n = 2) consideren que la seva tasca a Cercles hauria d'estar remunerada econòmicament.

Quant al grau d'autoeficàcia percebuda per a dur a terme la seva tasca de voluntariat, el 75% considera que li resulta fàcil. Així mateix, el 100% se sent competent per tractar els problemes que sorgeixen dins el Cercle i consideren que el seu grau d'implicació és elevat.

El 83,33% de les persones voluntàries té la intenció de continuar participant en el programa a curt i llarg termini, tot i que el 33,33% ha tingut pensaments de deixar-ho en algun moment. Les principals raons que motivarien la baixa voluntària de Cercles serien: la manca de temps o incompatibilitat horària (66,67%), qüestions personals (família, salut, etc.) alienes al programa (33,34%), la manca de motivació (16,67%) i aspectes relacionats amb la normativa o el funcionament general del programa *CerclesCat* (16,67%).

La major part dels/les voluntaris/àries (83,33%) considera que la seva participació en el programa ha influït sobre la seva vida en algun sentit. Totes

aquestes persones refereixen canvis a nivell personal (d'actituds, maduresa, objectivitat, satisfacció, etc.) i, en menor mesura, a nivell social i laboral. El 50% considera que la seva visió sobre els delinqüents sexuals ha canviat en un sentit positiu (major coneixement sobre la violència sexual i suport en la reinserció). En congruència amb aquests resultats, el 91,67% recomanaria a altres persones un voluntariat com el de *CerclesCat*.

Per a aquest grup, un Cercle exitós passa per reduir el risc de reincidència (50%), afavorir la reinserció social (25%), promoure canvis personals del MC ajustats a les seves necessitats (16,66%) i assolir els objectius inicialment establerts al Cercle (8,34%).

Finalment, quant a aspectes a millorar en relació al funcionament del programa, les persones voluntàries consideren important:

- Adaptar la durada i el procés de cada Cercle en funció del perfil del MC;
- Tenir major relació o contacte directe amb el Cercle Extern;
- Valorar la disponibilitat dels/les voluntaris/àries a l'hora de configurar el Cercle;
- Limitar el temps d'espera entre l'accés a la borsa del voluntariat i l'inici de la participació en un Cercle;
- Modernitzar o actualitzar els terminals mòbils
- Reduir els processos de caire més burocràtic
- Proporcionar més formacions amb professionals
- Tenir en compte la motivació del MC per a participar en el programa
- Flexibilitzar el protocol i normes de funcionament del programa, que ja consten especificades al manual per a persones voluntàries
- Remunerar econòmicament la tasca de voluntariat

6.1.1.2. Les persones candidates al voluntariat de CerclesCat

Les persones que van assistir al curs inicial per a voluntaris/àries de CerclesCat del passat 05/10/19 no tenen cap experiència prèvia amb el programa (grup VSE o Voluntaris/àries Sense Experiència) i totes van accedir a contestar l'enquesta de forma anònima (n = 13). En termes sociodemogràfics, el 69,2%

són del gènere femení i el 30,8% restant del masculí amb una mitjana d'edat de 32 anys (DE = 15,13; Mín. = 21 / Màx. = 72). Tres quartes parts (76,9%) són de nacionalitat espanyola i el 7,7% és estrangera (del 15,4% restant no es disposa d'aquesta dada). El 53,8% de la mostra està soltera, un 30,8% està casada o té parella estable i el 15,4% està separada o divorciada.

Totes les persones candidates estan cursant o han finalitzat estudis universitaris o superiors. El 30,8% treballa actualment, una proporció similar (30,8%) compagina els seus estudis amb la feina o altre tipus d'activitat, mentre que el 23,1% està estudiant a temps complet, la resta es troba a l'atur (7,7%), està jubilada (7,7%) o es troba en altra situació (7,7%), com és el cas d'una persona emigrant que acaba de retornar al país.

El 61,5% compta amb experiència prèvia com a voluntari/ària dins l'àmbit social (per exemple, a presons, cooperació internacional, etc.). Més de la meitat (53,8%) està donada d'alta a entitats de voluntariat com Justícia i Pau, APIP-ACAM, Dona i Presó, FAS i Creu Roja.

Un 53,8% refereix haver estat objecte d'un delicte contra la propietat, el 23,1% ha estat víctima de més d'un delicte de diversa naturalesa (principalment contra la propietat, les persones i/o la seguretat viària) i un 7,7% ha patit un delicte sexual (el 15,4% restant ha deixat la pregunta en blanc). Així mateix, el 53,8% coneix a alguna persona que ha estat víctima de violència sexual. Més de la meitat (69,2%) té alguna experiència personal amb persones que han comés delictes i tres quartes parts (76,9%) també a nivell professional a raó de la seva feina o pràctiques dins l'àmbit.

En relació a *CerclesCat* el 30,8% va conèixer el programa gràcies al seu entorn proper (amistats, família, coneguts/des, etc.), un percentatge similar (30,8%) per múltiples vies (principalment l'entorn, altres voluntaris/àries o dins el context de la formació universitària), un 15,4% a través de portals webs i, en menor grau, altres mitjans de comunicació com la televisió, premsa o ràdio (7,7%) o altres persones voluntàries (7,7%). Finalment, el 15,4% refereix que la informació sobre *CerclesCat* va arribar per altres vies, principalment de caire formatiu.

Quant a la motivació inicial i actual per implicar-se en aquest tipus de voluntariat, destaquen principalment tres:

- Afavorir la reinserció de les persones condemnades per delictes sexuals i la justícia restaurativa
- Reduir el risc i prevenir una nova reincidència
- Interès professional

Alguns/es candidats/es també refereixen que la seva participació també respon a interessos personals, ja que consideren que aquest tipus de voluntariat les pot ajudar a superar prejudicis sobre els delinqüents sexuals o conèixer millor el programa.

Totes les persones que van assistir a la formació inicial afirmen que han explicat al seu entorn proper el tipus de voluntariat que faran a *CerclesCat*. Mentre que un 38,4% ha reaccionat de forma negativa (amb rebuig, por o inquietud acompanyada en alguns casos de sorpresa), el 30,8% ho ha fet positivament (amb suport o acceptació) i el 30,8% restant ha expressat opinions mixtes.

Per acabar, les principals pors, preocupacions o inseguretats del grup VSE es resumeixen en:

- No ser capaç de desenvolupar correctament la seva tasca
- La manca d'objectivitat pels propis prejudicis
- La gestió emocional o conductual davant algunes situacions amb el *MC* o altres voluntaris/àries
- L'actitud del *MC* (per exemple, rebuig, excessiva demanda, manipulació, etc.)

6.1.2. L'experiència dels coordinadors i les coordinadores

L'equip de coordinadors/es es compon d'un total de 9 persones, de les quals el 55,56% (5 participants) són del gènere femení i el 44,44% (4 participants) del gènere masculí. Compten amb una edat mitjana de 38,44 anys (DE = 7,66; Mín. = 27 / Màx. = 53) en el moment de participar en la recerca. El 100% són

de nacionalitat espanyola, han finalitzat estudis universitaris o superiors i a nivell laboral es troben en actiu. A nivell professional, el 26,7% prové de l'àmbit de la psicologia, el 20% de l'educació social, el 6,7% del treball social i el 6,7% restant és gestor de recursos a Mesures Penals Alternatives.

Més de la meitat (55,56%) estan casats, són parella de fet o tenen parella estable, una tercera part (33,33%) està solter/a i l'11,11% està divorciat/da o separat/da. Mentre que la majoria no té fills/es (77,78%), una cinquena part té un fill/a (22,22%).

En relació a la seva experiència dins l'àmbit del voluntariat, el 33,33% refereix que ha participat com a voluntari/ària en projectes adreçats a la reinserció social de persones que han comés delictes i el 55,56% ja comptava amb experiència prèvia treballant amb voluntaris abans d'iniciar la seva tasca com a coordinador/a de *Cercles*. Tota la mostra comptava amb experiència professional prèvia amb delinqüents i el 55,56% també amb delinqüents sexuals (amb una mitjana de 3,8 anys d'experiència (DE = 2,16; Mín. = 1 / Màx. = 7)).

Els/les coordinadors/es expliquen que les seves motivacions inicials per a participar en el projecte *CerclesCat* van ser la prevenció ("No més víctimes"), la reinserció, la innovació del projecte i l'interès professional. En l'actualitat, mantenen els mateixos motius, als quals s'afegeix un ferm convenciment de l'eficàcia del programa i la satisfacció que generen les dinàmiques i el treball grupal.

La majoria (77,78%) ha coordinat entre 1 i 2 *Cercles* i el 22,22% restant entre 3 i 4, als quals dediquen una mitjana de 5 hores setmanals (DE = 8,91; Mín. = 2 / Màx. = 30). Quant a la freqüència de contacte amb els/les professionals del Cercle Extern, el 22,22% ho fa amb una periodicitat setmanal, el 33,33% quinzenal, el 33,33% mensual i el 11,11% trimestral (la variabilitat que s'observa en aquest cas està molt relacionat amb la fase en la que es troba el Cercle). Resulta rellevant destacar que el 66,67% dels/les coordinadors/es consideren que el Cercle Extern hauria d'haver informat d'alguna qüestió rellevant sobre el *MC* i no ho va fer, entre les que destaquen: (a) les dates de

d'assistència a les juntes de tractament, (b) canvis de situació a nivell penitenciari (regressions de grau, pronòstics de trasllat, sancions) del *MC*, (c) derivacions a recursos o tractament farmacològic i (d) coordinacions amb la família del *MC* que afectava a la seva situació.

Quant a la resta d'agents implicats en el programa (voluntaris/àries, professionals del Cercle Extern i Comitè Executiu), els/les coordinadors/es consideren que els aspectes clau que s'han de tenir en compte per a garantir el bon funcionament del Cercle i les majors dificultats tenen a veure amb:

- Voluntaris/àries:
  - o Aspectes clau:
    - Visió genuïna sobre el *MC*
    - Heterogeneïtat de perfils
    - Elevada motivació
  - o Dificultats:
    - L'establiment de límits (en el compromís, l'actuació i l'acompanyament)
    - Disponibilitat
    - Manca d'habilitats específiques
    - La manca d'heterogeneïtat
    - La gestió dels conflictes
- Cercle Extern:
  - o La comunicació periòdica i l'intercanvi d'informació rellevant constitueixen tant un aspecte clau com una dificultat en alguns Cercles.

Les pors, preocupacions o inseguretats més freqüents a l'hora d'iniciar la coordinació d'un Cercle estan relacionades amb: (a) la reincidència del *MC*, (b) la incapacitat per a detectar determinats factors, situacions de risc o altres aspectes rellevants (per exemple, mentides, manipulació) del *MC*, (c) la vinculació i el suport a les persones voluntàries i el *MC*, (c) l'equilibri entre la monitorització i el suport dins el *Cercle Intern* i (d) equivocar-se en la gestió del *Cercle* o passar per alt aspectes rellevants relacionats amb la seva implementació.

Així mateix, les principals dificultats que perceben en la coordinació d'un Cercle se centren principalment en la gestió del voluntariat: el maneig de conflictes, l'organització dels horaris de les trobades i sortides, l'establiment de límits en la seva intervenció i les resistències a les directrius marcades. Altres aspectes a tenir en compte guarden relació amb els processos i la implementació del Cercle (per exemple, reserva d'espais o coordinacions amb el Cercle Extern) i la conciliació laboral i familiar.

En base a la seva opinió, els límits que no s'han de traspassar en la seva actuació responen a qüestions relacionades amb: (a) traspassar els límits professionals en la relació amb el *MC*, (b) valorar o prendre decisions que corresponen al Cercle Extern, (c) jutjar o faltar al respecte a les persones voluntàries o al *MC*, (d) ocultar d'informació o ser poc transparent respecte l'evolució del *MC*, (e) justificar el delictes o les actuacions inadequades del *MC*, (f) trencar la confidencialitat, (g) exposar-se emocionalment, assumir una excessiva responsabilitat en la dinàmica del Cercle o gestionar de forma inadequada la pròpia disponibilitat. De fet, el 44,44% afirma haver-se penedit d'alguna cosa que han dit o fet com a coordinador/a de *Cercles*, com ara compartir experiències molt personals amb el Cercle, no haver marcat límits a algun/a voluntari/ària o ser poc assertiu/va.

Segons els/les coordinadores, les persones voluntàries estan adientment formades per a dur a terme la seva tasca al Cercle Intern (100% de respostes afirmatives). A més, des del seu punt de vista, els principals avantatges de treballar amb persones voluntàries es relacionen amb l'heterogeneïtat de perfils i l'alt grau de motivació. De forma complementària, també valoren la visió genuïna (i a vegades idealitzada) sobre el *MC* i el paper de *Cercles*, l'optimisme, la flexibilitat i la creativitat que posseeixen. Com a contrapunt, les dificultats més rellevants fan referència a la dificultat per a la gestió i organització de la seva disponibilitat per a les trobades i sortides, així com l'establiment de límits en la seva actuació, la gestió dels conflictes i el poc ús del telèfon propi de *Cercles*. Així mateix, és molt important que a les trobades sense la figura del/la coordinador/a: a) es duguin a terme respectant la normativa del programa i amb un objectiu clar, b) s'informi prèviament al/la

coordinador/a, c) es reporti la informació sobre la trobada o l'activitat amb rapidesa, d) se'ls acompanyi i se'ls doni suport, e) es respectin els límits, f) s'evitin els rols de lideratge i g) no es quedin sols amb el *MC* per a evitar possibles situacions de risc (per exemple, manipulació).

El 88,89% considera que ha proporcionat bastant o molt suport al *MC*, especialment centrat en:

- Oferir un espai d'escolta i suport emocional.
- Promoure la detecció de situacions de risc i el desenvolupament d'estratègies d'afrontament adequades.
- Proporcionar un acompanyament comunitari.
- Confiança i acceptació.

Al contrari, les principals dificultats responen a qüestions relacionades amb la manca de motivació genuïna per participar al programa, la desconfiança inicial, la resistència a compartir certa informació relacionada amb algunes àrees (per exemple, sexualitat i parella, emocions, etc.) o a relacionar-se socialment, la manca d'autonomia i l'extrema vulnerabilitat.

Tot i que el 11,11% (1 coordinador/a) considera que no s'han produït canvis positius en els *MCs* que han participat a Cercles, el 88,89% restant ha observat canvis a més d'una àrea. Especialment a nivell psicològic i a l'àmbit de l'oci i del lleure (88,89% en ambdós casos), així com a nivell laboral i afectiu (66,67% en ambdues àrees). En menor mesura, també creuen que ha millorat a nivell familiar (44,44%) i en relació a l'accés a un habitatge adequat (33,33%).

Els/les coordinadors/es consideren que els aspectes més positius de la seva participació a Cercles són:

- Contribuir al canvi social, l'evolució positiva i la reinserció dels *MCs*
- La relació d'ajuda i acompanyament del *MC*
- L'aprenentatge i el creixement personal i professional
- La bona vinculació amb el Cercle Intern
- L'experiència prèvia com a voluntari/ària de Cercles
- El treball en equip

- El suport de tota l'organització *CerclesCat*
- Les formacions i la gestió del coneixement

En contrast, els aspectes més negatius estan relacionats amb:

- La gestió de les persones voluntàries (reclamació d'actes, organització de trobades i activitats, les resistències...)
- L'esgotament mental i la gestió emocional
- L'organització i gestió del temps propi
- La inexperiència
- El grau d'intensitat en les situacions de risc

El 77,78% no s'ha plantejat deixar la coordinació del Cercle a curt termini. No obstant, el 33,33% (3 subjectes) sí ha tingut pensaments sobre deixar-ho en algun moment per qüestions personals (per exemple, salut, família, etc.) aliens al funcionament general del programa. Tot i així, en preguntar-los sobre la intenció de continuar participant en un futur, el 100% respon afirmativament.

Una proporció important considera que la seva tasca ha influït sobre una o més àrees de la seva vida. Principalment a nivell personal (88,89%), laboral o professional (66,67%), social (22,22%) o físic i/o mental (22,22%). Així mateix, el 55,56% creu que la seva visió sobre les persones que cometen delictes sexuals també ha canviat, trencant estereotips i augmentant la seva comprensió cap a elles.

Tots/es estan bastant o molt d'acord en que el programa *CerclesCat* contribueix a reduir el risc de reincidència, alhora que afavoreix que els *MCs* reflexionin sobre la seva conducta, amplii la seva xarxa social i es reintegrin a la societat.

Quant a la percepció d'autoeficàcia, tots se senten bastant o molt competents per tractar els problemes que sorgeixen al Cercle, però només un 44,44% considera que el treball com a coordinador els/les resulta fàcil.

Per aquest grup, un Cercle exitós ha de complir els següents requisits:

- En relació al Cercle Intern:

- Bona vinculació entre les persones voluntàries i el *MC*
  - Confiança i comunicació
  - Assoliment de la majoria d'objectius pre-establerts a l'inici del Cercle
  - Proactivitat i treball en equip
- En relació al *MC*:
- Compta amb una xarxa social suficient i prosocial que li dóna suport.
  - És conscient dels seus factors de risc
  - Manté el seu Pla de Bones Vides
  - No reincideix
  - El risc disminueix
  - Assoleix un bon grau d'autonomia i alhora és capaç de demanar ajuda

En opinió dels/les coordinadors/es, el programa aconsegueix produir uns canvis diferencials respecte altres serveis professionals, on destaquen:

- La seva inclusió a nivell comunitari i el procés de reinserció progressiu
- L'acompanyament més personal i pròxim
- L'ajuda en qüestions de la vida quotidiana (oci, feina, relacions, etc.)
- El suport emocional
- La construcció de la confiança
- La millora de l'autoestima i l'autoconcepte
- La construcció del capital social i la construcció d'una identitat narrativa prosocial
- El modelatge de conducta que exerceixen els/les voluntaris/àries

Per acabar, com a aspectes a millorar en relació al funcionament del programa es destaca una sobre la resta: la disponibilitat i gestió dels espais de les trobades. Altres qüestions que també consideren que s'haurien d'optimitzar són: (a) el perfil les persones voluntàries (major heterogeneïtat i perfil més ajustat), (b) facilitar la conciliació laboral i personal a través de la professionalització del programa (per exemple, que es dugui a terme dins

l'horari laboral), (c) la disponibilitat de recursos d'atenció especialitzada (tant pel MC com pels/les coordinadors/es), (d) la càrrega de feina administrativa i (e) la apertura del programa a la resta de territoris.

6.1.3. L'experiència del Cercle Extern

El Cercle Extern el componen tots/es els/les professionals que s'impliquen a diferents nivells en la gestió del cas (per exemple, cossos i forces de seguretat, serveis sanitaris, serveis socials, personal penitenciari i medi obert, etc.). Aquesta recerca s'ha centrat analitzar l'experiència en Cercles dels equips dels centres penitenciaris Obert 2 de Barcelona, Brians 2, Quatre Camins i Lledoners.

Tot i que 9 professionals van iniciar la seva participació a l'estudi mitjançant l'emplenament del qüestionari, només 4 van completar-lo en la seva totalitat. A continuació es presenten les dades sociodemogràfiques de la mostra composta pels 9 professionals i, posteriorment les respostes proporcionades a les preguntes sobre l'experiència a Cercles per part dels/les quatre professionals que van finalitzar el qüestionari.

El 55,56% del Cercle Extern és de gènere femení i el 44,44% restant del gènere masculí. En el moment de l'estudi, compten amb una mitjana d'edat de 49,62 anys (DE = 9,54; Mín. = 36 / Màx. = 63). Tots/es són de nacionalitat espanyola, han finalitzat estudis universitaris o superiors i treballen actualment. El 44,44% és psicòleg/a, el 33,33% educador/a social, el 11,11% és treballador social i el 11,11% és jurista. Així mateix, el 55,56% està casat/da, és parella de fet o té parella estable, el 22,22% és solter/a i del 22,22% es desconeix el seu estat civil. Mentre que el 33,33% no ha informat sobre el nombre de fills/es, el 11,11% no en té i el 55,56% restant en té dos o més.

Si ens centrem en els quatre professionals que han completat el qüestionari, observem que tenen una mitjana d'experiència en el treball amb delinqüents de 7 anys (DE = 5,65; Mín. = 3 / Màx. = 15) i de 5 anys (DE = 3,82; Mín. = 2 / Màx. = 10) amb persones condemnades per delictes sexuals.

En relació a la seva experiència com a Cercle Extern, consideren important traslladar qualsevol informació rellevant al/la coordinador/a i no interferir en la dinàmica del *MC* i el Cercle Intern. No obstant, un/a professional del Cercle Extern considera que el seu rol està poc definit i que no se'ls inclou suficientment dins la dinàmica general del programa.

Quant als aspectes més positius de la seva participació destaquen la predisposició de totes les parts implicades, l'adaptació de la intervenció, el major coneixement del *MC*, l'acompanyament i la millora en el procés de reinserció del *MC* i el procés de coordinació. En contraposició, els aspectes més negatius es relacionen amb els límits de la confidencialitat o la manca d'informació pel seguiment dels casos derivats a Cercles.

El 75% considera que s'han implicat bastant o molt com a professional del Cercle Extern, mentre que el 25% restant es posiciona en un punt mitjà ("Ni molt ni poc implicat/da"). En termes d'autoeficàcia, el 75% considera que el seu treball com a Cercle Extern els/les resulta fàcil, alhora que se senten competents per a dur-la a terme.

Tots/es els/les professionals enquestats/des estan bastant o molt d'acord en que el programa *CerclesCat* contribueix a que els *MC* es reintegrin a la societat, reflexionin sobre la seva conducta delictiva, ampliiïn la seva xarxa prosocial i redueix el risc de reincidència. Així mateix, conceben un Cercle exitós

Mentre que el 50% dels/les professionals del Cercle Extern enquestats refereixen que el treball amb delinqüents sexuals no ha afectat a cap àrea de la seva vida. El 50% restant considera que sí ha impactat a nivell personal, laboral o professional i social ja que els obliga a trencar prejudicis sobre aquest col·lectiu per a poder treballar amb ells i a estar més atents/es a les justificacions o distorsions vers el consentiment i l'exercici del poder.

6.1.4. L'experiència del Comitè Executiu

El Comitè Executiu es compon de tres membres, dels quals dues persones són del gènere femení i un del gènere masculí. Tenen una edat mitjana de 49

anys (DE = 6,24; Mín. = 42 / Màx. = 54). Tots/es són de nacionalitat espanyola, disposen d'una titulació universitària o superior, provenen de l'àmbit de la psicologia i es troben treballant en l'actualitat. Quant a l'estat civil, el 100% està casat/da, és parella de fet o té parella estable i té una mitjana de 2 fills/es (DE = 1; Mín. = 1 / Màx. = 3).

Compten amb una mitjana de 19,67 anys (DE = 0,57; Mín. = 19 / Màx. = 20) d'experiència professional treballant amb delinqüents i de 14 anys (DE = 3,60; Mín. = 10 / Màx. = 17) amb persones condemnades per delictes sexuals. El 66,67% dels/les membres del Comitè Executiu consideren que el seu treball amb delinqüents sexuals ha influït sobre alguna àrea de la seva vida. En concret, consideren que les àrees afectades han estat la personal, laboral o professional, social i altres. En concret, assenyalen una major presa de consciència de la necessitat de treballar a nivell individual i comunitari per a la reinserció dels delinqüents sexuals; de compromís social i personal; d'especialització professional i de sensibilització en relació a aquest fenomen per part del seu entorn proper com poden ser la família i les amistats).

Quant al grau d'autoeficàcia percebuda, opinen que el seu treball com a membres del Comitè Executiu els/les resulta fàcil (33,33% bastant d'acord i 66,67% molt d'acord amb aquesta afirmació), se senten competents per desenvolupar aquesta feina (100% molt d'acord). En relació al Manual de Qualitat, creuen que els resulta bastant (33,33%) o molt útil (66,67%) per la seva tasca. No obstant, el 33,33% considera que necessitaria més suport per a poder assolir les demandes que s'estableixen a l'esmentat manual. En relació al programa *CerclesCat* el Comitè Executiu assenyala que està bastant (33,33%) o molt implicat (66,67%) en el mateix i que el treball en equip és l'adequat (100% molt d'acord).

Si ens centrem en la dinàmica del Cercle, només un membre del Comitè Executiu manté contactes o coordinacions amb el Cercle Intern, en aquest cas amb una freqüència setmanal. En la resta de casos, el Comitè té assignades altres tasques que no impliquen aquest contacte.

En relació als/les voluntaris/àries, coordinadors/es i professionals del Cercle Extern, els aspectes clau que s'han de tenir en compte per a garantir el bon funcionament del Cercle i les majors dificultats que s'han trobat són:

- Voluntaris/àries:
  - o Aspectes clau:
    - Proporcionar-los suport i acompanyament (i que ho percebin com a tal)
    - Accessibilitat per part del/la coordinador/a
    - Transmissió d'informació clara, específica i pràctica
    - Supervisió estreta
    - Formacions centrades en les seves necessitats
    - Disposar d'habilitats específiques com l'escolta activa, l'assertivitat i l'empatia.
    - Motivació genuïna i compromís vers el programa. Així com implicació en les sortides amb el *MC* i participació a les formacions contínues.
    - Flexibilitat a l'hora de planificar les trobades
    - Capacitat de treball en equip, sense interès en adoptar un rol de lideratge.
  - o Dificultats:
    - Trobar un perfil més heterogeni.
    - Confrontació amb el *MC*
    - Posicionaments massa rígids i/o autoritaris.
    - Manca de disponibilitat i compromís.
    - Motivació intrínseca.
    - Resistència per acceptar les directrius del/la coordinador/a.
- Coordinadors/es:
  - o Aspectes clau:
    - Accessibilitat, suport efectiu i proper per part dels/les supervisors/es.
    - Sentiment de cohesió grupal i de compartir objectius comuns.

- Afavorir la motivació, la implicació i el vincle amb el projecte.
- Tenir molt clar el perfil i el Pla de Prevenció de Reincidència del *MC*.
- Seguir els protocols continguts al Manual de Qualitat i tenir-lo present.
- Capacitat d'acollida i acompanyament als/les voluntaris/àries.
- Capacitat d'anticipació a les possibles dificultats o preocupacions del *Cercle*.
- Dificultats:
  - Manca de temps de dedicació al projecte.
  - Manca d'acceptació de les directrius donades que es reflecteixen en l'absència d'execució a nivell pràctic.
  - Manca de seguiment del Manual de Qualitat.
- Cercle Extern:
  - Aspectes clau:
    - Manteniment regular i rigorós de les coordinacions
    - Intercanvi d'informació rellevant
    - Treballar de manera complementària al *Cercle Intern*
    - Fer-los partíceps del projecte i tenir-los en compte
  - Dificultats:
    - Manca de comunicació.
    - Manca d'intercanvi d'informació clau sobre el *MC* al/la coordinador/a.
    - Poca antel·lació a l'hora de convocar als/les coordinadors/es a les juntes de tractament.
    - Manca de credibilitat en el projecte i minimització de les funcions del Cercle.

Tots/es assenyalen que estan “molt d'acord” (100%) en que el programa redueix el risc de reincidència i contribueix a la reintegració social dels *MCs*. Així mateix, consideren que *Cercles* contribueix a que els *MCs* reflexionin sobre

la seva conducta delictiva (33,33% bastant d'acord i 66,67% molt d'acord). Mentre que un terç (33,33%) considera que el programa contribueix poc a que els *MC* estableixin o ampliïn la seva xarxa social positiva o prosocial, el 66,67% restant està bastant d'acord o molt d'acord en que sí es produeix aquest efecte.

En termes generals, han observat canvis positius en els *MCs* que han participat en el programa (100%). Específicament, consideren que aquests canvis s'han produït principalment a l'àrea psicològica (100%), d'oci i lleure (100%), afectiva i de relacions íntimes (66,67%) i familiar (66,67%). En menor grau, també indiquen algunes millores a nivell laboral (33,3%) i canvis en la pròpia identitat narrativa que repercuteix en una major confiança i autoestima (33,33%). En contrast, opinen que no han observat canvis pel que fa a l'habitatge (0%) o l'àmbit sexual (0%).

Si ens centrem en les principals dificultats amb els *MC*, destaquen:

- La seva limitada xarxa social al marge de *Cercles* i la família.
- Manca de compromís i voluntarietat de canvi en altres àrees de la seva vida que no perceben com a directament relacionades amb el delictes sexual.
- La manca de disponibilitat de recursos professionals especialistes als quals derivar-los pel tractament com a Cercle Extern.

Pel Comitè Executiu, el programa *Cercles* té la capacitat de produir una sèrie de canvis diferencials sobre els *MC* que altres serveis no poden, entre els quals destaquen:

- Oferir un espai de suport genuí, aliè a l'àmbit de l'execució penal i proper a la ciutadania i a la societat en general, on poder parlar obertament de qualsevol aspecte i del delictes sense sentir-se jutjat com a persona.
- Brindar-los una escolta genuïna, des de la motivació, l'interès i la implicació personal de les persones voluntàries.
- Proporcionar un suport de qualitat i una supervisió professional exhaustiva i adaptada a les necessitats del *MC*.

- Acceptació i ajuda altruista que repercuteix sobre l'autoconcepte, l'autoestima i la identitat del *MC* que inicialment té por a ser rebutjat socialment pel delictes comés.

Així mateix, consideren que un cercle exitós ha de complir les següents característiques:

- En relació al Cercle Intern:
  - o Bona vinculació entre les persones voluntàries i el *MC*.
  - o Motivació i autonomia del Cercle Intern en la tasca d'acompanyament i suport al *MC*.
  - o Capacitat de confrontar les actituds i/o conductes inadequades del *MC* respecte del seu Pla de Prevenció de Reincidència.
  - o Capacitat per a crear una xarxa social de suport extern aliè a la família del *MC* i al Cercle Intern.
  - o Promoció de l'autonomia i independència del *MC*.
  - o Satisfacció en relació al desenvolupament del Cercle al llarg de tot el seu funcionament.
  - o Acompanyament i motivació del/la coordinador/a per a continuar en el projecte.
- En relació al *MC*:
  - o Valoració positiva dels canvis i el suport rebut per part del Cercle.
  - o Major autonomia i independència.
  - o Capacitat per a identificar i gestionar situacions de risc.
  - o Adaptació social.
  - o Absència de reincidència.

Finalment, quant als aspectes a millorar en el funcionament de Cercles en el futur, la totalitat del Comitè Executiu coincideix en que és molt rellevant disposar d'un perfil de voluntariat més heterogeni. Així mateix, també creuen que és important millorar el procés de derivació de candidats a *MC*, disposar de majors recursos per ampliar la seva xarxa social i aconseguir major visualització pública del projecte.

6.2. Actituds socials sobre els delinqüents sexuals

A la Taula 3 es mostren les puntuacions mitjanes obtingudes per cada grup en relació a les actituds sobre les persones que cometen delictes sexuals avaluades a través del CATSO-R.

Taula 3. Actituds socials sobre els delinqüents sexuals que presenten les persones que participen al programa CerclesCat

	Grup d'estudi				
	VSE (n = 13)	VAE (n = 12)	C (n = 9)	CEE (n = 4)	COE (n = 3)
	m (DE)				
Aïllament social	14,15 (4,75)	20,67 (6,77)	12,22 (4,29)	15,50 (4,65)	16,67 (7,02)
Capacitat de canvi	9,69 (2,52)	9,33 (2,26)	7,22 (1,78)	6,25 (1,25)	5,33 (0,57)
Gravetat / Perillositat	14,08 (4,00)	13,50 (3,94)	13,89 (3,17)	12,50 (2,08)	12,00 (3,60)
Desviació sexual	8,46 (3,20)	9,50 (3,70)	7,11 (2,61)	8,25 (2,06)	7,67 (4,50)
Total CATSO-R	46,38 (7,67)	53,00 (10,72)	40,44 (8,66)	42,50 (4,93)	41,67 (14,18)

Nota: VSE = Voluntaris/àries sense experiència a Cercles; VAE = Voluntaris/àries amb experiència a Cercles; C = Coordinadors/es; CEE = Cercle Extern; COE= Comitè Executiu

La comparació de grups indica l'existència de diferències significatives a les subescales "Aïllament social" ($\chi^2(4) = 10,221$, $p = 0,037$) i "Capacitat de canvi" ($\chi^2(4) = 16,505$, $p = 0,002$) del CATSO. Concretament, s'observa que els voluntaris que participen o han participat a un Cercle consideren que els delinqüents sexuals es troben més aïllats socialment en comparació amb el grup de voluntaris que no han participat a cap Cercle ($U = 31,500$; $p = 0,16$) i els/les coordinadors ($U = 16,000$; $p = 0,006$).

En contrast, les persones que exerceixen un rol professional a Cercles (coordinadors/es, Cercle Extern i Comitè Executiu) mostren actituds més favorables sobre la capacitat de canvi dels delinqüents sexuals en comparació amb els voluntaris amb i sense experiència a Cercles ($p < 0,05$).

No obstant, és important assenyalar que, en termes generals, tots els grups obtenen puntuacions baixes a les dues subescales esmentades, assenyalant unes actituds ajustades en relació a l'aïllament social i la capacitat de canvi de les persones condemnades per delictes sexuals. Així mateix, s'ha de tenir en compte que la grandària de la mostra dels grups *Cercle Extern* (n = 4) i *Comitè Executiu* és molt limitada (n = 3) i els resultats s'han d'interpretar amb cautela.

En relació a les subescales "Gravetat / Perillositat" i "Desviació", així com a la puntuació total del CATSO no es van trobar diferències significatives ($p > 0,05$) entre cap dels grups estudiats. Així mateix, a nivell global, s'observen puntuacions baixes en aquest sentit, indicant que voluntaris/àries, coordinadors/es, Cercle Extern i Comitè Executiu no presenten actituds desfavorables cap als delinqüents sexuals.

6.3. Estat de salut general (GHQ-12)

Les puntuacions mitjanes obtingudes al GHQ-12 (Taula 4) assenyalen l'absència de malestar psicològic i/o trastorns psiquiàtrics rellevants en tots els grups estudiats. Així mateix, tampoc es van trobar diferències estadísticament significatives en les comparacions realitzades entre els diferents perfils analitzats ($p > 0,05$).

Taula 4. Estat de salut general de les persones que participen al programa CerclesCat

	Grup d'estudi				
	VSE (n = 13)	VAE (n = 12)	C (n = 9)	CEE (n = 4)	COE (n = 3)
	m (DE)				
m	8,61	8,58	12,33	8,75	7,33
DE	2,98	4,25	7,26	2,36	3,21
Mín.	5	2	6	7	5
Màx.	14	19	25	12	11

Nota: VSE = Voluntaris/àries sense experiència a Cercles; VAE = Voluntaris/àries amb experiència a Cercles; C = Coordinadors/es; CEE = Cercle Extern; COE= Comitè Executiu

6.4. Nivell d'autoestima

A la Taula 5 es recullen les puntuacions mitjanes obtingudes pel grup de voluntaris/àries sense i amb experiència a Cercles i els/les coordinadors a l'Escala d'Autoestima de Rosenberg. A nivell general, els tres grups presenten un nivell d'autoestima elevada (puntuacions ≥ 30) i similar, doncs no es van observar diferències estadísticament significatives quan es van procedir a les comparacions ($p > 0,05$).

Taula 5. Puntuacions mitjanes en l'Escala d'Autoestima de Rosenberg en el grup de persones voluntàries i coordinadors/es

	Grup d'estudi		
	VSE (n = 13)	VAE (n = 12)	C (n = 9)
m	32,15	30,91	32,22
DE	3,05	4,50	3,27
Mín.	28	23	28
Màx.	36	40	36

Nota: VSE = Voluntaris/àries sense experiència a Cercles; VAE = Voluntaris/àries amb experiència a Cercles; C = Coordinadors/es

7. Conclusions i propostes

A continuació es presenta de manera agrupada les conclusions i propostes que se'n deriven de la fase complementària de la recerca sobre l'avaluació del Projecte *CerclesCat*. L'objectiu principal d'aquest estudi ha estat analitzar les experiències de les persones voluntàries, coordinadors/es, Cercle Extern i membres del Comitè Executiu que participen al programa *CerclesCat*. Les conclusions s'han basat en els resultats obtinguts a partir de l'anàlisi de les dades recollida a través de les fonts d'informació consultades i les respostes facilitades als qüestionaris administrats a cada grup d'estudi.

Per tal de diferenciar-les, cada conclusió va identificada amb la lletra C al davant i les propostes amb la lletra P. El número que acompanya a cada lletra correspon a l'ordre de presentació que relaciona la conclusió amb la proposta. Així, l'ordre no implica un criteri d'importància o prioritat.

És important assenyalar que, donada la limitada grandària de la mostra, els resultats obtinguts en la present recerca poden estar esbiaixats i no permeten la seva generalització (ja que podria ser poc representativa de la població estudiada). Així mateix, el fet que només s'hagi explorat a les persones voluntàries que estaven en actiu en el moment de l'administració del qüestionari pot haver afectat als resultats obtinguts.

C1. El nombre de programes de reintegració social per a delinqüents sexuals que es duen a terme dins la comunitat és escàs, tant a nivell nacional com internacional. Tot i així, cada any anem coneixent més experiències innovadores que incorporen la participació ciutadana com un element clau per afavorir el retorn exitós dels delinqüents sexuals a la comunitat. En aquest sentit, entenem com a èxit l'absència de nous delictes i la reinserció social d'aquestes persones.

P1. Caldrà mantenir els estudis de seguiment que actualitzin les innovacions fetes en recerques i programes implementats que permetin anar millorant en l'eficàcia del desistiment delictiu i la reducció de la reincidència sexual.

C2. La revisió sobre les actituds vers les persones que cometen delictes sexuals posa de manifest la visió negativa que té la societat sobre aquest col·lectiu. Tot i que a Europa s'observa que aquestes actituds són, en termes generals, més positives que a la resta del món, també es constata que Espanya és el país que presenta una percepció més esbiaixada i contrària als delinqüents sexuals i la seva rehabilitació. Aquestes actituds negatives presents al nostre context suposarien una dificultat per afavorir el creixement del projecte i l'expansió del programa *CerclesCat*. En contrast, els resultats derivats de la recerca indiquen que totes les persones que participen al programa mostren unes actituds ajustades sobre els delinqüents sexuals-

P2. Tal i com es va proposar al primer i segon informe (Nguyen et al., 2018, 2019), serà necessari intensificar la difusió del programa entre els operadors involucrats o grups d'influència per a garantir el seu bon funcionament i la seva consolidació com a eina de gestió del risc. Les accions informatives dissenyades i el material generat (infografies i documents específics) durant la segona fase del projecte s'hauran de dur a la pràctica de manera més decidida i continuada entre totes les persones involucrades (individus i col·lectius sobre els que es vol influir per canviar la seva opinió respecte el tractament dels delinqüents sexuals).

Així mateix, serà necessari impulsar una major presència del programa *Cercles* als diferents mitjans de comunicació, no només per donar-li visibilitat sinó també per incidir sobre el canvi d'actituds que té la societat sobre la reintegració de les persones que cometen delictes sexuals i constituir un mitjà pel diàleg sobre la prevenció de la violència sexual a la comunitat.

C3. En relació amb el punt anterior, s'observa que les persones que participen al programa *Cercles* mostren, en termes generals, unes actituds favorables cap a la reinserció dels delinqüents sexuals. Especialment en el cas dels/les voluntaris/àries, les opinions inicials en relació al *MC* es tornen més favorables a través de l'experiència que els proporciona la seva participació en el programa, afavorint una percepció més ajustada a la realitat.

Tal i com assenyalen Azoulay et al. (2019), un dels beneficis més destacables de la participació a Cercles, a més dels associats al propi MC, és “l’efecte” dominó que es crea en el canvi d’actituds cap a les persones que cometen delictes sexuals. Així, quan els/les voluntaris/àries parlen i comparteixen la seva experiència amb el seu entorn més proper, poden promoure una actitud més “comprensiva” cap als MC. Alhora, aquesta nova visió s’aniria transmetent a altres persones de forma successiva, promovent un canvi d’actituds en la societat.

P3. Tot i que és necessari un canvi cultural en aquest sentit, són pocs els estudis que han trobat que oferir una informació ajustada sobre la delinqüència sexual afavoreixi el canvi d’actituds sobre aquest col·lectiu i, per tant, seria necessària una major recerca per a trobar noves vies que fomentin aquest canvi.

Caldrà reforçar el paper que tenen les persones voluntàries en el canvi d’actituds cap als delinqüents sexuals. En aquest sentit, s’ha de continuar incloent-les com a part essencial a les accions informatives (per exemple, a les xerrades per la captació de voluntaris/àries) per aconseguir que el missatge arribi d’una manera efectiva i propera, no només a les persones interessades en participar en el programa, sinó també al seu entorn més proper.

C4. Un aspecte que crida especialment l’atenció és la baixa taxa de resposta rebuda per part de les persones voluntàries i el Cercle Extern (amb el 36,3% i el 22,2% de participació respectivament) als qüestionaris enviats. Tot i així, s’ha de tenir en compte que els estudis basats en enquestes de participació tendeixen a obtenir una baixa taxa de resposta o participació relativament similars a les obtingudes en aquest estudi.

Pel que fa als/les voluntaris/àries, alguns dels estudis previs duts a terme també han posat de relleu aquesta qüestió (Banks et al., 2015; Circles South East, 2012; McCartan, 2016) i alguns autors hipotetitzen que els/les voluntaris/àries que participen als CoSA, podrien representar a un perfil de persones molt ocupades que disposarien d’un temps limitat per a dedicar-lo específicament a les activitats de voluntariat i no a altres tasques més

administratives, com contestar qüestionaris o altres sol·licituds relacionades amb la recerca (Circles South East, 2012).

Pel que fa als professionals del Cercle Extern, la baixa participació podria tenir diferents interpretacions. Per una banda, podria ser que, en determinats casos, aquests no es percebin com un element actiu del programa; per l'altra, que creguin que el seu paper es limita a la derivació dels casos, especialment quan provenen de centres de règim ordinari. Aquesta hipòtesi es veria reforçada pel fet que els/les professionals del Cercle Extern que van participar a l'estudi van posar de manifest la manca d'informació i feedback sobre el seguiment dels casos un cop derivats. Aquesta manca de retorn sobre l'evolució dels MC reforçaria la idea esbiaixada del seu rol merament derivador. Així mateix, el fet que l'interlocutor/a que es comunica amb el/la coordinador/a i el Cercle Intern sigui generalment la mateixa persona, pot transmetre la idea de que la resta de l'equip de professionals que gestiona els casos (MCs que participen al programa) no participa activament o no juga un paper rellevant.

P4. Per a futures recerques, s'haurà d'aprofundir en les estratègies que fomenten una major participació en la recerca, com poden ser la introducció d'entrevistes personals, l'administració presencial de qüestionaris, un període de temps més ample per a contestar-los o un major nombre de recordatoris.

En relació a les persones voluntàries, és possible que la intermediació del/la coordinador/a per a motivar-les (donat que és la figura amb qui tenen més vincle) per participar. Així mateix, caldrà convidar també a altres voluntaris/àries que també han participat en algun moment en el programa, tot i que actualment no es trobin en actiu. En paraules de Lowe i Willis (2019), "els beneficis de Cercles pel MC i la seguretat comunitària són clares; no obstant això, la continuïtat de Cercles depèn de les persones voluntàries. A mesura que Cercles va guanyant reconeixement internacional i el nombre de Cercles augmenta, cada cop esdevé més important donar veu als/les voluntaris/àries darrere els Cercles i explorar les seves experiències".

Quant als/les professionals del Cercle Extern, serà important reforçar les vies de comunicació i augmentar la freqüència de l'intercanvi d'informació relativa a

l'evolució del *MC* a través de fulls informatius periòdics, per tal d'aconseguir que se sentin més integrats en el programa i el tinguin més present.

C5. Tot i que no és el cas de *CerclesCat*, un aspecte molt a tenir en compte detectat en altres estudis és la percepció negativa de les persones voluntàries en relació al suport rebut per part de l'organització (Wilson i Picheca, 2005; Wilson, McWhinnie et al., 2007; Hoing et al., 2017). Considerem que aquest és un dels punts forts del programa a Catalunya, el qual disposa de tot un seguit d'accions dirigides a recollir les necessitats dels/les voluntaris/àries i coordinadors/es que participen al programa com són:

- Grups focals anuals amb persones voluntàries per conèixer les seves impressions, suggeriments i propostes de millora;
- Tallers de revalidació de voluntaris/àries cada tres anys per verificar que les persones seleccionades continuen presentant les competències necessàries per participar en el programa;
- Formacions internes per a coordinadors/es més enllà dels espais de formació continuada;
- Supervisions individuals i grupals amb coordinadors/es;
- Formacions específiques que recullen les necessitats formatives expressades per les persones voluntàries i els/les coordinadors/es.

P5. Caldrà mantenir aquestes accions i desenvolupar noves vies o estratègies per fidelitzar les persones que participen voluntàriament en els Cercles i transmetre la cura i l'acompanyament necessari que els faci sentir satisfets/es per participar-hi i pels guanys socials que s'aconsegueixen.

C6. Malgrat les dificultats pròpies de la problemàtica que presenten els *MC* que participen al programa, les persones voluntàries i els/les coordinadors/es perceben que la seva intervenció incideix positivament sobre ells a nivell psicològic, laboral, socio-familiar, afectiu i lúdic i, per tant, que la seva tasca dins Cercles és eficient i té sentit.

P6. És important incidir sobre els beneficis que proporciona l'acompanyament del Cercle Intern sobre el *MC*, per tal de reforçar el temps i esforç que hi

dediquen aquestes persones per contrarestar la frustració que habitualment generen les intervencions quan apareixen dificultats o no es detecten canvis positius en algunes de les àrees rellevants.

C7. Una de les qüestions més rellevants que es posa de manifest tant al nostre context com a nivell internacional és la dificultat per a disposar d'una borsa de voluntariat amb un perfil més diversificat, que suposa un dels aspectes clau pel bon funcionament del programa. En general, s'observa que les persones voluntàries de Cercles són persones joves que provenen del món de la intervenció psicosocial, amb escassa representació de col·lectius d'altres franges d'edat. La manca d'heterogeneïtat de les persones voluntàries dificulta la configuració del Cercle Intern, fet que implica que persones amb perfils molt semblants passin més temps esperant per iniciar la seva participació en el programa i, en conseqüència, tinguin menys disponibilitat en el futur pel llarg període de temps transcorregut des de la seva selecció fins la seva inclusió dins un Cercle.

P7. És necessari posar en marxa accions dirigides a disposar d'una borsa més heterogènia de voluntaris/àries i incloure com a objectiu la captació de participants en franges d'edats superiors als 30 anys i provinents de diversos àmbits professionals per a garantir la diversitat. Altra possible estratègia seria incloure també un missatge centrat en els beneficis positius de la participació a *Cercles* per les pròpies persones voluntàries (ja que generalment es limiten a emfatitzar l'impacte que té el programa sobre els *MCs* i la societat) com a estratègia per a millorar les accions de captació (Höing et al., 2017).

C8. Alguns autors assenyalen que la mitjana de temps de dedicació a un voluntariat hauria de ser d'entre 1 i 2 hores i que una major inversió temporal no aporta beneficis en termes de salut física a la majoria de les persones que hi participen. Així mateix, les persones voluntàries que participen a dos o més Cercles alhora tenen més probabilitats de sentir-se sobrecarregades, sobre tot si els *MCs* presenten problemes difícils d'abordar. No obstant, els/les voluntaris/àries que disposen de suport social, una bona autoestima, nivells adequats d'autoeficàcia i intel·ligència emocional presenten un risc més baix de *burnout*.

Al present estudi, els resultats indiquen que les persones voluntàries dediquen una mitjana de 4 hores al programa i algunes d'elles participen a més d'un Cercle, el que podria posar-les en risc de sobresaturació. No obstant, s'ha d'aclarir que aquesta mitjana s'ha obtingut a partir de la informació proporcionada per voluntaris/àries que es troben en diferents fases del programa i que només és habitual durant els primers dos o tres mesos, on la freqüència de les trobades és més intensa (setmanal) per tal de construir el vincle amb el *MC* i que posteriorment el temps de dedicació es redueix significativament, amb una mitjana de 2 o 3 hores setmanals. I, a mesura que es canvia de fase, aquest temps es redueix encara més. No podem negar que es tracta d'un voluntariat molt intens, tot i així els resultats assenyalen que les persones voluntàries presenten un elevat grau de satisfacció derivada de la seva participació en el programa, un bon estat de salut general, nivells adequats d'autoestima i altres beneficis tant a nivell social, professionals com personal que es repliquen a estudis previs.

P8. Per una banda, seria important millorar el procés de selecció i poder avaluar les seves característiques personals, per tal d'incorporar a aquelles menys vulnerables per tal d'assegurar el seu benestar i supervisar el nombre d'hores per a prevenir efectes negatius. Per altra banda, l'avaluació de les característiques emocionals de les persones voluntàries a través dels processos de selecció i formació permetria el desenvolupament d'activitats o programes adreçats a millorar alguns dèficits o proporcionar suport individual o grupal davant algunes dificultats (Höing et al., 2017). Aquestes accions augmentaries el sentiment de connexió i pertinença i, per tant, afavoriria la intenció de continuar en el programa i la prevenció d'efectes psicològics adversos en els/les voluntaris/àries (Höing et al., 2017).

C9. En la mateixa línia que altres estudis previs, entre les principals preocupacions que presenten les persones voluntàries que participen al programa, destaquen les dificultats per la gestió emocional i conductual davant situacions complexes o una nova reincidència, així com les inseguretats sobre la pròpia capacitat per a dur a terme la seva tasca.

P9. Serà important dedicar un temps i espai concret en la formació de les persones voluntàries per preparar-les a gestionar emocionalment una possible reincidència o regressió del *MC* i fer front a situacions complicades, així com proporcionar formació adequada i suport continuat durant tota la seva participació en el programa.

C10. Els resultats constaten l'existència una elevada implicació i satisfacció per part dels/les coordinadors/es i els membres del Comitè Executiu amb la seva participació en el programa *CerclesCat*. En termes generals, són professionals que mostren unes actituds favorables a la reinserció de les persones que cometen delictes sexuals, tenen uns nivells elevats d'autoestima i un bon estat de salut general. Perceben la seva tasca com rellevant, tant pel suport i acompanyament dels voluntaris com per la reinserció del *MC*.

P10. És important tenir en compte el paper d'aquests professionals i la supervisió externa i experta que duen a terme en aquest tipus de programa, per tal de garantir que els límits en l'actuació de les persones voluntàries amb el *MC* no posin en risc l'equilibri per a satisfer les necessitats del *MC*, les víctimes i la societat (Höing et al., 2017).

8. Referències

- Adkins, G., Huff, D., & Stageberg, P. (2000). *The Iowa sex offender registry and recidivism*. Des Moines: Iowa Department of Human Rights.
- Andrews, D.A. & Bonta, J. (1994). *The psychology of criminal conduct (1ª ed.)*. Cincinnati (Ohio): Anderson.
- Andrews, D.A. & Bonta, J. (2016). *The psychology of criminal conduct (6ª ed.)*. Cincinnati (Ohio): Anderson.
- Antón Mellón, J., Álvarez Jiménez, G., & Rothstein, P. A. (2017). Populismo punitivo en España (1995-2015): presión mediática y reformas legislativas. *Revista Española de Ciencia Política*, 2017, 43, 13-36.
- Arranz, M. J., Font, M. C., Sánchez, M. C., Hernández, E. G., Ferrer, A. J., Galumbo, E. R., & Cifre, C. S. (2014). Programa ATURA'T: Evaluación y tratamiento para agresores sexuales adolescentes en las Islas Baleares. *Infancia, juventud y ley: revista de divulgación científica del trabajo con menores*, (5), 40-46.
- Azoulay, N., Winder, B., Murphy, L., & Fedoroff, J. P. (2019). Circles of support and accountability (CoSA): a review of the development of CoSA and its international implementation. *International Review of Psychiatry*, 1-11.
- Banks, T., Milner, R., & Hough, A. (2015). *Evaluating Yorkshire and Humberside Circles of Support and Accountability 2011-2015: Core Members, Volunteers and Partnership Working*. Recuperat de: <http://circlessoutheast.org.uk/wp-content/uploads/2016/10/YHCOSA-Evaluation-Final.pdf>
- Barbaree, H. E., Langton, C. M., Blanchard, R. & Boer, D. P. (2008). Predicting recidivism in sex offenders using the SVR-20: The contribution of age-at-release. *International Journal of Forensic Mental Health*, 7, 47-64.

- Bartels, L., Walvisch, J., & Richards, K. (2019). More, longer, tougher... or is it finally time for a different approach to the post-sentence management of sex offenders in Australia?. *Criminal Law Journal*, 43(1), 41-57.
- Bates, A., Macrae, R., Williams, D. & Webb, C. (2012). Ever-increasing circles: A descriptive study of Hampshire and Thames Valley Circles of Support and Accountability 2002-09. *Journal of Sexual Aggression*, 18, 355-373.
- Bates, A., Williams, D., Wilson, C. & Wilson, R. J. (2014). Circles South East: The first 10 years 2002-2012. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 58, 861-885.
- Bauldry, S., Korom-Djakovic, D., McClanahan, W.S., McMaken, J. and Kotloff, L.J. (2009). *Mentoring formerly incarcerated adults: Insights from the Ready4Work Reentry Initiative* (Field Report Series). Philadelphia, PA: Public/Private Ventures.
- Beier, K. M., Grundmann, D., Kuhle, L. F., Scherner, G., Konrad, A., & Amelung, T. (2015). The German Dunkelfeld Project: A pilot study to prevent child sexual abuse and the use of child abusive images. *The journal of sexual medicine*, 12(2), 529-542.
- Blagden, N., Winder, B., & Hames, C. (2016). "They treat us like human beings"—Experiencing a therapeutic sex offenders prison: Impact on prisoners and staff and implications for treatment. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 60(4), 371-396.
- Blanchette, K. & Taylor, K. N. (2010). A review of treatment initiatives for female sexual offenders. A T. A. Gannon & F. Cortoni (Eds.). *Female sexual offenders. Theory, assessment, and treatment* (pp. 119-141). Chichester (UK): John Wiley & Sons.
- Bohmert, M. N., Duwe, G., & Hipple, N. K. (2018). Evaluating restorative justice circles of support and accountability: can social support overcome structural barriers?. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 62(3), 739-758.

- Borzycki, M., & Baldry, E. (2003). *Promoting integration: the provision of prisoner post-release services*. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Braden, M., Gobbels, S., Willis, G. M., Ward, T., Costeletos, M., & Mollica, J. (2012). Creating social capital and reducing harm: Corrections Victoria support and awareness groups. *Sexual Abuse in Australia and New Zealand, 4*(2), 36.
- Brown, S. (1999). Public attitudes toward the treatment of sex offenders. *Legal and Criminological Psychology, 4*(2), 239-252.
- Brown, S., Deakin, J., & Spencer, J. (2008). What people think about the management of sex offenders in the community. *The Howard Journal of Criminal Justice, 47*(3), 259-274.
- Brown, M., & Ross, S. (2010). Assisting and supporting women released from prison: Is mentoring the answer?. *Current issues in criminal justice, 22*(2), 217-232.
- Brown, K., Spencer, J., & Deakin, J. (2007). The reintegration of sex offenders: Barriers and opportunities for employment. *The Howard Journal, 46*, 32–42.
- Bumby, K., Talbot, T., & Carter, M. (2007). Managing the challenges of sex offender reentry. *Center for Sex Offender Management*. Recuperat de: https://www.csom.org/pubs/reentry_brief.pdf
- Burchfield, K. B., & Mingus, W. (2008). Not in my neighborhood: Assessing registered sex offenders' experiences with local social capital and social control. *Criminal Justice and Behavior, 35*(3), 356-374.
- Cadora, E., Schwartz, C., & Gordon, M. (2003). Criminal justice and Health and Human Services: An exploration of overlapping needs, resources, and interests in Brooklyn neighborhoods. A J. Travis & M. Waul (Eds.), *Prisoners once removed: The impact of incarceration and reentry on*

children, families, and communities (pp. 285–312). Washington, DC: The Urban Institute Press.

Celinska, K. (2000). Volunteer involvement in ex-offenders' readjustment: Reducing the stigma of imprisonment. *Journal of Offender Rehabilitation*, 30(3-4), 99-116.

Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (2020). *Guies Formatives del voluntariat i coordinadors de Cercles*. Recuperat de: <http://ceife.gencat.cat/ca/publicacions/guies/>

Cesaroni, C. (2001). Releasing sex offenders into the community through "Circles of support"-A means of reintegrating the "Worst of the worst". *Journal of Offender Rehabilitation*, 34(2), 85-98.

Chouinard, J., & Riddick, C. (2014). *An evaluation of the Circles of Support and Accountability demonstration project: Final report*. Recuperat de: https://www.justiceandsafety.ca/rsu_docs/cosa-final-report-with-cover.pdf

Church, W. T., Wakeman, E. E., Miller, S. L., Clements, C. B., & Sun, F. (2008). The community attitudes toward sex offenders scale: The development of a psychometric assessment instrument. *Research on Social Work Practice*, 18(3), 251-259.

Cid, J. (2019). *Investigaciones sobre mentoría post-penitenciaria*. Manuscrit no publicat. Barcelona: Universitat Autònoma

Cid, J. & Andrés-Pueyo (2014). *La transició de la presó a la comunitat: programa experimental de reintegració social de persones empresonades amb risc de reincidència. Proposta de Projecte per la convocatòria d'ajuts a la recerca Recercaixa 2014*. Barcelona: RecerCaixa.

Cid, J. & Andrés-Pueyo (2019, Novembre). *La transición de la prisión a la comunidad. Estudio "RecerCaixa"*. Treball presentat al Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, Barcelona.

- Circles South East (2012). *Ten year report*. Recuperat de: <http://circlessoutheast.org.uk/wp-content/uploads/2016/06/HTV-10-Year-Report.pdf>
- Circles South West (2018). *Volunteer Survey Report – February 2018*. Recuperat de: <https://circles-southwest.org.uk/wp-content/uploads/2018/12/Volunteer-Survey-Report-February-2018.pdf>
- Clark, L. M. (2007). Landlord attitudes toward renting to released offenders. *Federal Probation*, 71, 20-30.
- Clarke, J. (2011). Working with sex offenders: Best practices in enhancing practitioner resilience. *Journal of Sexual Aggression*, 17, 335-355.
- Clarke, M., Warwick, L., & Völlm, B. (2017). Circles of support and accountability: The characteristics of core members in England and Wales. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 27(2), 191-206.
- Cohn, E. S., Dupuis, E. C., & Brown, T. B. (2009). In the eye of the beholder: Do behavior and character affect victim and perpetrator responsibility for acquaintance rape? *Journal of Applied Social Psychology*, 39, 1513–1535.
- Correctional Services Canada. (2001). *Women who sexually offend: A protocol for assessment and treatment*. Ottawa, ON: Correctional Services Canada. Manuscrit no publicat.
- Craig, L. A., & Hutchinson, R. B. (2005). Sexual offenders with learning disabilities: Risk, recidivism and treatment. *Journal of Sexual Aggression*, 11(3), 289-304.
- Cumming, G. F., & McGrath, R. J. (2000). External supervision: How can it increase the effectiveness of relapse prevention? A. D. R. Laws, S. M. Hudson & T. Ward (Eds.), *Remaking relapse prevention with sex offenders: A sourcebook* (pp. 236-253). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Daly, R. (2008). *Treatment and reentry practices for sex offenders: An overview of states*. Nova York: Vera Institute of Justice.

Department of Corrections Washington State (s.d.). *LRA Chaperone Information Guide and Training Protocol*. Recuperat de: <https://www.doc.wa.gov/information/policies/files/380370a1.pdf>

Departament de Justícia i Taula de Participació Social (s.d.). *Activitats de voluntariat als centres penitenciaris*. Recuperat de: http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/reinsercio_i_serveis_penitenciaris/Voluntariat-en-lambit-penitenciari/#bloc6

Direcció General de Serveis Penitenciaris. (2015). *Pla de col·laboració de les entitats socials de Catalunya amb el Departament de Justícia per al desplegament d'accions de voluntariat en l'àmbit de l'execució penal*. Recuperat de:

http://justicia.gencat.cat/web/.content/documents/serveis_penitenciaris/voluntariat_penitenciari/pla_collaboracio_entitats_voluntariat_2015.pdf

Dreier, A. S., & Wright, S. (2011). Helping society's outcasts: The impact of counseling sex offenders. *Journal of Mental Health Counseling*, 33, 359-376.

Duwe, G. (2012). Can Circles of Support and Accountability (COSA) work in the United States? Preliminary results from a randomized experiment in Minnesota. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 25, 143-165.

Duwe, G. (2018). Can circles of support and accountability (CoSA) significantly reduce sexual recidivism? Results from a randomized controlled trial in Minnesota. *Journal of Experimental Criminology*, 14(4), 463-484.

Duwe, G., & King, M. (2013). Can Faith-Based Correctional Programs Work? An Outcome Evaluation of the InnerChange Freedom Initiative in

Minnesota. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 57(7), 813-841.

Elwood, L. S., Mott, J., Lohr, J. M., & Galovski, T. E. (2011). Secondary trauma symptoms in clinicians: A critical review of the construct, specificity, and implications for trauma-focused treatment. *Clinical Psychology Review*, 31, 25-36.

Farrall, S., & Calverley, A. (2005). *Understanding desistance from crime: Theoretical directions in rehabilitation and resettlement*. Regne Unit: McGraw-Hill Education.

Farrell, M. (2009). *The Efficacy of Chaperone Programs in Supervision of Sex Offenders* (Tesi doctoral no publicada). Regent University, Virginia.

Ferguson, K., & Ireland, C. (2006). Attitudes towards sex offenders and the influence of offence type: A comparison of staff working in a forensic setting and students. *The British Journal of Forensic Practice*, 8(2), 10-19.

Fox, K. J. (2013). *Circles of Support and Accountability: Final report prepared for the state of Vermont Department of Corrections*. Burlington: Department of Sociology, University of Vermont.

Fox, K. J. (2013). Incurable sex offenders, lousy judges & the media: Moral panic sustenance in the age of new media. *American Journal of Criminal Justice*, 38(1), 160-181.

Fox, K. J. (2015). Theorizing community integration as desistance-promotion. *Criminal justice and behavior*, 42(1), 82-94.

Fox, K. J. (2017). Contextualizing the policy and pragmatics of reintegrating sex offenders. *Sexual Abuse*, 29(1), 28-50.

García, C. i Soler, C. (2013). *Avaluació de necessitats i disseny de la intervenció per a la reintegració social dels delinqüents sexuals d'alt risc. Adaptació dels Cercles de Suport i Responsabilitat al sistema d'execució*

penal de Catalunya. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Garrido, V., i Beneyto, M. J. (1996). *El control de la agresión sexual. Un programa de tratamiento para delincuentes sexuales en prisión y en la comunidad*. Valencia: Cristóbal Serrano Villalba.

Generalitat de Catalunya (2007). *La intervenció en centres penitenciaris des del voluntariat: manual del curs*. Recuperat de: http://justicia.gencat.cat/web/.content/documents/serveis_penitenciaris/voluntariat_penitenciar/interv_ccpp_voluntariat.pdf

Gakhal, B. K., & Brown, S. J. (2011). A comparison of the general public's, forensic professionals' and students' attitudes towards female sex offenders. *Journal of Sexual Aggression, 17*, 105–116.

Garcia, J. (2016). The importance of the mentor–mentee relationship in women's desistance from destructive behaviors. *International journal of offender therapy and comparative criminology, 60*(7), 808-827.

Goldberg, D., & Williams, P. D. P. M. (1988). *A user's guide to the General Health Questionnaire*. Windsor: NFER-Nelson.

Graffam, J., Shinkfield, A., Lavelle, B., & McPherson, W. (2004). Variables affecting successful reintegration as perceived by offenders and professionals. *Journal of Offender Rehabilitation, 40*, 147-171.

Greenfield, E. A., & Marks, N. F. (2004). Formal volunteering as a protective factor for older adults' psychological well-being. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences, 59*(5), S258-S264.

Griffiths, T., Dandurand, Y., & Murdoch, D. (2007). *The social reintegration of offenders and crime prevention. Research report: 2007-2*. Ontario (CA): National Crime Prevention Centre. Recuperat de:

<https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/scl-rntgrtn/scl-rntgrtn-eng.pdf>

- Grossi, L. M. (2017). Sexual offenders, violent offenders, and community reentry: Challenges and treatment considerations. *Aggression and Violent Behavior, 34*, 59-67.
- Hammett, T. M., Roberts, C., & Kennedy, S. (2001). Health-related issues in prisoner reentry. *Crime & Delinquency, 47*, 390-409.
- Hannem, S (2011). Experiences in reconciling risk management and restorative justice: How circles of support and accountability work restoratively in the risk society. *International Journal of offender Therapy and Comparative Criminology, 57*(3), 269-288.
- Harper, C. A. (2012). *In pursuit of the beast: Undergraduate attitudes towards sex offenders and implications for society, rehabilitation, and British psychology education*. Internet Journal of Criminology. Recuperat de: http://www.internetjournalofcriminology.com/Harper_In_Pursuit_of_the_Beast_IJC_July_2012.pdf.
- Harper, C. A., & Hogue, T. E. (2015a). Measuring public perceptions of sex offenders: Reimagining the Community Attitudes Toward Sex Offenders scale (CATSO). *Psychology, Crime & Law, 21*, 452–470.
- Harper, C. A., Hogue, T. E., & Bartels, R. M. (2017). Attitudes towards sexual offenders: What do we know, and why are they important?. *Aggression and Violent Behavior, 34*, 201-213.
- Harris, J. R. i Hanson, R. K. (2004). *Sex offender recidivism: A simple question*. Public Safety and Emergency Preparedness Canada. Recuperat de: http://www.publicsafety.gc.ca/res/cor/rep/_fl/2004-03-se-off-eng.pdf.
- Haslewood-Pócsik, I., Smith, E., & Spencer, J. (2008). IMPACT circles: Balancing risk management with support: A study of an innovative

approach in working with sex offenders. *Manchester, UK: Criminal Justice Research Unit, University of Manchester.*

Herrero, O., Negrodo, L., Lila, M., García, A., Pedrón, V. i Terreros, E. (2015). *Fuera de la Red. Programa de intervención frente a la delincuencia sexual con menores en la red. Manual para el profesional.* Madrid: Ministerio del interior.

Hogue, T. E. (1993). Attitudes towards prisoners and sex offenders. A N. C. Clark & G. Stephenson (Eds.), *Sexual offenders: Context, assessment and treatment* (pp. 27-32). Leicester, UK: British Psychological Society.

Hogue, T. E. (1994). Training multi-disciplinary teams to work with sex offenders: Effects on staff attitudes. *Psychology, Crime & Law, 1*, 227–235.

Höing, M., Bogaerts, S., & Vogelvang, B. (2013). Circles of support and accountability: How and why they work for sex offenders. *Journal of Forensic Psychology Practice, 13*(4), 267-295.

Höing, M., Bogaerts, S., & Vogelvang, B. (2016). Helping sex offenders to desist offending: The gains and drains for CoSA volunteers—A review of the literature. *Sexual Abuse, 28*(5), 364-402.

Höing, M., Bogaerts, S., & Vogelvang, B. (2017). Volunteers in circles of support and accountability job demands, job resources, and outcome. *Sexual Abuse, 29*(6), 541-562.

Höing, M., Vogelvang, B. & Bogaerts, S. (2017). “I Am a Different Man Now”. Sex Offenders in Circles of Support and Accountability: A Prospective Study. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 61*(7), 751-772.

Höing, M. A., Petrina, R., Hare Duke, L., Völlm, B., & Vogelvang, B. (2016). Community support for sex offender rehabilitation in Europe. *European Journal of Criminology, 13*(4), 491-516.

- Hocken, K., Good, C., Elliott, H., Webb, C., O'Connor, H. & Cox, K. (2018). Future directions: alternative Circles of Support and Accountability models and minority groups. A. H. Elliot, K. Hocken, R. Lievesley, N. Blagden, B. Winder & P. Banyard (Eds.), *Sexual crime and Circles of Support and Accountability* (pp. 171-200). Londres, Regne Unit: Palgrave Macmillan.
- Idaho Department of Correction. (2019). Free2succeed community mentor handbook. Recuperat de: https://www.idoc.idaho.gov/content/document/mentor_manual
- Iturbe-Ferré, N. i Martínez-Catena, A. (2018). *L'acompanyament postpenitenciari professional: una eina de suport per al retorn a la comunitat*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.
- Jahnke, S., Imhoff, R., & Hoyer, J. (2015). Stigmatization of people with pedophilia: Two comparative surveys. *Archives of sexual behavior*, *44*(1), 21-34.
- Johnson, H., Hughes, J. G., & Ireland, J. L. (2007). Attitudes towards sex offenders and the role of empathy, locus of control and training: A comparison between a probationer police and general public sample. *The Police Journal*, *80*(1), 28-54.
- Kemshall, H., & Wood, J. (2007). Beyond Public Protection: An Examination of Community Protection and Public Health Approaches to High-risk Offenders'. *Criminology and Criminal Justice*, *7*(3), 203-222.
- Kernsmith, P. D., Craun, S. W., & Foster, J. (2009). Public attitudes toward sexual offenders and sex offender registration. *Journal of Child Sexual Abuse*, *18*(3), 290-301.
- Kerr, N., Tully, R. J., & Völlm, B. (2018). Volunteering with sex offenders: The attitudes of volunteers toward sex offenders, their treatment, and rehabilitation. *Sexual Abuse*, *30*(6), 659-675.

- Kitson-Boyce, R. (2018). Do Circles of Support and Accountability work? A review of the literature. A H. Elliot, K. Hocken, R. Lievesley, N. Blagden, B. Winder & P. Banyard (Eds.), *Sexual crime and Circles of Support and Accountability* (pp. 43-70). Londres, Regne Unit: Palgrave Macmillan.
- Kitson-Boyce, R., Blagden, N., Winder, B., & Dillon, G. (2018). A prison-model of CoSA: the potential to offer “through the gate” support and accountability. *Journal of Sexual Aggression, 24*(3), 294-310.
- Kitson-Boyce, R., Blagden, N., Winder, B., & Dillon, G. (2018). “This Time It’s Different”. Preparing for Release Through a Prison-Model of CoSA: A Phenomenological and Repertory Grid Analysis. *Sexual Abuse, 1-22*. doi: 10.1177/1079063218775969.
- Kraus, V. (2005). Relationship between self-care and compassion satisfaction, compassion fatigue, and burnout among mental health professionals working with adolescent sex offenders. *Counseling and Clinical Psychology Journal, 2*, 81-88.
- Kruttschnitt, C., Uggen, C., & Shelton, K. (2000). Predictors of desistance among sex offenders: The interaction of formal and informal social controls. *Justice Quarterly, 17*(1), 61-87.
- Kulik, L. (2006). Burnout among volunteers in the social services: The impact of gender and employment status. *Journal of community psychology, 34*(5), 541-561.
- La Vigne, N. G., Visher, C., & Castro, J. (2004). *Chicago prisoners’ experiences returning home*. Washington, DC: The Urban Institute.
- Lawrence, S., Mears, D. P., Dubin, G., & Travis, J. (2002). *The practice and promise of prison programming*. Washington, DC: The Urban Institute.
- Laws, D. R., & Ward, T. (2011). *Desistance from sex offending: Alternatives to throwing away the keys*. Nova York: Guilford Press.

- Lea, S., Auburn, T., & Kibblewhite, K. (1999). Working with sex offenders: The perceptions and experiences of professionals and paraprofessionals. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 43, 103-119.
- Levenson, J. S., Brannon, Y. N., Fortney, T., & Baker, J. (2007). Public perceptions about sex offenders and community protection policies. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 7(1), 137-161.
- Levenson, J. S., & Cotter, L. P. (2005). The effect of Megan's Law on sex offender reintegration. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 21(1), 49-66.
- Levenson, J. S., D'Amora, D. A., & Hern, A. L. (2007). Megan's law and its impact on community re-entry for sex offenders. *Behavioral Sciences & the Law*, 25(4), 587-602.
- Leverentz, A. (2011). Barriers to reintegration. A L. Gideon i H. E. Sung (Eds.). *Rethinking corrections: Rehabilitation, reentry and reintegration* (pp. 359-382). California: SAGE.
- Limestone Technologies Inc. (s.d.). *Online Chaperone Training Program*. Recuperat de: <https://limestonetech.com/training/online-chaperone-training-program/>
- Lobanov-Rostovsky, C. (2014). *Sex offender management strategies*. Recuperat de: https://www.smart.gov/SOMAPI/sec1/ch8_strategies.html
- Lösel, F., & Schmucker, M. (2005). The effectiveness of treatment for sexual offenders: A comprehensive meta-analysis. *Journal of Experimental Criminology*, 1, 117-146.
- Lowe, G., & Willis, G. (2019). Looking inside a circle: volunteer experiences of circles of support and accountability. *Psychiatry, Psychology and Law*, 26(1), 129-149.

- Lowe, G., & Willis, G. (2019). "Sex Offender" Versus "Person": The influence of labels on willingness to volunteer with people who have sexually abused. *Sexual Abuse*, 1079063219841904.
- Lowe, G., Willis, G., & Gibson, K. (2019). You do what? A qualitative investigation into the motivation to volunteer with circles of support and accountability. *Sexual Abuse*, 31(2), 237-260.
- Lurigio, A. J., Rollins, A., & Fallon, J. (2004). The effects of serious mental illness on offender reentry. *Federal Probation*, 68, 45-52.
- Lussier, P. (2005). The criminal activity of sexual offenders in adulthood: Revisiting the specialization debate. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 17, 269–292.
- Lussier, P., Dahabieh, M., Deslauriers-Varin, N., & Thomson, C. (2011). Community reintegration of violent and sexual offenders. Issues and challenges for community risk management. A. L. Gideon i H. E. Sung (Eds.). *Rethinking corrections: Rehabilitation, reentry and reintegration* (pp. 219-252). California: SAGE.
- Lussier, P., & Healey, J. (2009). Rediscovering Quetelet, again: The "aging" offender and the prediction of reoffending in a sample of adult sex offenders. *Justice Quarterly*, 26(4), 827-856.
- Lussier, P., LeBlanc, M., & Proulx, J. (2005). The generality of criminal behavior: A confirmatory factor analysis of the criminal activity of sex offenders in adulthood. *Journal of Criminal Justice*, 33, 177–189.
- Malinen, S., Willis, G. W., & Johnston, L. (2014). Might informative media reporting of sexual offending influence community members' attitudes towards sex offenders? *Psychology, Crime & Law*, 20, 535–552.
- Marshall, W. L., Anderson, D., & Fernández, Y. M. (1999). *Cognitive Behavioral Treatment of Sexual Offenders*. Chichester, England: Wiley.

- Marteache Solans, N., Martínez García, M., & Pérez Ramírez, M. (2010). Comparación entre opinión pública y “opinión pública meditada” en relación a la delincuencia sexual. *Revista Española de Investigación Criminológica*, 8, 1-23. Recuperat de: <https://reic.criminologia.net/index.php/journal/article/view/57>
- Maruna, S. & LeBel, T.P. (2002). Revisiting ex-prisoner re-entry: A buzz-word in search of a narrative. A S. Rex, & M. Tonry (eds), *Reform and Punishment* (pp 170-192), Devon: Willan Publishing.
- Maruna, S., & LeBel, T. P. (2003). Welcome home? Examining the “reentry court” concept from a strengths-based perspective. *Western Criminology Review*, 4(2), 91–107.
- Maruna, S. & Toch, H. (2003). *Making good: How ex-convicts reform and rebuild their lives*. Washington, DC: American Psychological Association.
- McAlinden, A. M. (2016). The Reintegration of Sexual Offenders. Article presentat a la *9th Martin Tansey Memorial Lecture de l'Association for Criminal Justice Research and Development*. Criminal Courts of Justice, Dublin.
- McCartan, K., Kemshall, H., Westwood, S., Solle, J., MacKenzie, G. & Pollard, A. (2014). *Circles of Support and accountability (CoSA): A case file review of two pilots*. Londres: Ministry of Justice.
- McCartan, K. (2016). *Circles of Support and Accountability social impact evaluation: Final report* (Project report). Cabinet Office. Recuperat de: <https://uwe-repository.worktribe.com/output/921364/circles-of-support-and-accountability-social-impact-evaluation-final-report>
- McGrath, R. J., Cumming, G., Livingston, J. A., & Hoke, S. E. (2003). *Outcome of a Treatment Program for Adult Sex Offenders*. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(1), 3–17.

- Morran, D. (2008). Firing up and burning out: The personal and professional impact of working in domestic violence offender programmes. *Probation Journal*, 55, 139-152.
- Moulden, H. M., & Firestone, P. (2007). Vicarious traumatization: The impact on therapists who work with sexual offenders. *Trauma, Violence, & Abuse*, 8, 67-83.
- Moulden, H. M., & Firestone, P. (2010). Therapist awareness and responsibility in working with sexual offenders. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 22, 374-386.
- Nguyen, T., Capdevila, M., Andrés-Pueyo, A., Berdeal, I., Bosch, P., Camps, J., ... & Queralt Beltran, J. P. (2018). *Avaluació del projecte CerclesCat*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.
- Nguyen, T., Capdevila, M., Andrés-Pueyo, A., Berdeal, I., Bosch, P., Camps, J., ... & Núñez, A. (2019). *Avaluació del projecte CerclesCat (2n informe)*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.
- Olver, M. E., & Barlow, A. A. (2010). Public attitudes toward sex offenders and their relationship to personality traits and demographic characteristics. *Behavioral Sciences and the Law*, 28, 832–849. doi: 10.1002/bsl.959.
- Petersilia, J. (2003). *When prisoners come home: Parole and prisoner reentry*. Oxford: Oxford University Press.
- Pithers, W. D., Martin, G. R., & Cumming, G. F. (1989). Vermont treatment program for sexual aggressors. A D. R. Laws (Ed.), *Relapse prevention with sex offenders* (pp. 292-310). Nova York: Guilford
- Piquero, A., Farrington, D. P., & Blumstein, A. (2003). The criminal career paradigm. A M. Tonry (Ed.), *Crime and justice: A review of research* (Vol. 30, pp. 359–506). Chicago: University of Chicago Press.

- Quinsey, V. L., Harris, G. T., Rice, M. E. i Cormier, C. A. (2006). *Violent offenders: Appraising and managing risk* (2^a ed.). Washington, DC: American Psychological Association.
- Radley, L. (2011). Attitudes toward sex offenders. *Forensic Update*, 66, 5-9.
- Redondo, S., Pérez, M., Martínez, M., Benedicto, C., Roncero, D. & León, M. (2012). *Programa Educativo y Terapéutico para Agresores Sexuales Juveniles*. Madrid: ARRMI.
- Richards, K., i McCartan, K. (2018). Indigenous individuals on intensive community supervision in Townsville, Australia. Comunicació presentada a la 37th Annual Research & Treatment Conference. ATSA (Association for the Treatment of Sexual Abusers), Vancouver (Canadà).
- Rogers, D. L., & Ferguson, C. J. (2011). Punishment and rehabilitation attitudes toward sex offenders versus nonsexual offenders. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 20(4), 395-414.
- Rogers, P., Hirst, L., & Davies, M. (2011). An investigation into the effect of respondent gender, victim age, and perpetrator treatment on public attitudes towards sex offenders, sex offender treatment, and sex offender rehabilitation. *Journal of Offender Rehabilitation*, 50(8), 511-530.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rye, B. J., Hovey, A., & Waye, L. (2018). Evaluation of a restorative justice-based, community-based program for people who have offended sexually: participant impact. *Contemporary Justice Review*, 21(3), 276-298.
- Safer Living Foundation (s.d.). *The Corbett Centre for Prisoner Reintegration*. Recuperat de: <http://saferlivingfoundation.org/what-we-do/the-corbett-centre-for-prisoner-reintegration-2/>
- Sahlstrom, K. J., & Jeglic, E. L. (2008). Factors affecting attitudes toward juvenile sex offenders. *Journal of Child Sexual Abuse*, 17, 180–196.

- Sample, L. L., & Bray, T. M. (2003). Are sex offenders dangerous? *Criminology & Public Policy*, 3, 59–82.
- Sánchez-López, M. P. y Dresch, V. (2008). The 12-Item General Health Questionnaire (GHQ-12): reliability, external validity and factor structure in the Spanish population. *Psicothema*, 20, 839-843.
- Sandhu, D. K., Rose, J., Rostill-Brookes, H. J., & Thrift, S. (2012). “It’s intense, to an extent”: A qualitative study of the emotional challenges faced by staff working on a treatment programme for intellectually disabled sex offenders. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 25, 308-318.
- Sanghara, K. K., & Wilson, J. C. (2006). Stereotypes and attitudes about child sexual abusers: A comparison of experienced and inexperienced professionals in sex offender treatment. *Legal & Criminological Psychology*, 11(2), 229-244.
- Schiavone, S. K., & Jeglic, E. L. (2009). Public perception of sex offender social policies and the impact on sex offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 53(6), 679-695.
- Schmucker, M., & Lösel, F. (2015). The effects of sexual offender treatment on recidivism: An international meta-analysis of sound quality evaluations. *Journal of Experimental Criminology*, 11(4), 597-630.
- Shackley, M., Weiner, C., Day, A., & Willis, G. W. (2014). Assessment of public attitudes towards sex offenders in an Australian population. *Psychology, Crime & Law*, 20, 553–572.
- Simon, S., & Arnaut, G. (2011, Març). *Psychologists’ attitudes toward sex offenders*. Pòster presentat a l’International Congress of Psychology and Law. Hyatt Regency, Miami, Florida.
- Sinclair, N., Booth, S.-J. & Murphy, G. (2002). *Cognitive Behavioural Treatment for Men with Learning Disabilities who are at Risk of Sexual Offending* . A

Treatment Manual Prepared for the Sex Offender Treatment South East Collaborative-Learning Disability (SOTSEC-ID). Regne Unit: Universitat de Kent.

Slater, C., & Lambie, I. (2011). The highs and lows of working with sexual offenders: A New Zealand perspective. *Journal of Sexual Aggression*, 17, 320-334.

Snyder, M., Omoto, A., i Dwyer, P. C. (2016). Volunteerism: Multiple perspective on benefits and costs. A A. G. Miller (Ed.), *The social psychology of good and evil* (2ª edició). Nova York: Guilford Publications.

Taxman, F. S., Young, D., & Byrne, J. M. (2002). *Offender's views of reentry: Implications for processes, programs and services*. College Park: University of Maryland, Bureau of Governmental Research.

Tewksbury, R. (2005). Collateral consequences of sex offender registration. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 21(1), 67-81.

Thomas, T., Thompson, D., & Karstedt, S. (2014). *Assessing the impact of Circles of Support and Accountability on the reintegration of adults convicted of sexual offences in the community* (Final report). Leeds, UK: Centre for Criminal Justice Studies, University of Leeds.

Travis, J. (2005). *But they all come back: Facing the challenges of prisoner reentry*. Washington D.C.: The Urban Insitute.

Vilert, J., Fumadó, C. & Martínez-Simón, S. (2011). *Guia de l'entrevista de selecció per competències*. Col·lecció Eines per als recursos humans, núm. 9. Barcelona: Escola d'Administració Pública de Catalunya.

Visher, C. A., L. Winterfield, & M. B. Coggeshall. (2005). Ex-offender employment programs and recidivism: A meta-analysis." *Journal of Experimental Criminology*, 1(3), 295-315.

- Walsh, J. P., & Gerkin, P. (2017). Flipping the script: Masculinity and reintegration in a parolee mentoring programme. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 56(4), 454-479.
- Ward, T., & Brown, M. (2004). The good lives model and conceptual issues in offender rehabilitation. *Psychology, Crime & Law*, 10(3), 243-257.
- Ward, T., & Gannon, T. A. (2006). Rehabilitation, etiology, and self-regulation: The comprehensive good lives model of treatment for sexual offenders. *Aggression and violent behavior*, 11(1), 77-94.
- Ward, T., & Stewart, C. (2003). Criminogenic needs and human needs: A theoretical model. *Psychology, Crime & Law*, 9(2), 125-143.
- Williams, F. & Mann, R. E. (2010). The treatment of intellectually disabled sexual offenders in the National Offender Management Service: the Adapted Sex Offender Treatment Programmes. A L. A. Craig, W. R. Lindsay i K. D. Browne (Eds.). *Assessment and treatment of sexual offenders with disabilities: a handbook* (pp. 293-316). Chichester (UK): John Wiley & Sons
- Willis, G. M., & Grace, R. C. (2008). The quality of community reintegration planning for child molesters: Effects on sexual recidivism. *Sexual Abuse*, 20(2), 218-240.
- Willis, G. M., & Grace, R. C. (2009). Assessment of community reintegration planning for sex offenders: Poor planning predicts recidivism. *Criminal Justice and Behavior*, 36(5), 494-512.
- Willis, G. M., Levenson, J. S., & Ward, T. (2010). Desistance and attitudes towards sex offenders: Facilitation or hindrance? *Journal of Family Violence*, 25, 545–556.
- Willis, G. M., Malinen, S., & Johnston, L. (2013). Demographic differences in public attitudes towards sex offenders. *Psychiatry, Psychology and Law*, 20, 230–247.

- Wilson, R. J., Cortoni, F. & McWhinnie, A. W. (2009). Circles of support & accountability: A Canadian national replication of outcome findings. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 21, 412-430.
- Wilson, R. J., McWhinnie, A., Picheca, J. E., Prinzo, M., & Cortoni, F. (2007). Circles of support and accountability: Engaging community volunteers in the management of high-Risk sexual offenders. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 46(1), 1-15.
- Wilson, R. J., & Picheca, J. E. (2005). *Research report. Circles of Support and Accountability: An evaluation of the pilot project in South-Central Ontario*. Ontario, Canada: Correctional Service of Canada.
- Wilson, R. J., Picheca, J. E., & Prinzo, M. (2007). Evaluating the effectiveness of Professionally-Facilitated volunteerism in the Community-Based management of high-Risk sexual offenders: Part One—Effects on participants and stakeholders. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 46(3), 289-302.
- Wnuk, D., Chapman, J. E., & Jeglic, E. L. (2006). Development and refinement of a measure of attitudes toward sex offender treatment. *Journal of Offender Rehabilitation*, 43, 35–47.
- Zevitz, R. G. (2006). Sex offender community notification: Its role in recidivism and offender reintegration. *Criminal Justice Studies*, 19, 193–208.
- Zevitz, R. G., Crim, D., & Farkas, M. A. (2000). Sex offender community notification: Managing high risk criminals or exacting further vengeance? *Behavioral Sciences and the Law*, 18, 375–391.
- Zevitz, R. G., & Farkas, M. A. (2000). Sex offender community notification: Managing high risk criminals or exacting further vengeance?. *Behavioral sciences & the Law*, 18(2-3), 375-391.

Zgoba, K. M., Levenson, J., & McKee, T. (2009). Examining the impact of sex offender residence restrictions on housing availability. *Criminal Justice Policy Review*, 20, 91–110.

9. Annexos

Els Annexos s'editen en un document a part, penjat al Catàleg d'investigacions del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.